Houston Stewart Chamberlain: A zsidók megjelenése a nyugati történelemben 1. rész
A MAGYAR ZSIDÓKÉRDÉST KUTATÓ INTÉZET KÖNYVEI
Fordította és elõszóval ellátta:
F. Papp Zoltán
Budapest, 1944.
Bethlen Gábor Irodalmi és nyomdai r. t. nyomása

ELÕSZÓ
A ZSIDÓK MEGJELENÉSE A NYUGATI TÖRTÉNELEMBEN
A zsidókérdés
Consensus ingeniorum.
Bensõ érintkezés
Ki a zsidó?
A vizsgálat tagozódása.
Az izraeliták keletkezése
Egyiptomi tartózkodás
A szíriai.
Idegen feleségek
Az amorita.
Összehasonlítható számok.
A faj bûntudata.
A szíriai ember.
Homo europeus.
Homo arabicus.
Homo judeus.
A szemita vallás.
Materialista eszmék
Izrael és Juda.
A zsidók keletkezése.
Az új szövetség.
A próféták.
A rabbinus.
A messianizmus.
A törvény.
A tóra.
A zsidóság.
JEGYZETEK I.
JEGYZETEK II.

ELÕSZÓ.

Voltak és vannak emberek, akiknek az ég megadta, egyéniségüket egy élet diadalává legyek. Ez egyéniségek, mint: Petõfi, Arany, Széchenyi, Cromwell, Carlyle, Goethe és Schiller, Szt Ágoston és Szt. Ferenc, Mahatma Gandhi, jellemük nagyságával, eszméik tisztaságával, meggyõzõdésünk sziklaszilárdságával, hitük rettenthetetlenségével segítik a népeket, de legelsõ sorban nemzetüket harcukban. Egy ilyen nagy, századokat bevilágító egyéniség: Houston Stewart Chamberlain. E férfi szellemi, erkölcsi ere jenek, vallásos

meggyõzõdésének nemes megfeszítésével egy roskadozó világnak feszíti vállát, hogy feltartóztassa bukásában, felébressze erkölcsi érzését, öntudatára hozza azt az isteni küldetést, melyrõl már-már megfeledkezni látszik, hogy a nagy, szent ideálok újra életrekeltésével tükröt mutasson a szibarita vázú világ elé. Chamberlain az eszmék hõse. "Hõs mint Carlyle mondja aki a dolgok bensõ lényegében él, az igazban, az isteniben és örökben, amely mindig létezik, legtöbbnyire láthatatlanul, az idõleges és köznapi mögött. Az õ élete a természet szívének dobbanása, " akinek lelke az isteni élet minden megnyilvánulásának tiszta tükörképe, ható valósága. Aki lényének egész mivoltával, annak ezer idegszálával érzi azoknak az isteni erõknek erejét, indíttatását, amit mi közönséges emberek csak homályosan sejtünk. Mintha a mennyország tornácában állna és onnan szólana hozzánk érthetõ nyelven. Mint gyûjtõlencsén bocsátja keresztül lelkén a szertefutó isteni sugarak kévéit, hogy szemünkbe csapja, felébressze a dolgok látszatán belüli valóságot. Föltépje lelkünk ajtaját és a dohos, fülledt, gondozatlan, idegen szeméttel telehordott szentélyt kacagó napsugárral töltse meg, hogy kinyissa, elvezesse az Élet ablakához és ahonnan dús kalászt termõ rónaság integet, melyet az, életei adó ezüstös folyó koszorúz, miben az eszmény fönséges napja fürdik.

A hétköznapi élet poros országútján haladva, az õ karjára támaszkodva úgy érezzük: templomba érünk, templomba, ahol le kell vetnünk mindazt, ami elcsépelt, ami megunt, hogy az idealizmusnak azt a világát, melyet õ feltár elõttünk, megértsük. Valóságok, életigazságok, hatalmas, életet adó, társadalmi berendezkedést tápláló, megtöltõ, mozgató eszmények és erõk eleven forrásait teszi szabaddá, a mindenki kincsévé, életkinccsé. Lelkében, mint minden nagy ember lelkében, századok, korok kijegecesedett tiszta eszménye lép elénk. Kirobbanása azoknak a nagyszer vágyódásoknak, amelyek milliók lelkében élnek és élni fognak. Földalatti erõknek utáni hegyek formájában való kibontakozása: ez Chamberlain! Hát ki kell jelentenem, hogy Chamberlainnel, mint igazi nagysággal szemben nem tudok eléggé tárgyilagos lenni. Nem tudom magamévá tenni azt a sémita vaskalaposságot, azt a szellemi szûkkeblûséggel, melyet az irodalom tárgyilagosságnak nevez; mert szerintem a szellemi nagyság megértéséhez sohasem ez az út vezet.

Egy embert nagyságában, küzdelmének hõsiességében, eszméinek tisztaságában csak akkor és úgy tudunk megérteni, ha lelkivilágába költözünk, az õ szemével látunk, az gondolatával gondolkodunk, azaz feloldódunk benne. Természetesen azonban, hogy mint minden embernek lehelnek és vannak hibái, tévedései, de a kritika mindenáron való hajszolása, az a minden l: gondolatot, eszmét formákba szorítás nem lehet a megértés útja, csupán homorú tükör, melyben a pedáns, mindent lekicsinylõ, de semmit meg nem értõ szellemünk torzképet látjuk. Tehát nem azzal az esendõ emberrel kívánunk találkozni, aki két bénult karral élt egykor bayreuthi magányában, aggódva leste a népek harcát s függött hazája sorsán aggódó szívvel, hanem azzal a géniusszal, akinek harcos, soha meg nem alkuvó szelleme küzdött a sötétség birodalma, annak ezer rabszolgahada ellen; nem azzal, aki a test kínjával vonszolta az élet igáját, hanem a prófétával, aki e szavakkal jelölte ki a keresztény világ küzdelmének útját, "Bensõ erkölcsi megújhodás!" Tehát nem politikai jelszavak kába útvesztõjén, hínáros világában tétovázó akarat, hanem lelkekbõl fakadó, lélekbõl táplálkozó, öntudatos célirányos faji erõknek egy új, nagyszerû világ eléréséért való megmozdulása.

Chamberlain 1855-ben született Angolországban, régi angol, elõkelõ családból. Atyja tengerésztiszt, aki egész életén ál küzd a természet erõivel: széllel, viharral, lankadatlanul, megújuló erõvel. Mini annak a tengerésznek szeme a verõfényes napsugárban, éppúgy, mint a sötét viharban a delejtûre tapad, így e férfi is. amint kikerül az élet tengerére,

elõször talán öntudatlanul, azután biztos tudattal, egy nagy, hatalmas életeszmény útmutatóján halad.
A testben gyönge gyermek úgy látszik atyja harci készségét örökölte, mert egész élete küzdelem ezernyi nyílt és titkos ellenséggel. A nyugodt, boldog családi élet derûje még gyermekéveit sem aranyozta be. Édesatyja a tengereket járja, így a fiú évenként csak egyszer látja. Édesanyja, mint féléves gyermektõl búcsúzik el örökre. Az anyai tej helyett, a sors örökös harcra nevelõ hatását kell ízlelnie, s annak az embernek, kinek szívében annyi a szeretet, rajongás, a szülõ áldozatos szemlélete helyett a nagyanya, nagynéni odaadó, de amazt pótolni sohasem tudó gyöngédségén kell felnõni. De a sorsnak kifürkészhetetlen végzetszerûsége talán éppen ez által adta meg e nagynevû emberi élei lehetõségét. A család, mint az angol fõúri családok legtöbbje világjáró, így a kis Chamberlain 1856-ban már Versaillesben van. (1856- 1863.) A francia iskola, az angol és német nevelõk, mint három nemzet képviselõi harmonikusan egészítik ki egymást a gyermek lelkének formálásában és alakításában. Az 1866-iki portsmouthi, 1867-ki chelsehami iskolák bár alig jelentenek többet, külsõleg, mint egyszerû kilométerjelzõ táblácskák a nagy országúton, de egy fejlõdõ élet küszöbén van annyi jelentõségük, mint a kis palánta számára annak a parányi porszemnek, amely titkon táplálja a még gyenge szervezetet. De ránk köszönt az 1870-iki év, mely határjelzõként emelkedik ki az eddig szürke viszontagságaiból.

Beteg lesz s nevelõszülei, hogy a már akkor még ilyen formában fel nem ismert idegzavart meggyógyítsák Emsbe viszik. Ettõl kezdve a test kisebb-nagyobb megszakításokkal gyötrõdik, de az emberi élet a test földhöz kötöttségének, gyarlóságának, a lélek fejlõdésével, ifjúságával vívott nagyszerû harcát mutatja be. Mintha a biblia "a lélek kész, de a test erõtlen", nagyszerû bemutatkozásával állnánk itt szemben. Az emsi év tehát választóvonal, ment innen kezdve künn a viharban hánykolódó kis csónak a biztos rév felé tart. Ekkor hagyta el örökét az ifjú Chamberlain Angolországot, ahova már, mint csak rokonlátogató tért vissza s szûnt meg angol lenni, s lett német, bár a német állampolgárok sorába hivatalosan csak 1916-ban került. Hontalan lett és sokáig, mint az élet keresztjét hordozta a hontalanság súlyos terhét. De, ahol árny, ott a fény is. õ maga is azt mondja: "Már fiatalon arra törekedtem, hogy az elveszett haza helyett, egy világot teremtsek a magam számára, egy saját hazát, ahol magamat mûvészekkel, költõkkel, gondolkodókkal, kutatókkal, álmodókkal, feltalálókkal, hõsökkel, szentekkel tudjam maga körülvéve, s ezekhez még értékelhetõen jelenlevõ szeretettel, de mindezt körülöttem úgy lezárva, lekerekítve, hozzáférhetetlenül, mint az Argyronéta vízipók, mely golyóformájú levegõcsöppjében a víz közepén kozmoszát magával viszi, a környezettõl úgy elválasztva, mintha levegõtakarója át járhatatlan gyémánt volna. Ez elkülönülésbõl és kiválásból támadt az a bensõség lelkemben, amit szült és táplált a kitartó, de leginkább öntudatlan elmélyedés, a szemlélõdésnek bizonyos magassága és tisztasága, mert semmi középszerû, vagy mindenesetre kevés ehhez hasonló hatott rám zavaróan. Ha szabad könyveimrõl így ítélkeznem: méltók arra, hogy megíródtak, úgy ezáltal kimutattam különösségüknek eredetét. Ez eredet pedig mindenesetre összefügg gyermekkorom fejlõdésével."

Tehát a kicsiny magot a forgószél elragadja és viszi egy új világ és új haza felé. Ne higgye azonban senki, hogy Chamberlaint csupán a külsõ körülmények tették azzá, akivé lett. Chamberlain adva volt, s a külsõ körülmények hatása alatt sem lehetett mássá. Ezek legfeljebb jótékonyan hatottak fejlõdésére. "Mert vajon a tövisrõl szednek-e szõlõt, vagy a bojtorjánról, fügét?" Az alig tizenöt éves gyermek már szenvedélyesen szereti Shakespearet. Mintha a napsugár a kis virágot húzná az ég felé...

A beteg gyermek mellé tanítót keresnek, hogy tanulmányait folytassa, a sors Ottó Kunzet, egy stralsundi teológust rendeli mellé. E férfi van hivatva felnyitni azt a kaput, melyen keresztül egy mesebeli világ tárul a gyermek elé. Kuntze a maga német alaposságával tanítja, neveli õt. Azt hiszem, ha nevelõje nem német, de francia, a lírai költészetben lelt volna forrongó lelke kielégülést. De Kuntze volt mellette, tehát a természettudomány által vélt az örök talányhoz közösebb jutni. Különben is a gyermekben, mint minden. nagy embernél, korán megnyilvánul a természet iránti szeretet. Lenyûgözi az a hatalmas érzés, amit közönségesen természetimádásnak szeretünk nevezni... A mindenség lehelletét érezte mindenütt, amerre járt, mezõkön, bérceken. Bámulta a csillagokat, olvasott belõlük. Csillagkártyájáról lenézi az ég csillagainak állását, beszél hozzájuk, várja Aldebrant hosszú éjszakákon keresztül. . . Jobban szereti az embereknél, s milyen megható, midõn a meglelt férfi önvallomásában ezt írja: "Éreznem kellett: a gyermeknek mégis igazsága volt, szívéhez közelebb állottak a csillagok, mint az emberek. Van ebben a korai természetimádásban valami megható; olyan ez, mint a naiv õsember istenimádása.

Érzi öntudatlanul az örökkévalóságot önmagában és a rajta kívül álló világban; érzi, hogy az õ arasznyi létén túl van valami, ami nem múlandó; ez lenyûgözi lelkét. .. megindultságában leborul a földre, imádja azt, ami állandó kísérõje: a napol, a csillagot. Ilyesféle transzcendentális érzéstõl áthatva természettudományos kutatásaiban lel örömet, majd keresve az örök rejtély nyitját, sötét szobájában a nyitott ablaknál órák hosszat ül a csillaggal hímzett égboltra figyelve. Egymás után kérdezi azt a sok, fényes világot: "Ki vagy te? ... ki vagy te? ... s azután befele tekint, abba a még csodálatosabb, szebb világba és kérdi: "Ki vagyok én? ... ki vagyok én? . . . és mind a két kérdés válaszolatlanul maradt.

Három évig tanította Kuntze Chamberlaint. E három év csodálatos átalakulási hozott, mert a germán szellemnek, kultúrának, léleknek világa tárult ki elõtte, Schiller, Goethe, Kant szellemé ejtette hatalmába. Olyan óriási volt a hatás, amit e nagy szellemekkel való érintkezés kiváltott, hogy az a még félig férfi, félig gyermek e szavakkal ad kifejezést elragadtatásának: "Odaadnám a fél karomat, ha német lehetnék!"... s mily csodálatosak a sorsnak útjai, mire a férfi révbe fut, amikor már nemcsak lélekben és gondolkozásban, de törvény szerint is német lesz, elveszti bal, majd jobb karját. 1874-ben a tanítvány és mester elválnak egymástól, de az a bensõ barátság, az érzelmek, gondolatok harmóniájából szövõdõ lelki kapcsok sohasem szakadtak meg. Útmutatásai az egykori tanítónak, a már fölötte messze kiemelkedõ tanítványt mindig örömmel töltik el.

Chamberlain 1879-ben Genfbe ment, hogy ott az egyetemen természettudománnyal foglalkozzék, azt híve, hogy ott, éjt-napot betöltõ, idegeit teljesen felõrlõ munkában megtalálja önmagát. De nem így történt! Annak a nagy léleknek, aki kinõtt minden körletbõl, akinek bilincs volt a sablon, nem lehetett egy szûk világban mozgó szaktudomány éltetõje. Lelkének szárnyait nem nyirbálhatta meg, neki repülni kellett! S bár közvetlenül idegeinek súlyos megbetegedése miatt kellett természettudományos kutatásaival szakítani, mégis lelkének hajlamossága, egy nagy, egész világ gazdagságába, fönségességébe való elmélkedés predesztináltsága szabja meg szellemi mûködése irányváltoztatásának útját. A laboratórium zárt levegõje kalitka volt a napsugárra, magasságba vágyó sasnak. 1881-ben megszerezte mégis a bakkalaureátust és kísérletei alapján megírta elsõ munkáját a "Növényekben felszálló nedvekrõl. E munka azonban nem volt még az igazi Chamberlain bemutatkozása, talán sejtetni is alig engedi azt a szellemóriást, mely a Grundlagen des XIX Jahrhunderts-ben lép elénk.

Az 1879-ig terjedõ genfi éveknek nem is ez a munka adta meg a jelentõségét, hanem az a látogatás, melyet 1882-ben Bayreuthba tett, hogy Parsifálnak elsõ elõadását meghallgassa.

Wagner Richárd iránt érzett szeretetének, elragadtatásának érzelmeire itt ragyogott elõször a boldogság napja. Ez út tervének szálai már 1875-ben kezdtek szövõdni, mikor Interlakenben megvette a "Nibelung gyûrûjének" szövegét. Az elsõ olvasás után meg volt pecsételve kettõjük: Wagner Richárd és Chamberlain viszonya. Hogy ki volt ettõl kezdve Wagner Chamberlain számára, nem kell Wagnerrõl írt nagy munkáját elolvasnunk, csupán önéletrajzának e pár szavát emlékünkbe vésnünk. "Életem napja Wagner Richárd volt és ma is az." (A bayreuthi Wahnfried különben késõbb otthona is lett, mert Wagner legfiatalabb leányát vette feleségül) a wagneri nagyság kitárulása: a zenedráma, mely az életet új formában tükrözi, eloldozva mindattól, ami konvencionális, ami formai, korlátok közé szabóit, tehát hõsi vonalvezetésre állított, s vele együtt a wagneri szellem rásugározta fényét Chamberlain életére.

Egyébként elõtte, már gyermekkorában, kitárulnak a zene fönséges misztériumának kapui, bár annak a mélységes világnak csodái csak késõbben lesznek számára teljesen érthetõk. 1872-ben tanítójával Kuntzéval, útban a Monté Generoso felé egy kis városban megpihennek a Lago Maggiore partján. Kuntze, hogy kipihenje az út fáradalmait, kora délután szobájába vonul, míg Chamberlain halkan benyit a szálloda szalonjába, ahová a zene kiszûrõdõ hangja csábítják. Egy úr ül a zongoránál, mûvész, vagy dilettáns nem tudni és játszik. Három órán keresztül Beethovent és újra Beethovent. Az ifjút mintha leszögezték volna ... egy eddig szunnyadó világ kel életre benne. Beethoven lelkének, reménye, hite, fájdalma megtalálja Chamberlain lelkéhez az utat. Elõtte a világ egy új formában mutatkozott be. Így lett Beethoven az a zeneprófféta, aki lelke fájdalmát, fajának õserejét mennyei harmóniákban oldotta fel, megmutatója egy eddig általa nem ismert világnak. Shakespeare, Beethoven, majd Wagner és a többi szellemóriás, természetkutatás, természetszeretet így gyûlnek találkozóra egy nagy lélekben, így szökkent a magasba az a hármas pillér, melyen Chamberlain géniuszának hatalmas épülete emelkedett: a természettudomány, a mûvészei, a vallás.

Költõ, vallásos ember és filozófus, - ez a mi emberünk! Önmagában véve egyik sem. Elválaszthatatlanul mind a három együtt: az a nagy "dilettáns", amint önmagát nevezni szereti, aki a világ középpontjában állva érez, gondolkodik, elmélkedik, szeret és ... imádkozik. Ha végig tekintünk munkáin, e hármas tagozódású egyéniségnek harmonikus, egyformán kongeniális alkotásaival találkozunk. Mi más a "Grundlagen", mint a történettudós és bölcselõ, "Kant", az elvont elmélkedõ, "Goethe" a költõ és természettudós, "Mensch und Gott" a vallásos ember, "Wagner Richárd" a mûvészetért rajongó, "Parsifal Märchen" a költõ és természetimádó bemutatkozása? Munkáiban mindenütt az indogermán keresztény világnézet harcosa: a homo európeus lép elénk s száll küzdelembe a homo judaicussal. így kapcsolódik bele élete, mûve jelenünkbe, a világküzdelmének jelenébe.

Mint Schiller mondja: "Királya az eszméknek és nem közkatonája." S mint ilyen, nem kiabál versenyt a kolduslelkûekkel, nem tolong a szellemi nadrágtalanokkal a hatalom, rang, méltóság keresés szélesre taposott útjain; nem kerget máról holnapra változó jelszavakat; nem a veréblátószögû politikának utcai szónoka, hanem a Végtelenség tornácában állva, lénye egészével annak a népi politikának apostola, melynek céltudatossága, tisztasága, ideális realizmusa nemzetek, fajok létének, fennmaradásának záloga.

Ebben a modern Bábelben tehát, ahol sokszor egyik ember nem érti a másik szavát, a megölt eszmék fölött a gyilkos cinizmus ül orgiát, az eszmény angyalát orozva dönti le az anyagiasság vad keze, s sarat dobnak mindarra, ami ideál, kiáltó szó kél. Kiáltó szó: tiszta,

csengõ, nemes, amely túl akarja harsogni a sakálok üvöltését, a lélek virágait tépõ vihar zúgását, felébreszteni egy egész világ alvó lelkiismeretét, ez a szó, melyet emel a lélek nagysága, a szellem emelkedettsége és ereje, a szív tisztasága, ez a szó: a Chamberlainé. S ez a szó maradéktalan faji öntudatra ébredést sürget és követel. Faji öntudatot, azaz a fajiság kidomborítását mindenen, amit egy nemzet irodalomban, mûvészeiben, kultúrában teremt, mikor ennek gyökereit a néplélek talajába ereszti, s onnan ezer gyökérszálon áttáplálkozva, benne fajának minden erejét és értékét kivirágoztatja.

A faji öntudatnak szerte a világban ébredõ s egykor bizonyosan gyõzedelmeskedõ gondolatát Chamberlain közel negyven évvel ezelõtt, mikor egész Európai vakon rohant az örvény felé, tartotta az egyetlen, biztos, megelõzõ gyógyszernek a zsidó szellemiség állami létet felõrlõ, társadalmi berendezkedést felforgató munkája ellen. Szakadatlan küzdött a szemitamaterialista világnézet minden idealizmust megölõ Luciferje ellen, amely bensõ, lelki szabadság teljes letörésével a politikai szabadság, szavatosság színes rongyával izgatta a tömeg fantáziáját, lecsapolta lélek mélységes vizeit, az anyagiasság miazmáival megfertõzte a lélek kútját, a mulandóság homokjába íratta vele élete célját. Tehát soha sem a lobogó lángú, de hamar elalvó antiszemitizmus útvesztõin bolyongott, hanem évezredek tanulságán felépült tárgyilagos szemlélõdésbõl és megítélésbõl kérlelhetetlenül üldözte mindazt, ami az európai kultúra parazitája, ami júdaizmus. Tehát lassan õrlõ mérge annak a kultúrának, amely vallásban, filozófiában, társadalom és életszemléletben megadta a homo europeus arcának isteni bélyegét.

A faji öntudat zászlaját õ bontotta ki elõször, s öntötte formába az európai ember számára e gondolatot. Már most mit jelent ez az eszme egyszerû fogalmazásban?

Legyen az európai ember annak a fajnak büszke, nemes kivirágzása, amelyhez vérsége alapján tartozandónak vallja magát. Ha németnek született: német, ha franciának: francia, s ha magyarnak: legyen magyar! Legyen magyar, de úgy, hogyha ekéje mellett bandukol, érezze annak a rögnek illatát, amely az övé s ebbõl egy ekefordításnyi barázdát tengernyi idegen földnél többre becsüljön, ... ha fáradt kezével poros, gondbarázdálta homlokát letörli az esti alkonyaiban, tudja, hogy a magyar naptól vesz búcsút, ... ha pörölyén hegeszti a vasat, a magyar dal ütemét hallja abból kicsendülni, ha tudós könyve fölé hajolva töpreng, érezze, hogy a magyar jövõért dolgozik, mert csak a fajiság öntudata adja, s adhatja meg a fajnak minden erejét és nagyságát. Goethe sohasem lehetett volna az emberiség remekbe szabott alakja, ha nem lett volna germán, nem lett volna német! Nyissuk fel munkáját bárhol, érezni fogjuk fajának minden erejét és értékét. Öntudat, erõ, erkölcsi nagyság a német nép bélyege, és e népbõl, tudatosan és öntudatlanul, ezer gyökérszállal táplálkozik az az emberi élet, aki a Goethe nevet viseli. Vagy elképzelhetjük-e Shakespearet mély kedélyû franciának, a zordon Ibsent mosolygó tengerparton unatkozó olasznak, vagy Széchenyit nehézkes germánnak? A nagyok és értékesek népük lelkébõl nõttek ki. Ha tehát bármelyik faj a népek nagy harcában fenn akar maradni, nem lehet sem nyugatista, sem világpolgár, csupán egy erõs faji öntudattal nagyra neveli nép. Ennek kell lennie és nem ég felé tekintõ jámbor idealizmusból, hanem realizmusból. Tehát az élet parancsoló szükségességébõl. Ide ezek szerint nem érzelgõs hazafiasság, nem szenvelgõ helyi kegyelet, hanem a lét vagy nem lét rettentõ kérdõjelétõl megdöbbent faji öntudat harcba szállása kell!

S ez az élõ, harcos faji öntudat, mondja Chamberlain tudatosítja majd, hogy a zsidóság ellensége, veszélye, minden nemzeti létnek. S hogy e harc gyõzelmes lehessen folytatja tovább Chamberlain fel kell tennünk a kérdést ez ezeréves ellenséggel szemben: ki vagy te? ki vagy te, aki ott ülsz a piacon, a pénzváltó asztalnál, aki materialista

világfelfogásoddal kiszárítod a tudomány forrásait, a mûvészetben lenyesed a lélek szárnyait, salakkal megtöltöd a lélek mélységeit? Ki vagy te? Honnan jöttél? Mi a célod? Miben van erõd? S hogyan harcolsz?
A tulajdonképpeni zsidó három, nagy embertípus: a szemita, szíriai és indoárja keresztezõdéséből származott fattyúhajtás: "több izraelita családból századok folyamán végbement fizikai kiválás, amit egyes szellemi képességek fokozatos kiképzése, a másoknak szisztematikus eltorzítása idézett elõ. Tehát nem természetes nemzeti életnek eredménye, hanem bizonyos tekintetben mesterkélt csinálmány, amit egy papi osztály teremtett akkor, midõn az ellenszegülõ népre, idegen uralkodók segítségével, papi törvényhozást és papi hitet erõszakot, így természetes keresztezõdésekbõl, egymással harmonikus fajok összetevõdéséből keletkezett egészséges, életképes faj, hanem egy elfajult hajtás, eltorzított embertípus.

Most vessük fel a kérdést: milyen az emberkorcsnak a gondolkodása?

Minden világnézetnek gerincét a vallás adja. S milyen a zsidók vallása? Száraz, terméketlen, mint az arab puszta. Ha az idõk folyamán ültettek is egy-két oázist nagy lelkek e sivatagi homokba, a zsidó lélek számumos szele kiszárította azokat. A zsidóból hiányzik az indoárja világnak minden mélysége, "a tulajdonképpeni teremtõ erõ, a feltaláló véna." Ezért a zsidóság csak utánzásra, helyesebben: elsajátításra van teremtve. S miben áll ez az elsajátítás? "Hogy egy gondolatot felfoghassak, át kell tudnom azt gondolni. A megteremtettnek, hogy élõvé legyen, teremtõnek kell hozzányúlnia. A mi indoeurópai lángeszménk lényegileg nem különbözik a néptõl. Ellenkezõleg! Shakespeare angolabb, mint más angol, G. Ankara hibáival együtt is indus, Homér megtestesítõje a valódi hellén tékozló, alkotó erõnek és fennhéjázó dicsekvésnek, Goethe a fenséges és lelkiismeretes, pedáns, a német jellem, kompendiuma. Ezek a férfiak tehát, mint a fajuk képviselõi, teremtõk és nem utánzók voltak, mint a zsidók. Ennek a szellemi adottságnak a következménye, hogy a zsidók örök idegenül álltak a kereszténységgel és Krisztussal szemben. Materialista szellemben fogant, eltorzított lelkük sohasem érthette meg az Isten fiát, ezért õszintén szóltak, mikor a "Talmudban az Üdvözítõt "bolondnak", "varázslónak, " "istentelennek", "gyönyör gyermekének" stb. nevezik.

Tehát két teljesen ellentétes világ áll szemben egymással. Zsidó materialista életszemlélet és krisztusi világnézet. Az egyik minden oldalról csodákkal érzi magát körülvéve, s étiért van metafizikája, míg a másik mindig az élet realizmusába ütközik, s gondolkodása, érzése állandóan a felszínen mozog. Ez az évezredes ránk ható materializmus annyira megfertõzött és átjárt bennünket, hogy az l nehezebb kimosni lelkünk szövetébõl "mint a véráramból az ércet. Materialisták, mesterséges materialisták lettünk, s azok is maradunk, még akkor is, ha misére járunk, vagy otthon ülünk, mint szabadgondolkodók." S ez bensõ elidegenedést jelent, kettéválasztását önmagunknak. Innen éred lelki életünk harmonizálatlansága." E világnézetnek átka alatt nyögünk már a francia forradalom óta, amely a szabadság, egyenlõség, testvériség hazug jelszavát írta zászlajára akkor, midõn, a legvadabb önkényesség, kegyetlenség, elnyomatás dühe tombolt. Ez a történelmi folyamat nem vérzett el akkor a barikádokon, hanem a liberalizmus, szocializmus, majd a kommunizmus tanaiban tovább élt és él, egészen napjainkig. Szabadság, egyenlõség, testvériség zsidó fogalmazásban nem jelent másít, mint nem szeretni, nem tisztelni, nem engedelmeskedni. Lerombolni mindazt, ami tekintély, ami eszményi, meghempergetni a sárban, ami szép és nemes. Megtagadni az ember isteni eredetét, ostoba, törtetõ állattá alacsonyítani, egyszóval: demokratizálni, szabaddá tenni, de nem az Istenembert, hanem az állatait azoknak minden ösztönösségével, durvaságával, hogy végül szétmúljanak a nemzetek s legyenek a romok felett "szabadok", és épp úgy bolyongjanak szerte a

világban, hazátlanul, mint ma a zsidók.

A jelszó tehát nem lehet más: harc a teljes gyõzelemig, annyival is inkább, mert, amint Chamberlain mondja: "Legfõbb ideje, hogy öntudatra ébredjünk. Nem azért, hogy mások szellemi szabadságát kisebbítsük, hanem hogy urak legyünk saját hazánkban, ahol most nem vagyunk azok." A régi küzdelemnek egy új formájáról van itt szó, az éjszaka és nappal, Ormuzd és Ahrimán között, amelyet Krisztus így öntött szavakba: "Nem szolgálhatok Istennek és Mammonnak egyszerre."

Chamberlain, mint vallásos ember, költõ és filozófus olyan embertípus jegyében született, amelynek gyermeke a harmónia bélyegét viseli magán. Egész ember. Nem fekszi meg lelkét, szellemét a század egyoldalúsága; nem ejti rabul a múlt vaskalapos dogmatizmusa, sem a jelen zûrzavara. Tiszta, messzenézõ sasszem, amely századok, évezredek történéseit a Mindenható ujj mulatósaként látja, segíti õt soha meg nem alkuvó ítéletében. Benne a költõi túlzó idealizmusát ellensúlyozza a filozófus nyugodt ítélõképessége, a bölcs tudatosságát, a vallásos ember alázatossága. Költõ, tehát mûvész, aki a teremtés gyújtópontjában áll: lelkének érzõ idegszálával befonja a mindenséget. így tudatosítja azt, hogy a világban csak annyi a szépség, amennyit õ arra saját lelkébõl kivetít. Azt akarja tehát, hogy e bensõ világot minél nagyszerûbbé tegye, hogy ezáltal a külsõ világ annál szebb legyen. Mint goethei egyéniség a teremtés koronájának érzi magát; a teremtés koronájának, de krisztusi öntudattal. E szépségben kiteljesedett egyéniséget állítja õ abba a küzdelembe, abba a harcba, amely nemcsak az õ népéé, a németé, hanem az egész keresztény világé is.

Nekünk tehát azzal a Chamberlainnel, akit a lexikonok történelemfilozófusnak neveznek, semmi dolgunk nincs. De igenis szükségünk van hatalmas egyéniségére, amelynek élete, eszméjével egy. Ezt az egyéniséget nem a Romain Rolland szétfolyó, lágy, csaknem minden realitást nélkülözõ idealizmusa jellemzi, hanem, egy, a történelem tanításából leszûrõdött rajongó nacionalizmus, égõ fajszeretet. S ha Chamberlain így talán elfogultan ítéli meg néha egy faj kiváltságos voltát, úgy ez mai nem lehet bûn, csak érdem. Õ a nagy germán e téren különben is a francia Geneaunak nyomdokába lép. Õ a germánság szószólója azonban, mint már fentebb mondottuk és most újra hangsúlyozzuk, nem áll meg a fél úton, a pozitívum, a haladás, kultúra, civilizáció, eszmény, idealizmus mellett meglátja a negatívumot: ennek az igazi haladásnak, kultúrának, egészségesen fejlõdõ állami és társadalmi életnek halálos mérgét, a júdaizmust. Állítja, hogy a materializmus gyõzelme egyenlõ a zsidóság gyõzelmével. És e gyõzelem, ha betetõzõdik, az egész keresztény kultúra eltûnik. Elpusztul minden, amit a görögöktõl, azok mûvészetétõl napjainkig az emberiség az eszmék mélységes felfogásában, tiszta idealizmusában. a krisztusi hit erejével táplálkozó metafizikában örökölt és eddig magáénak mondhatott.

Jelenünkhöz egyénisége és mûködése még nagyon közel áll. Amint egy óriási hegyet sem tudunk megcsodálni és felmérni lábainál állva, éppúgy távlat, idõbeli távlat kell egy nagy ember igazi értékeléséhez is. Hiszem azonban, hogy a jövõ, amelyben eszméi gyõzedelmeskedni fognak, a halhatatlanok legnagyobbjai közé emeli. Mint Emerson mondaná: egyik képviselõje az emberi nemnek, mint Platón, Dante, vagy Szent Ferenc, annak az emberi nemnek, amelynek történelmét tulajdonképpen nem a marengói, porlarturi, vagy mazuri csaták, hanem a chamberlaini szellemek harca az örök ellenséggel: a lelket lekötözõ, elsorvasztó anyaggal szemben adják. "

Lelkében és szívében, mint egy óriási gyûjtõmedencében mindaz, amit a világ eddig nagyot, nemeset, szépet és nagyszerût alkotott, mint tiszta források vize folyik össze.

Nézzünk e szellemnek, e léleknek, mint tengerszemnek mélyére bármikor, ha nemes harag korbácsolja fel mélyét, vagy a szeretet égi fényének sugara játszik rajta, soha sincs iszap, salak benne, amely azt zavarossá tenné. Minden során, amelyet leírt, a szeretet tüze ég, legyen az: az eszme katonája, mint a Grundlagenben, Kantban, vagy Goethében, vagy a természet megszólaltatója, mint Parsifal Märchenében. És ez a szeretet záloga egyénisége nagyságának. E szeretetbõl táplálkozik mély vallásossága is, amely mentes a dogmatikának lelket, annak szárnyalását fenyegetõ korlátozottságától.

Az õ vallásossága nem más, mint élõ, örök, mindig érzett kapcsolata az örökkévalóval. Véges emberi lényének bekapcsolódása a Végtelenbe. Vallásossága mély, de nem Carlyle apokaliptikus, vagy Tagore miszticizmusba hajló vallásossága. Erõs, életerõtõl duzzadó, a küzdelmei öntudattal, a rosszat jóval, az alattomosságot nyíltszívûséggel, a dölyföt és gõgöt alázatossággal gyõzõ vallásos élet az övé. S mint ez élet birtokosa, sohasem érzi a megalkuvás, a lemondás keserû ízét ajka körül. A próféták lelkesedésének szent tüze gerjeszti lelkének lángjait. Apró emberi elmefuttatások útvesztõiben sohasem botlik el. Szelleme nem ismeri a kicsinyek lelki szatócskodását, mert minden idegszála mindig egy felsõbb világ indíttatásának, akaratának felvételére van kifeszítve; nem az anyagi lét darócát, hanem az emberi élet égi ruháját szövi. Nem az erdõ búvó csalogánya, nem az indiai miszticizmus álmodója, mint Rabindranath Tagore, nem az örökösen befele nézõ Maeterlinck õ, hanem a haladásnak, fejlõdésnek, kultúrának égy felsõbb világa, a lélek világával összekapcsolódó emberi életnek szószólója. S mint ilyen, nem száraz meddõ gondolatok hirdetõje, hanem a meggyõzõdés meleg vérével átjárt eszméknek prédikátora.

Chamberlainnek eszméit az idõ már eddig is teljes mértékben igazolta, mert tanításai, gondolatai, vezéreszméi egy újjászületett népnek: a németnek eszmerendszerébe épültek bele. A német nemzetiszocializmus világnézetének alappilléreit azokból a kövekbõl hordta össze, amelyeket õ a Grundlagenben faragott ki.

E nagy munkának egyik legérdekesebb fejezetét adjuk e könyv lapjain, amellyel adósságunk egy részét akarjuk leróni azzal a nagy gondolkodóval szemben, ki egyike volt azoknak a legnagyobbaknak, akik Európában a zsidó veszélyt felismerték és az azok által reánk boruló éjsötét kárpitját meghasították.

Perkedpusztán, 1942. õszén.

A ZSIDÓK MEGJELENÉSE A NYUGATI TÖRTÉNELEMBEN

Írta: Houston Stewart Chamberlain. Fordította: F. Papp Zoltán.

"Ne feledjük, hogy honnan származunk! Nem német zsidóktól s nem portugáloktól! Szétszórva a földön egy népet alkotunk!" Salamon Lippmann Cerfbeer rabbinus.

(Megnyitó beszéd, melyet a Napóleon által 1807-re egybehívott Synedrium elõkészítõ gyûlésén 1806. július 26-án tartottak.)

A zsidókérdés

Ha száz évvel ezelõtt íródik e mû, [1)] úgy nem igen éreztem volna magam indíttatva, hogy e helyen "a zsidók megjelenése a nyugati történelemben" címen külön fejezetet írjak. De

minden esetre akkor is figyelmet érdemelt volna a kereszténység keletkezésében való részvétele révén, amely egy különös és éppen, nem árja szellemû beszüremkedés vont maga után és ama gazdasági szerep miatt, amelyet minden krisztusi században gyakorolt; e tényeknek felemlítése alkalomadtán elegendõ, de több sok lett volna. Herder is azt írta akkor: "A zsidó történet nagyobb helyet és figyelmet foglal el történelmünkben, mint amennyit önmagában megérdemelne. [2] " Ez idõ alatt azonban nagy változás történik a zsidókkal Európában és mindenütt, ahová európai kezek elérnek, más szerepet játszanak, mint száz évvel ezelõtt; amint Hehn Viktor mondja; mi ma "zsidó korszakban" élünk [3] ; gondolkodhatunk a zsidók régi történetérõl úgy amint akarunk, de a jelenlegi tényleg olyan nagy helyet foglal el saját történelmünkben, hogy lehetetlen figyelmünket megtagadni tõle. Herder, kifejezett humanizmusának ellenére, így vélekedett: "A zsidó nép Európában a mi világrészünkben mindig idegen ázsiai nép volt és ma is az, amelyet egy régi, egy távoli égöv és saját vallomása szerint egy általa soha fel nem oldható törvény köt". [4]) Teljesen igaz! Ez idegen, örökké idegen nép azonban, amely Herder találó megjegyzése szerint azért idegen, mert õt minden más néppel szemben egy ellenséges feloldhatatlan törvény köti éppen a 19-edik század folyamán egy összehasonlíthatatlanul fontos, egynémely téren; pedig határozottan döntõ részesévé lett az életnek.

Már száz évvel ezelõtt fájdalommal állapíthatta meg ugyanaz a tanú, hogy "Európának durvább nemzetei önkéntes rabszolgái a zsidó uzsorásnak, [5]) " ma. általában ugyanezt mondhatná a civilizált világ legnagyobb részérõl. A pénz birtokbavétele azonban önmagában a legkevesebb; kormányzásunk, igazságszolgáltatásunk, tudományunk, kereskedelmünk, irodalmunk, mûvészetünk rabszolgája lett a zsidóknak és ez vonszolja a rabláncot, ha nem is mindkét, de mindenesetre egyik lábán. És ez a Herder által hangsúlyozott "idegen" mindig erõsebb lett, s amit száz évvel ezelõtt még csak sejtettek, most bebizonyosodott, igazolva lett és a legfigyelmetlenebb ember elõtt is szembeszökõvé vált! Ideális indítóokoktól hangolva az indoeurópai barátságosan feltárta kapuit; mint ellenség rontott be rajta a zsidó, minden pozíciót megostromolt és betûzte nem akarom mondani, hogy a romokba de valódi sajátosságunk repedéseibe az õ, nekünk örökké idegen lényének zászlaját.
Megvessük ezért a zsidókat? Ez éppúgy nemtelen, mint méltatlan és ostoba dolog lenne. A zsidók csodálatot érdemelnek, mert õk sajátosságuk logikája és igazsága szerint abszolút biztossággal cselekedtek és a humanitás bódulata, melybõl a zsidók csak annyiban vették ki részüket, amennyiben az nekik elõnyt hozott egy pillanatra sem feledtette velünk a politikai törvények szentségét. Lássuk csak milyen mesterien használták fel a vér törvényeit uralmuk kiterjesztéséhez; a törzs mocsoktalan marad, egyetlen csepp idegen vér nem hatol be; ez áll a tórában: "fattyú ne kerüljön Jahve közösségébe, még tíz generáció múlva sem." (Deutoronómium XXXII. 2.) eközben azonban ezer ágacskát levágnak, hogy ezt az indoeurópaiaknak zsidóvérrel való fertõzésre, használják fel. Ha még ez pár száz évig így folytatódna, úgy Európában fajilag csak egyetlen tiszta nép lenne: a zsidóság, a többi mind egy pszeudohéber mesztic nyáj és pedig egy kétségtelenül fizikailag, szellemileg és erkölcsileg degenerált nép.

Maga a nagy zsidóbarát Renan Ernõ beismeri: Je suis le premier á reconnaitre que la racé semitique, comparee á la racé indoeurópéenne, represent réleellement une combeinason inférieure de la nature humaine. [6] " S ugyanez a tudós egyik legjobb, de sajnos kevéssé ismert írásában azt mondja: "lépouvantable simplicité de lésprit semitique rétrécit le cerveau humain, le ferme á toute idée delicate, á tout sentiment fin, á tour recherche rationelle, pour le mettre én face dune éternelle tautologie: Dieiux est Dieux [7] " és kifejti, hogy a kultúrának csak akkor volna jövõje, ha a keresztény vallás "a zsidóság szellemétõl mindinkább eltávolodna" és "az indoeurópai zseni" minden téren újra érvényesülne. Ez a

keveredés tehát kétségtelenül elfajzást jelent: elfajzását a zsidóknak, akinek karaktere sokkal idegenebb, szilárdabb, erõsebb, minthogy azt germán vérrel felfrissíteni és megnemesíteni lehetne, elfajzását az európainak, mely egy "csekélyebb értékû típussal" szívesebben azt mondanám más természetû típussal való keveredés által természetesen csak veszíthet. Míg e keveredés történik, addig a nagy fõtörzse a tiszta, nem keveredett zsidóságnak érintetlenül marad. Midõn Napóleon a 19-ik század kezdetén elégedetlenkedve feldühödött azon, hogy a zsidók, emancipációjuk ellenére, megmaradtak dölyfös elzárkózottságukban és egész Elszászt, bár már minden pálya nyitva állott elõttük, a leggyalázatosabb uzsorával emésztették fel, az öregek tanácsához ultimátumot küldött, követelve a többi nemzettel való korlátlan egybeolvadásukat, a francia birodalom zsidóinak delegáltjai minden elõírt pontot elfogadtak, annak az egynek kivételével, amely a kereszténnyekkel való korlátlan házasságot célozta. [8]) Leányaiknak igen, szabad volt a zsidó népen kívül házasodni, fiaiknak azonban nem; Európa diktátorának engednie kellett.

Ez az a csodálatraméltó törvény, amellyel a tulajdonképpeni zsidóságot megalapították, lehet, e törvény Szigorú értelmezésében egyáltalán enged meg házasságot zsidók esi nemzsidók közölt s Mózes ötödik (VUU. 3.) könyvében is ezt olvassuk; "Leányaitokat ne adjátok az õ fiaiknak és leányaitok ne válasszák az õ fiaikat", általában azonban csak az: utolsó követelményre! fektetnek súlyt; pl. Mózes második könyvében (XXXIV. 16.) egyedül a fiaknak tiltják meg, hogy idegen lányokat vegyenek el s a leányoknak nem, hogy idegen fiakat a Nehémiás (XIII.) bár mind a két tilalmat felállítja, csak a fiúnak idegen nõvel való házasságát tünteti fel "Isten ellen való véteknek." S ez tökéletesen helyes felfogás. A zsidó törzs tisztaságát egyáltalán nem változtatja meg, ha a lány gójjal lép frigyre, mikor is ez a törzs megveti lábát az idegen táborban, míg a fiúnak házassága egy gój nõvel "közönségessé teszi a szent magot" (mint Esra könyve (XI. 2. ezt drasztikusan mondja. [9] S a gój nõnek az esetleges áttérése nem jelent elõnyt a zsidóságra; a régebbi törvények ez átlépést joggal nem is ismerték, mert itt a leszármazásnak csak fizikai viszonyáról van szó. Az újabb törvény azonban irigylésre méltó belátó erõvel ezt mondja: "Proselyták a zsidóságra oly károsak, mint daganatok az egészséges testen. [10] A múltban és jelenben így tartották és tartják tisztán a zsidó fajt. A Rotschild ház leányai bárókhoz, grófokhoz, hercegekhez, fejedelmekhez mentek feleségül és minden lelkiismeretfurdalás nélkül megkeresztelkedtek, de egyetlen fiú sem vett el európai lányt feleségül és ha megtenné, úgy atyáinak házából és népének közösségébõl kellene kiválnia. [11])

E fejtegetésekkel bizonyos tekintetben ajtóstól rontok a házba; ezek tulajdonképpen könyvem egy késõbbi helyére tartoztak volna; de az volt a szándékom, hogy a legrövidebb úton legyöngítsem azt az ellenvetést, mely sajnos még egynémely oldalról ma is fennáll, hogy egyáltalán nincs "zsidókérdés", amiböl az következne, hogy a zsidók megjelenésének történelmükben nincs jelentõsége. Mások ismét vallásról beszélek: nincs másról szó mondják õk mint kizárólag vallási differenciáról. Akik ezt mondják, nem veszik észre, hogy egyáltalán nem volna zsidó vallás, ha nem volna zsidó faj. Ez azonban van. A zsidó nomokrácia (azaz a törvény uralma) a zsidókat, legyenek bár a világi összes országaiban szétszórva, egy erõs, egységes, feltétlenül politikai képletté egyesíti, amelyben a vér közössége a múlt közösségérõl tanúskodik és a jövõ közösségérõl kezeskedik. Ha egynémely elem, a szó szoros értelmében nem is tiszta zsidó, mégis a vérnek hatalma egybekapcsolva a zsidó ideának összehasonlíthatatlan hatalmával oly nagy, hogy az ezeket az idegen alkotórészeket régen asszimilálta és már csaknem két évezred óta feladták a zsidók a proselyta képzésre való átmeneti szólamukat. Természetesen különbséget kell tenni nemes és kevésbé nemes származású zsidók között, ami azonban a szétszóródott részeket egymáshoz láncolja (a fokozatos egybeolvadáson kívül) az a nemzeti

gondolatnak merev egzisztenciája. Ez a nemzeti gondolat abban a megingathatatlan reményben csúcsosodik ki, hogy Jahve megígérte a zsidók világuralmát.

Naiv "Krisztushívõk" (mint Auerbach Spinozáról írt életrajzában mondja , ha úgy hiszik, hogy a zsidók feladták e reményüket, hatalmasan csalódnak, mert "a zsidóság egzisztenciája a Messiási reménységhez való görcsös ragaszkodástól függ", amint egy nagyon is mérsékelt, liberális férfiú nemrégen írta. [12)]) Igen! Az egész zsidó vallás erre a reményre van alapítva. A zsidó istenhívés az, amit e népnél "vallásnak" lehet és szabad mondani (mert ez egy nagyon is tiszteletreméltó moralitás forrása lett , részese a nemzeti gondolatnak és nem fordítva. Azt állítani tehát, hogy zsidó vallás van, de zsidó nemzet nincs, annyi, mint egyszerûen ostobaságot beszélni. [13)])

A zsidóknak a nyugati történelemben való megjelenése kétségtelenül egy meghatározott, minden európai néptõl határozottan, azzal bizonyos tekintetben ellentétes elemnek fellépését jelenti, egy olyan elemnek, amely, míg Európa nemzetei a legkülönbözõbb fázisokon mentek át, lényegileg egyforma maradt: s ez, a gyakran kemény és borzasztó történelem folyamán sohasem volt olyan gyenge, hogy testvériesülési indítványokról leült volna tárgyalni, de nemzeti ideáljának, nemzeti múltjának és jövõjének birtokában a más emberekkel való egybeolvadást tisztátalanságnak tekintette, úgy a múltban, mind a jelenben; a zsidóság, hála ösztöne biztosságának, amely a nemzeti érzés szigorú egységességébõl folyik, állandóan mélyreható befolyást tudott másokra gyakorolni, míg a zsidóságra magára a mi szellemi és kulturális fejlõdésünk csak a bõr mélységéig hatolt. Hogy e rendkívül sajátságos szituációt az európai ember szempontjából jellemezhessük, Herderrel kell ismételnünk: a zsidóság a mi világrészünk számára mindig idegen nép volt s az is marad; a zsidók álláspontja szerint azonban ugyanez a megismerés egy kissé eltérõ szövegezést nyer. Tudjuk, hogy a nagy szabadgondolkodó filozófus, Philó, ekként szólt: "A szó igazi értelmében csak az izraeliták emberek." Amirõl a zsidó itt faji gõgjének intoleráns hangján nyilatkozott, arról a mi nagy Goethénk sokkal szeretetreméltóbb formában szólott, amikor a zsidó és indoeurópai származásnak közösségét, vigyék azt a múltban akármilyen messzire vissza, tagadásba vette. "Semmi esetre sem akarjuk a kiválasztott nép Ádámtól való származásának becsületét vitássá tenni. Nekünk azonban bizonyosan más õsapáink voltak. [14)]) (Az "idegen nép".) E megfontolások alapján jogunk, sõt kötelességünk is, hogy a zsidót különös és idegen elemnek tekintsük.

Bár külsõleg õ ugyanazt örökölte, amit mi, bensõleg azonban egészen más szellemet. Egyetlen vonás elegendõ, hogy azt az ásító szakadékot, mely egyik lelket a másiktól elválasztja, csaknem elrettentõ módon leleplezzük az öntudat elõtt: Krisztus megjelenése a zsidókra egyáltalán nincs jelentõséggel! Itt általában nem a jámbor igazhitûségrõl beszélnek. Olvassuk csak el a szabadgondolkodó Diderotnak csodálatos sorait a Megfeszítettrõl és lássuk, hogy Diderot az embert az õ legnagyobb fájdalmában mint vezeti Istenhez és a krisztusi vallást hogy állítja be, mint egyetlent a világban: Quelle profonde sagesse il ya dans ce que l aveugle philosophie appelle la folie de la croix! Dans état au j étais, de quoi m aurait servi l image d un legislateur heureux et comble de glorie? je voyais l innocent, le flanc percé, le front couronné d épines, les mains et les pieds perces de clouset expirant dans les souffrances; et je me disais: Voila moin Dieux ét j ose me plaindre!" Valóságos könyvtárát kutattam át a zsidó könyveknek abban a reményben, hogy hasonló szavakra fogok bukkanni, természetesen nem Krisztus istenségének hitét és a megváltás fogalmát, hanem a szenvedõ Üdvözítõ tisztán emberi érzésének jelentõségét illetõleg de hiába. A zsidó, ha ezt érezné, nem lenne zsidó többé, hanem tagadója a zsidóságnak. És míg Mohamed Koránjában legalább is megtaláljuk Krisztus jelentõségének megsejtését és a mély hódolatot megjelenése elõtt, addig egy kultúrált,

vezetõ zsidója a 19-ik századnak Krisztust "halotti maszkkal újjászületettnek" nevezi, aki a zsidó népen új és fájdalmas sebeket ejtett; egyebet nem volt képes benne meglátni. [15)]) Mikor ránéz a keresztre, biztosít bennünket arról, hogy a "zsidóságnak a bensõ javuláshoz; egyáltalán nincs szüksége ehhez a görcsös megrázkódtatáshoz" és hozzáfûzi " ti. a városi lakosság középosztályának."

Tovább nem ér az ész. Egy spanyol zsidó (Mose de León) 1880-ban újonnan kiadott munkájában Jézus Krisztust "döglött kutyának" nevezi, aki "egy szemétdombba bekaparva" fekszik. Ezenkívül a zsidók a 19-ik század utolsó negyedében a talmud u. n. "cenzúrázott helyeinek" (természetesen héber nyelven számos kiadásában különben kihagyott helyek gondoskodtak arról, hogy Krisztust mint "bolondot", mint "varázslót", mint "istentelent", mint "bálványimádót", mint "kutyát", mint "fattyút", mint "gyönyör gyermekét", mint "ágyasnak fiát" stb. fenséges édesanyjával együtt gúnynak és gyûlöletnek tárgyává tegyék. [16)]) Nem követünk el a zsidósággal szemben igazságtalanságot, ha azt mondjuk, hogy Krisztus megjelenése egyszerûen megfoghatatlan és gyûlöletes elõttük. Bár látszólag körükbõl származott, mégis lényük megtagadásának megtestesítõje õ (és ennek átérzésére a zsidók sokkal finomabb érzékkel rendelkeznek, mint mi) . E mély szakadék szemlélteti, amely bennünket európaiakat elválaszt a zsidóságtól, egyáltalán nem azért adom, hogy a vallásos elfogultság veszélyes talajára tegyem át a súlypontot, hanem mert én úgy látom, hogy két ily alapjában különbözõ kedélybeli állapotnak észrevevése feltárja a szakadékot; jó lesz tehát egyszer e szakadékba letekinteni, nehogy ha valahol látszólag közeledést látunk, elkerülje figyelmünket a mélység.

De e szakadék meglátása még messzebbmenõ megfontolásra is kell, hogy késztessen bennünket. Az bizonyos hogy a zsidó nem ért meg minket, de remélhetjük-e mi, hogy õt megértjük s igazságosak legyünk iránta? Talán ha tényleg szellemileg és erkölcsileg felette állunk, amint Renan a fent jelzett helyen állította és amirõl más, talán megbízhatóbb tudósok hasonlóképpen vélekedtek. [17)] S akkor õt valóban felsõbbségünk magaslatáról kell megítélnünk s nem a gyûlölet és babonái lapályáról, még kevésbé a félreértés mocsaraiból, amelyben hittudósaink közel 2000 éve gázolnak. A zsidónak olyan gondolatokat tulajdonítani, amilyeneket sohasem gondolt, õt mint a legnagyszerûbb vallásos intuíció hordozóját magasztalni, mely távolabb állt tõle, mint a föld bármely más emberétõl, s ha meg is volt, legjobb esetben csak itt-ott egyesek szívében élt, mint e nép lelki durvasága ellen támadt felháborodás kiáltása s azért átkozni, mert õ maga egészen más, mint e költemények alapján lennie kellene, ez nyilvánvalóan igazságtalan. De nemcsak igazságtalan, hanem a nyilvános érzést szánalmasan félrevezetõ is, mert vallásos életünknek abban a viszonylatában, amelyet mi a zsidókkal hozunk vonatkozásba, szinte dicsfényben sugárzik fejük; s ezek után mi háborodunk fel a legjobban, ha ebbõl az aureole posticheböl nem szent lép elénk. Mi, csak pogányok fiai magasabb igényeket táplálunk a zsidókkal mint önmagunkkal szemben. Pedig a zsidó bizonyíték egészen másról tanúskodik s várakozásunkat oly kevéssé csigázza fel, hogy mi minden nemes vonáson, melyei késõbben felfedezünk, minden kijelentésen, amely a zsidó fogyatékosság magyarázatára, szolgál, õszintén örülünk. Jahve pl. nem fárad bele annak hangoztatásába, hogy "úgy látja, e nép nyakas nép" [18)] és Jeremiás a zsidókat erkölcsi szempontból oly színesen karategorizálja, hogy Monsieur Eduard Drumont sem kívánhatná másként: "Egyik barát becsapja a másikat és nem szól egyetlen igaz szót; arra törekszenek, hogy az egyik megcsalja a másikat és fáj nekik, hogy nem leltek gonoszabbak. [19)]) "

E jellemzés után nem csoda, hogy Jeremiás a zsidókat "nyomorult tömegnek" nevezi és csak egy vágyat ismer: "Óh, ha menedéket találnék a pusztában! elhagynám népemet és

elmennék tõle!" Azért a hihetetlen tudatlanságért tehát, amely közöttünk a zsidó természetét illetõleg uralkodik, csak mi vagyunk felelõsek, mert egyetlen nép sem adja olyan átfogó õszinte képét egyéniségének, mint a héber az õ bibliájában, melyet (amennyiben töredékek után ítélhetek) a talmud, ha halványan is, de kiegészít. Anélkül tehát, hogy tagadnám, milyen nehéz nekünk "más õsapáktól számlázottaknak" az "idegen ázsiai népet" helyesen megítélni, mégis be kell látnunk, hogy a zsidók kezdettõl fogva megtettek mindent abban az irányban, hogy az el nem fogultaknak felvilágosítással szolgáljanak önmagukról, ami viszont feljogosít bennünket arra a reményre, hogy alapos betekintést nyerhessünk lényükbe. Tulajdonképpen azoknak az eseményeknek, melyek szemünk elõtt lejátszódnak, e célra elegendõnek kellene lenniük. Lehet-e naponta újságot olvasni, anélkül, hogy a zsidó gondolkodásmódot, zsidó ízlést, zsidó morált, zsidó tanokat abban meg ne látnánk? Egy pár évfolyamai az Archives Izraelitének többre tanít, mint egy egész antiszemita könyvtár és pedig nemcsak a kevésbé kellemes, hanem a zsidók nagyszerû karaktervonásokról is. De ebbe a fejezetbe nem akarom a jelent bekapcsolni. Ha tárgyilagos, teljes ítéletet akarunk arról magunknak, hogy a zsidó, mint örökségben részes és mint munkatárs, mit jelent a 19-ik században, úgy mindenek elõtt azzal kell tisztában lennünk: mi õ? Abból, hogy egy emberi a természet miként alkotott, szigorú következetességgel folyik, hogy adott körülmények között miként fog cselekedni, a filozófia ezt mondja: operari sequitur esse; egy régi német közmondás sokkal kedélyesebben fejezi ki ezt: "Nur was ein Mensch ist, kann man aus ihm herauskriegen." (Amilyen a madár, olyan a szólása)

Történeti madártávlat. A történelem száraz leírása itt nem vezet sem gyorsam, sem biztosan célhoz s különben sem lehet az én feladatom, hogy a zsidók történetét megírjam, Itt is, mint a többi fejezetben perhoreskálom a másolást. Mindenki tudja mikor és hogyan jelentek meg a zsidók a nyugati történelemben: elõször a Diaszpóra, azután a szétszóródás idején. Éppen annyira ismert változatos sorsuk különbözõ országokban és idõkben, amikor természetesen sok olyan dolgot tudni vélünk, ami abszolút valótlan és sok olyan dolgot nem tudunk, amit tudni hasznos dolog lenne. Senkinek sem kell úgy-e mondanom, hogy a keresztény századokban, ha néha nagyon is korlátozottan, de mégis fontos szerepet játszottak a zsidók. Már a legelsõ nyugat gót idõkben megtalálták a módját annak, hogy mint rabszolgakereskedõk és pénzváltók befolyásukat s hatalmukat érvényesítsék. Ha nem is voltak mindenütt, mint a spanyol móroknál, hatalmas miniszterek, akik Mardochai példáját követve a legjövedelmezõbb hivatalokat testvéreik tömegével töltötték be s ha nem is érték el mindenütt, mint a katolikus spanyol államban [20] a püspökség és érsekség polcáig, mégis befolyásuk mindenütt mindig nagyobb lett. Már a 13-ik század bábenbergi fejedelmei példát adtak utódaiknak, hogy országuk pénzügyeit zsidókkal igazgattassák és az igazgatókat címekkel tüntessék ki, [21])

III. Innocenc, a nagy pápa udvari államában fontos állásokat juttatott a zsidóknak. [22] Franciaország lovagjainak el kellett vagyonukat a zsidóknál zálogosítaniuk, hogy részt vehessenek a keresztes háborúkban; [23] Habsburgi Rudolf minden lehetõ módon kitüntette a zsidókat, "császári kamarájának szolgáivá avatta s míg a közönséges igazságszolgáltatás alól kivonta õket, megnehezítette a zsidók elleni panasz benyújtását; [24] röviden: az a tény, amit én a zsidók megjelenésének a nyugati történelemben nevezek, sohasem szûnt meg, minden idõben és mindenütt érezteti hatását. Aki a történelmet csak ebbõl a szempontból tanulmányozná, azt hiszem, meglepõ eredményekkel hozna napvilágra. Részletekre terjedõ kutatás nélkül az eredményeket szembetûnõen és kétségtelenül csak ott tudjuk megállapítani, ahol a zsidók nagy tömegben léptek fel. Pl. az I. században a zsidók többségben voltak Cyprus szigetén; elhatározták, hogy nemzeti államot alapítanak s e cél elérésére az Ótestamentumból oly jól ismert tapasztalatot követték: az összes másfajtájú

bennszülötteket szám szerint 240.000-et lemészárolták s hogy ennek a szigetállamnak biztos szárazföldi támpontot nyerjenek, lemészárolták ugyanekkor Cyrene 220.000 nemzsidó lakosságát. [25)])

Spanyolországban nagyobb elõvigyázattal s csodálatraméltó kitartással ugyanezt a célt követték. Ugyanannak a nyugati gót királynak uralkodása alatt, aki õket jótéteményeivel elhalmozta, behozták a fajilag rokon arabokat Afrikából; gyûlölet nélkül, csupán csak azért, mert ebbõl hasznot reméltek húzni, elárulták nemes oltalmazójukat; a kalifák alatt, így mindinkább részt vettek a kormányzásban "koncentrálták, így írja a kimondottan zsidóbarát Heman - kezeikben úgy a szellemi, mint az anyagi erõket; így a virágzó mór állam szellemileg és anyagilag tönkrement, ami azonban a zsidókat egyáltalában nem érdekelte, mert ezalatt a keresztény Spanyolországban, akik hivatottak voltak a mórokat pótolni, épp oly erõsen megvetették lábukat. "Mozgó gazdagsága az országnak teljesen az õ kezükbe került az uzsora és az eladósodott nemesi birtok megvásárlása által. Minden hivatal, az államtitkároktól és pénzügyminiszteri hivataltól lefelé, mely adóval és pénzügyletekkel foglalkozott, zsidó kezekbe került. Uzsorával csaknem egész Aragónia náluk volt elzálogosítva. A városokban az ingatlannal bíró lakosság majoritását õk képezték." Azonban egészen ravasz a zsidóság, mint mindig, itt sem tudott lenni, hatalmát mindenfelé privilégiumok megszerzésére használta fel; így pl. egyetlen zsidó esküje elég volt arra, hogy egy keresztény ember adósságát bizonyítsa (ami különben az osztrák hercegségben és sok más helyen is így volt) , míg a keresztény tanúsága zsidó ellen nem bírt érvénnyel; e privilégiumokkal oly mértéktelenül visszaéltek, hogy végre felébred a nép. Ezek az esetek megismétlõdhettek volna Németországban is, ha az egyház és belátó államférfiak nem állták volna útját e veszedelemnek.

Nagy Károly Olaszországban pénzügyeinek kormányzására zsidókat alkalmazott; ezek azután mint adóbérlõk biztosították gazdagságukat és befolyásukat, s e befolyást felhasználták arra, hogy fajuk számára fontos elõjogokat biztosítsanak: kereskedelmi elõnyök, a bûneiknél enyhébb büntetés, stb. kényszerítették a lakosságot, hogy vásáraikat vasárnapra tegyék, mert az eddig szokásban volt szombat a zsidóknak szabbatjuk miatt kellemetlen volt; az akkori idõk udvari bon-ton-jához tartozott a zsinagógák látogatása, itt azonban a reakció rövid idõ alatt erõteljesen lépett fel és nem, amint a történészek szeretik feltüntetni, a papok izgatásának egyedüli következményeként az ilyen, jelenségek csak a héját és nem a magvát képezik a történelemnek, hanem, elsõsorban azért, mert a germánok, akik született iparosok, kereskedõk és harcosok, mihelyst megalapították városaikat és kereskedelmi ösztönük felébredt, a nemtelen verseny társak játékába láttak és erõteljes felháborodással követelték azok eltávolítását. Tehát, ha e fejezet célja az lenne, hogy a zsidó befolyásnak apály-dagályát egészen a mai napig kövesse, úgy láthatnánk, hogy a 19-ik század minden háborúja különös konnexusban állt a zsidó pénzügyi operációkkal, Napóleon orosz háborúja ép úgy, mint midõn. Rotschild Náthán a Waterlooi csatában, Bleichröder úr német és Rotschild Alois francia részrõl az 1871-iki béketárgyaláson a nézõ szerepét játszotta egészen a francia "commun"-ig, melyet az elsõ pillanattól kezdve minden tiszta agyvelõ zsidó napóleoni machinációnak látott.

Consensus ingeniorum.

A zsidóknak e szociálpolitikai befolyását teljesen különbözõképpen ítélték meg; a legnagyobb politikusok azonban minden idõben károsnak tartották. Cicero pl. (ha nem is a legnagyobb politikus, mégis tapasztalt államférfi igazi félelmet úrul el a zsidókkal

szemben, ahol egy bírósági tárgyalás az õ érdekeiket érinti, oly halkan beszél, hogy egyedül a bírák hallják õt, mert tudja úgymond - a zsidók összetartanak s tönkre tudják tenni azt, aki velük szembekerül; mikor a görögök, a rómaiak s korának leghatalmasabb emberei ellen a legsúlyosabb vádaikat dörgi a zsidókkal szemben, elõvigyázatosságot árul el; számára azok kellemetlen hatalmat jelentenek s lázas sietséggel hagyja el "a gyanú és káromlás fõvárosát: Jeruzsálemet"; így ítéli egy Cicero egy Júliusz Cézár konzulsága alatt! [26)]) Tiberius császár, egynémely történetíró szerint a római impérium legderekabb uralkodója a zsidók emigrációjában (tehát szintén Jeruzsálem szétrombolása elõtt) , nemzeti veszélyt látott; a hohenstaufi II. Frigyes, bizonyára egyike a legzseniálisabb embereknek, aki valaha koronát és kardok viselt, szabadabban gondolkodó, mint a 19-ik század bármelyik monarchiája, lelkesült csodálója keletnek s nagylelkû támogatója a héber tudósoknak, szükségszerûnek találta (ellentétben kortársainak szokásával) , hogy a zsidókat minden nyilvános állásból kizárja és óva mutatott rá, hogy ahol a zsidóságot hatalomra engedik, ott az azzal visszaél; ugyanezt tette a másik Nagy Frigyes (II.) a Hohenzoller, aki mindenkinek szabadságot adott, csak a zsidóknak nem; hasonlóan nyilatkozott Bismarck herceg, mikor még szabadon nyilatkozhatott az országházban (1847.) s a nagy történetkutató Mommsen is, aki a zsidóságról "mint államról az államban" beszél.

Ami pedig a speciális szociális befolyást illeti, úgy megelégszem azzal, hogy két bölcs, igazságos embert hívjak tanúbizonyságul, akiknek ítélete a zsidók elõtt sem lehet gyanús: Herdert és Goethét. Az elsõ azt állítja: "az a minisztérium, ahol a zsidó mindent elér, az a háztartás, ahol a zsidó hordja a garderobe kulcsát, avagy az egész ház pénztárát vezeti, egy department vagy komisszariátus, ahol minden üzlet a zsidók kezében van, soha ki nem száradó pontini mocsarak és az õ véleménye szerint a zsidóság, mint tömeg, annyira veszélyes az európai államra, hogy "e kérdés megítélésénél nem szabad magunkat általános emberbaráti alapigazságokkal félrevezettetni, " mert itt államkérdésrõl van szó; tehát minden állam kötelessége tudni, hogy "ez idegen népbõl a bennszülöttek hátrányai nélkül mennyit szabad megtûrni. [27)] Goethe még mélyebbre hatol: "Miként részesítjük mi a zsidókat a nagyobb kultúra áldásaiban, mikor az annak eredetét és létéi tagadja?" És "szenvedélyes dühbe jön midõn az 1823-ik törvény a zsidók és németek közli házasságot megengedi és "e törvénynek a legsúlyosabb legveszedelmesebb következményeit" jövendöli meg, nép szerint "minden erkölcsi érzés aláásását", s õ azt hiszi, hogy "ez ostobaság mögött" "a mindenható Rotschild vesztegetését kell keresni. [28)] Goethe és Herder tehát ugyanúgy ítélnek, mint a nagy Hohenstauf, mint a nagy Hohenzoller és mint minden nagy ember elõttük és utánuk: anélkül, hogy babonásán a zsidókat, sajátosságuk miatt szemrehányással illetnék, valóságos veszélynek tekintik õket civilizációnkra és kultúránkra, s ha rajtuk állna, nem engednék meg, hogy abban cselekvõleg vegyenek részt. Hasonló consensus ingeniorum fölött nem lehet oly könnyen napirendre térni. Mert ezeknek a jól megfontolt és igen nagy jelentõségû szellemeknek bõséges tapasztalataiból és éleslátásából fakadó ítéletével nem állíthatunk mást szembe, mint a droits de l'hommé parlamentáris papírrongyait. [29)])

Fejedelmek és nemesek. Egyébként bizonyos és jól megfontolandó, hogy ha a zsidókat egynéhány rettenetes történeti fejlõdésért, egynéhány erõtõl duzzadó nép elpusztulásáért felelõsség terheli, e felelõsség nem. kevésbé sújtja azoknak az európaiaknak lelkét is, akik a zsidóságnak bomlasztó mûködését a leggaládabb okokból oltalmazták, támogatták és ezek elsõsorban a fejedelmek és nemesek voltak, mégpedig idõszámításunk elsõ pillanatától a mai napig. Üssük fel bármely európai népnek történetét, azt látjuk, hogy mihelyst a zsidók elszaporodnak, s a nép, a kereskedõ osztályok, a tudósok és költõi látnokok körébõl ellenük keserû panasz támad, a fejedelmek és a nemesség mindig és

mindenütt megvédi õket; a fejedelmek, mert háborújukhoz pénz kell; a nemesség, mert könnyelmûen élt. Hódító Vilmosról Bürke Edmond [30] azt mondja: "minthogy kiadásainak fedezésére nem volt elegendõ a "talliage" és mindenféle más nyomasztó adó, idõrõl-idõre vagy konfiskáltatta a zsidók adóslevelét, vagy nevetséges összegért vette el, ami által természetesen, minthogy a 11-ik században a teljes angol-normann nemesség zsidó uzsorások kezében volt, a király maga a legkíméletlenebb, szigorú hívõje lelt magasrangú alattvalói hitvallásának. S ugyanekkor mindenféle privilégiummal halmozta el és védelmezte a zsidókat. E példa ezrek és ezrek helyett szólhat. [31]) Tehát, ha a zsidók nagy és történelmileg pusztító befolyásra tettek szert, úgy ennek okát ama két elem összhatásában kell keresnünk, amely a zsidókat a legaljasabb módon üldözte, de ugyanakkor ki is használta. És ez így tartott az egész 19-ik század folyamán.

Mirabeau gróf már a forradalom elõtt a legszorosabb összeköttetésben állott a zsidósággal. [32]) Talleyrand herceg a parlamentben a zsidók feltételen emancipációjáért küzd a polgári pártok képviselõivel szemben; Napóleon óvja õket, s teszi ezt akkor, amidõn már egynéhány év óta egész Franciaországból panaszos kérvények érkeznek a kormányhoz: védenék meg õket a zsidók ellen, s amikor az államtanácsban így szól: "Sáskák és hernyók e zsidók s felfalják Franciaországomat! De tett amit tett, mert pénzükre volt szüksége; Dalberg fejedelem, a frankfurti zsidóknak, a polgárság egyöntetû tiltakozása dacára egy félmillióért eladta az összes polgári jogokat (1811. ; a Hardenbergek és Metternichek a bécsi kongresszuson a zsidókkal vétetik körül magukat és az összes szövetségi képviselõk óvó szava ellenére, a németek hátrányára a zsidók elõnyéért küzdenek s végül keresztül viszik az akaratukat; igen! mindkét általuk képviselt konzervatív állam volt az elsõ, amely annak az "idegen, ázsiai népnek" tagjait, akik éppen az általános nyomor és szükség idején tisztátalan úton óriási gazdagságra tettek szert s amit tisztességes és becsületes zsidók sohasem tudtak elérni, az örökölhetõ nemesi rangba emelték. [33]) Tehát, ha a zsidók veszélyes szomszédaink voltak, tartozunk az igazságnak azzal a vallomással, hogy õk mindig ösztöneik és tehetségük természete szerint cselekedtek, akkor, amidõn igazán csodálatra méltó példáját adták az önmaguk és saját nemzetük és atyáik hite iránti hûségnek; a kísértõk és árulók nem õk voltak, hanem mi. Mi mindig gonosz, cinkostársai voltunk a zsidóknak, a múltban épp úgy, mint a jelenben és elárultuk azt, amit a gettó legszánalmasabb lakója is szentnek tartott: az öröklött vér tisztaságát. Egyedül a krisztusi egyház látszik olyannak, mint amelyek általánosságban igazságosan "és bölcsen cselekedett (természetesen ki kell kapcsolni azokat a püspököket és pápákat, akik világi fejedelmek voltak. Az egyház féken tartotta és mint idegen embereket kezelte a zsidókat, de ugyanakkor megvédte õket az üldöztetésbõl. Minden látszólagos "egyházi" üldöztetés a valóságban gazdasági alapokon nyugszik; sehol sem láthatjuk ezt világosabban, mint Spanyolországban. Ma, amidõn a közvéleményt oly gonoszul félrevezetik s a zsidók kiengesztelhetetlen ellenségeskedésüket különösen a krisztusi hit ellen gyümölcsöztetik, jó lesz, ha visszaemlékszünk arra, hogy a korunkban elõször összehívott, 1807-ben megtartott synedriumi elõkészítõ gyûlés spontán köszönetét fejezte különbözõ krisztusi egyházak papjainak azért a védelemért, amelyet velük szemben évszázadok alatt, tanúsítottak. [34])

Bensõ érintkezés

De elég ezekbõl a futólagos történelmi fragmentumokból. Ezek azt bizonyítják, hogy a "zsidók megjelenése az európai történelem" menetére az, elsõ századtól kezdve nem csekély és egynémely irányban pedig határozottan végzetes befolyást gyakoroltak. Ezzel

azonban még a zsidókról keveset mondtunk; hogy az északamerikai indiai faj az indoeurópaival való keveredésben kivesz, nem azt bizonyítja, hogy ez utóbbi rossz, veszedelmes faj, hogy a zsidó csak reánk nézve káros vagy hasznos lényérõl biztos véleményt alkothassunk, sok oldalról kell e kérdést megvilágítanunk. Általában a zsidó, mint többé-kevésbé szívesen látott vendég, nemcsak külsõ vonatkozásban állott kultúránkkal, hanem belsõben is. Amint Kant joggal jegyzi meg, a zsidóság fennmaradása elsõsorban a kereszténység mûve. [35]) " Közülük támadtak a krisztusi vallás hit vallói. Zsidó történelem, zsidó elképzelés, zsidó gondolkodás és költészet fontos alkotó elmévé lett lelki életünknek. Nem lenne helyes a külsõ súrlódást a bensõ áthatásoktól egészen elválasztani. Ha mi ünnepélyesen nem neveztük volna ki a zsidókat õseinkké, akkor az éppúgy nem lett volna otthonos nálunk, mint a szaracénok, vagy mint a többi roncsai félszemita népfajoknak, akik csak déleurópai nemzetekbe való feltétlen egybeolvadással tudták életüket és nemi individualitásukat megmenteni. A zsidó e szempontból védett nép volt; ha itt és ott máglyára is hurcolták, a a a puszta tény, hogy Jézus Krisztust keresztre feszítette, ünnepélyes félelmet keltõ nimbusszal vette õt körül.

És míg a népet így faszcinálták, addig a tudósok és szentek napot-éjt egybetéve tanulmányozták a héberek könyvét: a zsidó pásztorok, mint Ámos és Micha, igéi rombadöntötték a mûvészetnek olyan emlékeit amilyeneket a világ soha többé látni nem fog; a zsidó papok gúnyjától a tudomány megvetve hanyatlott porba; elnéptelenedett az Olympus és Walhalla, mert úgy akarták a zsidók; Jahve, aki így szólt az izraelitákhoz: "Ti vagytok az én népem és én vagyok a ti istenetek, " lett az indoeurópaiak istene; a zsidóktól vettük át a feltétlen vallási türelmetlenség végzetteljes tanát. Ugyanakkor azonban, nagy fönséges lelki indíttatásokat is kaptunk; olyan prófétákhoz jártunk tanításra, akik oly fenséges, tiszta morált prédikáltak, amelyhez hasonlót csak India távoli földjén találhatnánk; mi egy olyan élõ, életet formáló, isteni halálomba vetett hitet tanultunk megismerni, mely szükségképpen átalakította és új irányt adott lelkünknek. Ha Krisztus volt a nagy építõmester, az építészeti formát a zsidóktól kölcsönöztük, Ézsaiás, Jeremiás, a zsoltárok élõ erejévé lettek és ma is azok - lelkünknek.

Ki a zsidó?

Ma tehát, midõn ez a bensõ érintkezés mindig gyengébbé kezd válni, míg az a fentebb említett külsõ súrlódás nap-nap után erõsebb lesz, ma, midõn a zsidók közelsége elõl egyáltalán nem térhetünk ki, nem elég tudnunk, hogy csaknem minden kiváló és szabad ember Tiberiustól Bismarckig a zsidók jelenlétét közöttünk politikai, szociális veszélynek tekintette, hanem képeseknek kell lennünk arra is, hogy elegendõ ténybeli tudás alapján mi magunk határozott ítéletet alkossunk és aszerint cselekedjünk. Kiadtak egy "antiszemita katekizmust" melyben százszámra gyûjtötték össze híres emberek mondásait, de minthogy egynémely mondás, kiragadva a szövegkörnyezetbõl a szerzõ szándékát nem egészen õszintén adja vissza és egynémelyikbõl nem törõdõ, vak elõítélet szól, tehát nyilvánvaló, hogy saját önállóan alkotott ítéletünk többet ér, mint kétszáz majmolt fecsegés; s azt hiszem, csak úgy juthatunk megbízható ítélethez, ha magasabb álláspontot foglalunk el, mint kizárólag politikait s úgy vélem, ezt csak történelmi alapon érhetjük el, de nem modern történeti alapon mert itt bírák és felek lennénk egyszerre. hanem a zsidó nép keletkezési történelmének tanulmányozásával. Adataink garmadával vannak; ezeket éppen a 19-ik században tudós emberek odaadó szorgalommal, nagyobbára németek, azonban kitûnõ franciák, hollandusok és angolok is vannak közöttük, felülvizsgálták, kritikailag rendezték és történelmileg osztályozták, sok még a tennivaló, de már is elég történt arra,

hogy egyik legfigyelemreméltóbb lapját az, emberi történelemnek nagyságában és egészében világosan és biztosan áttekinthessük.

Ez a zsidó, bár örökké oly változhatatlannak, oly kitartónak látszik, amint Goethe mondja, mégis lett, még pedig lassan, igen: "mesterségesen" lett. Bizonyos-e, hogy õ is az, senki sem. tudja megmondani. Száz évvel ezelõtt azt hitte a tudomány, hogy tudja: szemiták voltak Szémi fiai. Ma a felelet mindig határozatlanabb lesz; azt hitték, a nyelvi kritérium a döntõ; mily hatalmas tévedés! Bár a "szemita" fogalma nélkülözhetetlen marad, mert általa a történelmi jelenségek sokoldalú komplexumát összetartozandóságukban jelölhetjük meg, mégis hiányzik minden határozott határvonal: a periphériákon ez az ethnográfiai elképzelési összefolyik a többivel. Végeredményében a "szemita" egy õsfajtát jelöl éppúgy, mint az "árja", mint egy ama váltóértékek közül, melyek nélkül nem tudnánk egymást megérteni; de viszont õrizkedni kell azt valódi pénznek tartani. A valódi pénzérték olyan individualitás, mint pl. a zsidó. A faj nem õs fenomén, a fajt élettanilag nemzi: karakterisztikus vérkeveredés beltenyésztés által, fizikailag pedig az a befolyás, melyet a hosszantartó, történelmi geográfiai föltételek arra a különös specifikus, fiziológiai életfeltételre gyakorolnak. Ha mi tehát azt kérdezzük a zsidótól, (s azt hiszem, ennek kell a fejezet fõfeladatának lenni) : ki vagy te? úgy azután kell kutatnunk, hogy ennek az élesen körülhatárolt individualistának alapját nem valamilyen vérkeveredés képezi-e és ha az; eredmény igenlõ keressük, hogy ez a sajátos lélek tovább miként differenciálódott. Az elõzményeket sehol sem lehet jobban követnünk, mint a zsidóknál, mert az egész nemzeti zsidótörténet egy folytonos kiválasztási eljáráshoz hasonlít; a zsidó nép karaktere mindig individuálisabb, mindig kifejezettebb, mindig egyszerûbb lesz; utoljára bizonyos fokig nem marad más, mint a középsõ csontszerkezet; a lassan érett gyümölcs, pelyhes színes takaróját, ízes húsát elveszti, mert ezt kívülrõl be lehet szennyezni és megtámadni, egyedül a kõkemény mag él tovább, bár összezsugorodva és szárazon, de az idõvel dacolva. De mint már mondtam, ez nem volt mindig így.

Ami a héberek szent könyvébõl a keresztény vallásba átszivárgott, az a tulajdonképpeni zsidóságnak nem õskorából származott, hanem egyrészrõl az "izraelita nép" [36]) sokkal kiterjedtebb és fantáziában gazdagabb fiatalságából, másrészrõl pedig az izraelitáktól alig elszakadt, a föld többi néptõl magukat gõgösen megkülönböztetõ judabeliek férfikorából. Az a zsidó, akit ma ismerünk és munkában látunk, csak fokozatosan lett zsidó, de nem úgy, mint a történelmi hazugság ma is föltüntetni szereti, a keresztény középkor, hanem nemzeti talajon, önálló története alapján; történelmét a zsidó önmaga teremtette; Jeruzsálemben állt a legelsõ gettó, a magas fal, mely az igazhívõt, az igazszülöttet elválasztotta a gójtól s megtiltotta annak belépését a tulajdonképpeni városba. Sem Jakab, sem Salamon, sem Ézsaiás nem ismernék el Rabbi Akibát (a talmud nagy írástudója) unokájuknak, nem is említve Baron Hirschet, vagy Diamanten Bernátot ükunokáiknak.

Kíséreljük meg tehát a lényeges vonások leegyszerûsítésével ennek a sajátos népléleknek, amint az fokozatosan élesebb és egyoldalúbb kifejezést nyert, meglátását. Bölcsességre egyáltalán nincs szükség; mert arra a kérdésre; ki vagy te? maga a zsidó és elõdje, az izraelita, mint jeleztem a legvilágosabb feleletet adja, s ehhez adódik Ewaldtól Wellhausenig, Ramsaytól Dewetteig, Reusstól Duhmig és Cheyneig a. tudomány munkája; nekünk csak a facitot kell meghúznunk s erre minden praktikus embernek szüksége van, aki a világ forgatagában ítéletét határozott belátásokra akarja alapítani. A mondottakhoz csupán két, tisztán metodikus megjegyzést fûzök. Elõbb ti. a "Krisztus megjelenése" címû fejezetben behatóan foglalkoztam a zsidókkal és ez a téma elõreláthatólag késõbben is fel fog merülni, így itt csak a lényeges kérdésekre szorítkozom és a továbbiakban némely fejtegetés kapcsán a mondottakra utalok; ami az idézett szerzõket illeti, nem

tanulmányozott újabb zsidó írón kívül sok más nem tudóst is idézett: a próféták megismerésére a történelmi elõzmények helyes felfogására ez nélkülözhetetlen volt; ezek a tudósok a legszabadabban gondolkodók és mind olyanok voltak, akik a zsidó nép iránt leginkább életük egy szakában nagy, talán túlhajtott csodálatról tettek bizonyságot s akik hajlandók voltak a népet valamilyen sajátos értelemben "kiválasztott" népnek tekinteni. Ezzel szemben a kimondott antiszemitákat a fejtegetés érdekében határozottan figyelmen kívül hagytam.

A vizsgálat tagozódása.

Ama nekem oly nagy fontosságot tetszõ tárgy felett, melyet az izraeliták antropológiája néven nevezünk s mely e különös nemzeti fajnak fizikai keletkezési törvényeit tárgyalja, a tudomány az utóbbi években kiterjesztette fényét. Természetesen itt is, mint mindenütt, van egy örökké felkutathatatlan múlt és kétségtelen, hogy egynémely megállapítás, melyet merész archeológusok nem annyira meglátásainak, mint inkább csodálatosan gyakorolt ösztönük érzõcsápjai tapogatásának köszönhetnek, új kutatásokkal és felfedezésekkel messzemenõ kiegészítést fog nyerni. De ez reánk nézve itt nem bír jelentõséggel. Fontos azonban és a tudomány határozott megállapítása is az, hogy elõször: a zsidó nép sokféle keresztezõdésnek produktuma és pedig nem rokon típusok keresztezõdésének, mint a régi, görögök, vagy a mai angolok, hanem fizikailag és erkölcsileg egymástól teljesen eltérõ típusoknak, másodszor: valódi szemita vér (ha e szükségfogalomnak egyáltalán van értelme) e faj tömkelegének alig képezi felét. Ezek az exakt anatómiai antropologiánaik és a történelmi kutatásnak, annak a két tudományágnak, melyek kölcsönösen kiegészítik egymást, biztos eredményei. Harmadszor: megerõsíti az elmondottakat az a meglátás, melyet a bibliai archeológia kritika fáradozásainak köszönhetünk, mely az Ótestamentum írásainak különbözõ századoktól származó és akkor teljesen önkényesen, de nem tervszerûtlenül összeállított nagyon is bonyolult kronológiájára fényt derített; ezek tanítanak bennünket arra, hogy a tulajdonképpeni zsidót a szó valódi értelmében nem lehet egyenlõvé tenni az izraelitával, hogy Juda nemzetsége már a palesztinai letelepedés elõtt (a többi törzseket is beleértve) József nemzetségétõl vérének keveredésében és tehetségének másként adottságában különbözött s minthogy a judeai a józsefbelinek egynémely tekintetben szellemi fennhatósága alatt állott; azért kezdett viszonylag oly késõn, csak a testvéreitõl való erõszakos elszakadás után azon az úton haladni, mely õt zsidóságához vezette és késõbb önmagát a vallásos alaptétellé emelt beltenyésztés folytán az egész világtól elszigetelte.

A zsidót tehát csak akkor nevezhetjük izraelitának, ha ennek a családnak sarja; ezzel szemben az izraelita, ha Juda törzsébõl származott is, nem volt zsidó, mert keletkezése arra az idõre esik, midõn észak erõteljesebb törzseit az asszírok megsemmisítették. Hogy megtudjuk tehát, ki a zsidó, azt kell megállapítanunk, ki az izraelita és csak azután kérdezhetjük, hogy az izraelitából Juda (és Benjámin) törzsébõl miként lett a zsidó. Kutatásainkban a források felhasználásával óvatosan kell bánnunk. A specifikus zsidó karaktert a babiloni fogság után csempészték be a bibliába elõször, mikor is egész könyveket találtak ki és írtak Mózes neve alatt, a versek interpolációja és javítása a régi Izrael szabadabb nézetét eltörölte és azt a szûkkeblû Jeruzsálem Jahve kultusszal pótolta s tette ezt akként, mintha ez is az isteni kijelentések nyomán íródott volna. Határozottan ez homályosította el sokáig a zsidó karakter folytonos történelmi és emberi fejlõdésének megértését. De végre ezen a téren is világosság támadt. És itt is elmondhatjuk, hogy a tudományos kutatás maradandó eredményét tartjuk a kezünkben. Hogy a késõbbi

kutatások alapján a hexateuchnek ezt, vagy azt a mondatát, amit ma "jahvéi" felfogásnak tartunk, késõbben "lódításnak", vagy egy késõbbi "szerzõdésnek" fogunk tulajdonítani, hogy egy kinyilatkoztatás a valódi Ézsautól, vagy a Deuteroézsaiásból ered, annak a maga helyén meg van a maga jelentõsége, de azon a megismerésen semmit sem fog változtatni, hogy a tulajdonképpeni zsidóság az õ különös Jahve hitével s a papi törvények kizárólagos uralmával egy kimutatható .s rendkívül különös történelmi láncolatnak és egyes céltudatos férfiak tetteinek eredménye.

Ez a három lény a zsidó lény megismerésére alapvetõ; tehát nem lehet, hogy ez a megismerés csak egy tudós kisebbség tulajdona legyen, de. kell, hogy ezt minden mûvelt ember öntudatra bekebelezze.
Pontos fogalmazásban ismétlem tehát:
1. Az izraelita nép teljesen különbözõ embertípusok keresztezõdésébõl származott.
2. A szemita elem, ha erkölcsileg erõsebb volt is, fizikailag alig felerészben vett részt az új etimológiai individuum megteremtésében. Nem lehet tehát az izraelitákat röviden sémitáknak nevezni, mert a különbözõ embertípusoknak a zsidó faj megteremtésében, való részvétele mennyiségi és minõségi analízist kíván.
3. A tulajdonképpeni zsidóság századok folyamán a többi izraelita családtól fokozatos fizikai kiválasztás által és egyes szellemi adományok kiteljesedése és másoknak szisztematikus elnyomorítása által keletkezett; nem egy normális nemzeti életnek eredménye lehat az, hanem bizonyos fokig mesterséges produktum, melyet egy papi osztály teremtett, az ellenszegülõ népre idegen uralkodók segítségével papi törvényhozást és papi hitet kényszerítve.
E tények határozzák meg tehát tárgyalásunk felosztását. Legelõször a történelemhez és antropológiához fordulunk, hogy megtudjuk, melyik fajból származott az új izraelita faj (zsidó alapon) , azután analizáljuk a különbözõ embertípusok részvételét fizikai és morális jelentõségük alapján, figyelmünket különösen, a vallási felfogásra kell fordítanunk; a zsidóság lényét az általa tanított hit képezi, úgy hogy õket sem a történelemben, sem a jelenben nem tudjuk helyesen megítélni, ha nem vagyunk teljesen tisztában vallásukkal; végül meg fogom próbálni kimutatni, hogy figyelemreméltó történelmi események befolyása alatt a specifikus zsidóságot és annak összehasonlíthatatlan sajátosságát miként teremtették meg. Amint elõzõleg precizíroztam, ez lenne a fejezet feladata; a zsidó faj, ha bizonyos idõben vett is fel idegen elemet, olyan tiszta marad, mint kívüle egyetlen nép sem; a zsidó nemzet kezdettõl fogva "ideális" volt, azaz egy határozott nemzeti ideán mely 2000 évvel ezelõtt is ugyanaz volt, mint ma épült fel, s nem pedig egy saját szabad állam birtokában, sem pedig a közös együttélésbõl és cselekvésbõl ennek földjén; faj és, eszme alkotják az ember egyéniségét, ezek felelnek tehát erre a kérdésre: ki vagy te?

Az izraeliták keletkezése.

Az izraelita három (talán négy vagy több [37)]) embertípus keletkezésébõl származott: a szémita (1.) , a szíriai (2.) , (helyesebben hettita) , és az indoeurópaiból (3.) (talán flosz, vagy turáni, vagy amint Németországban gyakrabban nevezik: szumér-akkiadiai vérrel õsatyáik ereiben.) Hogy az olvasó teljesen tisztában legyen azzal, miként történt ez a keveredés, egy futólagos történelmi vázlatot kell elõre bocsátanom, mely midõn felfrissíti általánosan tudott tények emlékezetét, a zsidó faj keletkezése történetének megértésére vezet.

Ha a szemita fogalmával egy õsidõtõl fogva létezõ tiszta autonóm faj, Isten egy különös teremtését akarjuk megjelölni s ha ez csupán csak gondolatképzet, akkor is helytállóbb fogalom, mint az "árja", mert ma is szemünk elõtt él egy nép, mely állítólag a tiszta, nem keveri típusát állítja elénk az õsszemitának s ez: Arábiának pusztai beduinja. [38)]) Hagyjuk az õsszemiták fantomját s maradjunk a húsból és vérbõl való beduin mellett. Azt állítják, és meg is van rá az okuk, hogy Krisztus elõtt már pár évezreddel Arábia a mai pusztai arabhoz nagyon hasonló lakói, csaknem megszakítás nélkül keletre és északra, a két folyó országába vándoroltak. Arábia éghajlata egészséges, ezért népessége szapora, földje ellenben rendkívül szegény s így lakosainak egy része hazáján kívül kell hogy táplálékát megkeresse. Úgy látszik, hogy ezeket a kirajzásokat gyakran felfegyverzett tömegek vitték véghez; az a felszaporodott emberfölösleg ilyen esetekben tehát feltartóztathatatlan erõvel emelõdött ki otthonából és mint uralkodó osztály került a szomszédos országokba; más esetben egy-két törzs békésen vándorolt nyájaival a sehol meg nem jelölt határokon át egyik legelõhelyrõl a másikra s ha nem tértek közülük, mint egyesek, nyugatra, úgy megeshetett, hogy egészen az Eufráteszig jutottak s ott a folyót követve egészen északig értek el.

Ezt az elementáris erõt, mellyel a népesség fölöslegét kidobták magukból, figyelemreméltó példákkal világítja meg a történelem (a rómaiak alatt és Mohamed után [39)] egy bár békésebb, de mégis nagy tömegek szemitizálódását látjuk a Tigris és Eufrátesz közötti nagy kultúrállamokban. Ott, ahol mint pl. a babilóniai Akkadiában a szemiták egy kész, erõs, fegyveres kultúrvilággal találkoztak, úgy gyõzték le, hogy egybeolvadtak velük; ezt a folyamatot Babilóniában lépésrõl lépésre követni lehet. [40)] Ezzel szemben a béni Izraeliták mint egyszerû pásztorok kicsiny csoportokban vándoroltak s hogy marhaállományukat megõrizhessék, minden hadi vállalkozást gondosan kerültek, melyre kicsiny számuk folytán úgyis gyengék lettek volna. [41)]) A bibliai tudósítás csak sápadt lényét adja vissza a beduin családvándorlások szájról szájra szálló tradíciónak s még ezeket is félreértések, teóriák és késõbbi íródeákok szándékos hamisításai tarkítják; de nincs is rá okunk, hogy az általános tudósítások helyességét kétségbevonjuk s pedig annál kevésbé, mert hihetetlent nem tartalmaznak. Természetesen e források mindent összesûrítve tárnak szemünk elé; egész családok egyetlen személlyé olvadnak össze (általános szemita szokás, "hasonlót csak a szemitáknál találunk", írja Wellhausen) ; állítólagos õsök egyszerûen annak a helynek nevét viselik, melynek közelében az Izraeliták hosszú ideig tartózkodtak; mozgalmak; melyek több nemzedék életét igénybe vették, egyetlen ember nevéhez fûzõdnek. Az a szükségérzet, hogy a sokszerût egyszerûvé tegyék, az egymástól szétfutót összesûrítsék, épp úgy született tulajdonsága a népnek, mint az öntudatosan teremtõ költõknek.

A Biblia pl. Ábrahámot, mint már házasembert, az Úr vidékérõl, az Eufrátesz alsó folyásától északi Mezopotámiába, az örmény hegyvidék lábáig vándorolhatja, abba a bizonyos Paddan-Aramba, melyrõl a Genesis könyve oly gyakran beszél s mely túl az Eufráteszen, közte és mellékfolyója Khabur közölt fekszik (egyenes vonalban kb. 600 km., a folyó völgyét és a legelõhegyeket követve legkevesebb 1500 km. Úrtól; de ez még nem elég! ugyanez az Ábrahám, késõbb Paddan-Aramból délnyugatra, Kánaán földje felé vonul s innen tovább megy Egyiptomba és végre (kisebb kóborlásoktól eltekintve) Egyiptomból Kánaánba vissza, s hogy ez útján rengeteg marháját, legeltetni tudja, kénytelen volt azokat legközelebbi rokonaitól elválasztani (Gen. XIII. A kurtítások dacára, a régi héber tradíció, olyan helyeken, ahol a legrégibb is csaknem hamisítatlanul fekszik elõttünk s mirõl a kritika már beható felvilágosítási adott, mindent elmond, amit tudnunk kell. [42)]) Ebbõl a tradícióból tudjuk, hogy a beduin család egészen a déli Eufráteszig vándorolt és hosszabb ideig az Úr városai környékén tartózkodott. Ez: a város a nagy

folyótól délre feküdt és elsõ elõõrsét képezte Chaldeának. Itt kerültek e nomádok elõször a civilizációval érintkezésbe. Bár a pásztorok a tulajdonképpeni környéket nem tudták elérni, mert ott a pompás városok és a nagyszerû fejlett földmûvelés minden talpalatnyi földet birtokába vett, mégis ott örökös benyomásokat és tanításokat szereztek (erre még késõbb visszatérek) ; sõt az Ábrahám és Sarah neveket is ott ismerték meg és csak késõbben ültették át héberbe kedvenc szójátékaikat. (Gén. XVIII. 10.) .

Ily magas kultúra azonban nem sokáig tûrhette meg közelében, s talán az utánuk nyomuló puszták fiai is tovább tolták õket. így mindinkább észak felé látjuk õket vonulni, egészen a gyéren lakott Paddan-Aramig, ahol sokáig, legalább is egy pár száz évig kellett, hogy idõzzenek. Mikor azonban Mezopotámiai legelõi az állat és emberszámban megsokasodott családi kötelékeknek nem volt elegendõ, egy törzs Szíria északkeleti sarkából Paddan-Aramból délkeletre, Egyiptomhoz legközelebb esõ sarokba, Kánaánba vándorolt, ahol a bennlakó földmûvelõ népnél baráti befogadásra talált és engedélyt kapott arra, hogy nyáját a hegyekben legeltesse. Mezopotámia (Paddan-Aram) sokáig úgy élt az Ábrahám leszármazottjainak emlékében, mint igazi hazájuk: Jahve maga "Paddan-Aramot Ábrahám hazájának" nevezi (Gén. XII. 1.) és a mitológiai Ábrahám, miután már rég Kánaánban élt, vágyódással tekintett távoli "hazája" felé és követeket küldött "otthonába" (Gen. XXIV. 4. 7.) , hogy az ott visszamaradt rokonaival az érintkezést újra felvegye, így maradtak az Ábrahámidák, bár Kánaáni lakók voltak hosszú ideig, mely Jákob és Izsák pszeudomitológiai neve alatt van összevonva, állandóan fél mezopotámiak; életük örökös ide-oda vándorlás; a déli ág egy északi törzshöz tartozónak vallotta magát. De eljött az az idõ is, midõn még délebbre kellett vándorolniuk; száraz esztendõben nem volt elég Kánaán legelõje s talán nagyobb számuk a Kánaanitáknak is kellemetlen volt, így az irántuk barátságos félszemita Hyksos uralkodása alatt Egyiptomhoz tartozó Gosen országába mentek.

Egyiptomi tartózkodás

Ez a hosszú egyiptomi [43)]) tartózkodás szakította meg elõször az érintkezést a család tagjai, rokonai és a többi héberek között (egész Szíriában szétszórva) , úgy hogy midõn az Izraeliták Palesztinába visszatértek s bár a moabitákat s edomitákat és más hébereket távoli vérrokonaikként elismerték, mégis gyûlöletet és lekicsinylést éreztek a régebbi szeretet helyett velük szemben, mely érzés üdítõen naiv kifejezést nyert a biblia geneológiájában (ezek szerint egy pár nemzedék eredetét vérfertõzésnek köszönheti és így tovább.)

Izraelitákról a szó történelmi értelmében tulajdonképpen csak abban a pillanatban beszélhetünk, amikor mintegy, bár nem nagy számú, de jól tagozott nép Egyiptomból menekülve Kánaánba betört, hogy ott egy változó, de szomorú sorstól meglátogatott államot alkosson, mely azonban dacára annak (úgy mint a többi szíriaik) üllõ és kalapács, két egymás ellen harcoló nagyhatalom, között élt, mégis csaknem 700 esztendeig tudott, mint független birodalom élni. Hogy ezeknek az Izraelitáknak számuk nem nagy volt, ezt nyomatékkal kell hangsúlyoznunk; ez úgy történetileg, mint antropológiailag fontos mert ennek a körülménynek rovására írandó, hogy Kánaánnak korábbi tulajdonképpeni honos lakosságát (egy hettita és indoeurópai népkeverék sohasem ûzték el, sõt a népesség tõkéjét képezték õk és a mai napig is õk képezik. [44)]) A fajkeveredés, melyrõl mindjárt szólani fogok s mely mindjárt megkezdõdött, midõn elõször léptek szíriai földre s folytatódott ennek következtében Izrael autonóm államaiban ép úgy, mint Palesztinában s csak a

babilóni exilium után és akkor is csak egyedül Judeában egy újonnan alakult törvény által ért hirtelen véget. Mert, hogy a többi Izraeliták közül késõbb csak a zsidók váltak ki, mint etimológiai egység, csupán annak a következménye, hogy Judea lakói ennek az állandó vérkeveredésnek energikus törvényekkel vetettek véget. (Ezra IX. X.) .

Ezt a futólagos vázlatot járatlan tudásvágyó olvasó Wellhausennek oly szigorúan tárgyilagos "Izraelitische und Jüdische Geschichte, Die Geschichte des Volkes Izrael", Renan kimerítõ, könnyû stílusú Historie du peuple d'Israel, Maspero széles, átfogó perspektívát nyújtó Histoire des peuples de l'Orient classique címû munkáinak tanulmányozásával egészítheti ki; [45]) addig azonban ez elég arra, hogy az Izraeliták antropogéniáját nagy vonalakban lássa és a látszólagos bonyolult tárgyat lehetõleg egyszerû formában bevésse emlékébe, így látjuk, hogy az õseredeti, tiszta szemita kivándorló, vérkeveredés által elõször héber lett, aztán izraelita.
Az igazi szemita. Az elõttünk fekvõ történelmi vázlat kiinduló pontként egy beduin famíliát vesz fel. [46] Azonban mielõtt tovább mennénk, szögezzük le, hogy ez a tiszta szemita. Arábia pusztáinak ez az eredeti kivándorlója, minden idõben csíráztató, ereje, életprincípiuma volt a sokféle keresztezõdés által keletkezett etnikai izraelita lelkének. Ha ezek az utódok századok folyamán sorsukban az egymástól tökéletesen elütõ embertípusok vérkeveredése által erkölcsileg és fizikailag annyira különböznek is az õseredeti beduintól, spiritus rectoruk sok vonatkozásban épen úgy a jóban, mint a gonoszban mégis õ maradt. A között a két vagy bárom lélek közölt, mely a késõbbi Izraelita lelkébe lakozott, ez volt a legfeltolakodóbb, legszívósabb. E beduin família vérkeveredéseit azonban csak szerencsésnek mondhatjuk, mert a hamisítatlan, tiszta szemita nomádok nagy lelki tulajdonságai még az életmód megváltoztatásával sem tudtak érvényesülni. Sayce, korunk egyik legmodernebb tudósa azt írja: "Ha a puszták beduinja letelepszik valahol, úgy egyesíti magában a nomádok és földmûvesek minden bûnét. Lusta, áruló, kegyetlen, kapzsi, gyáva és ezért minden nép úgy tekinti õt, mint az emberiség söpredékét. [47]) Szerencsére Béni Izrael, ez a beduin família, jókora idõvel letelepedése elõtt, nem szemitákkal való gazdag keveredés által e kegyetlen sorsot elkerülte.

Az õseredeti beduin famíliát hosszabb ideig az Eufrátesz déli partján Úr városa közelében láttuk; Volt-e már itt is vérkeveredés? azt állítják: igen. Minthogy azonban a babilóniai birodalom lakosainak tõkéjét valószínûleg meglehetõsen tiszta szumér-akkadiait alkották, mert a szemiták ezt az államot és annak magas kultúráját csak annektálták, s ott nem szellemi, sem testi munkát nem végeztek [48] így feltételezhetjük, hogy az ábrahámi tõke szumero-akkádiai vérrel frissült fel. Olyan idegen nevek, .mint pl. Ábrahám (így hívták a sumeriaiaknál Úr városának meseszerû megalapítóját és elsõ királyát [49]) ezt: a nézetet ép úgy megerõsítették, mint a csak félig értett turáni bölcsesség és mitológia olyan töredékei, amilyenekbõl a Genesis elsõ fejezete tevõdik össze. De az ilyen feltevések mindig hypotetikusak maradnak és azért egyelõre komoly megfontolásra alig érdemesek. Ez esetben valószínûség sem szól mellettük. A szegény pásztorok a civilizáció ruhájának szegélyét is alig érintették, egyelõre tehát ez komoly megfontolás tárgyát nem képezheti. Ami pedig azokat a szegényes kozmogóniai képzeteket illeti, melyet a bibliában találunk, ezeknek elegendõ volt a többi héberekkel való érintkezés, mért a szumériaiaknak úgy mitológiája, tudománya, mint kultúrája (milyenek még ma is a teremtés, a bûnbeesés gondolata, a hétnek és évnek beosztása, a geometria megalapozása és az írás feltalálása által részesei vagyunk messze elterjedt; Egyiptom tanítványa volt [50]) és a szemita, aki nem tudott oly mélyre tekinteni, mint az egyiptomi, régen mielõtt még Béni Izrael vándorlásait megkezdte volna) , ebbõl annyit tett magáévá, amennyit szükségesnek és praktikusnak látott s azt mint szorgalmas lánckereskedõ az ég minden tája felé elvitt. A szumero-akkádiakkal való vérkeveredés tehát ép oly valószínûtlen, mint be nem

bizonyított.

Sokkal biztosabb talajon mozgunk azonban akkor, midõn a kivándorlók észak és nyugat felé vonulnak. Mert most már Szíriában állanak (kivéve az egyiptomi, határszéli átmeneti tartózkodásukat) , hogy azt soha el ne hagyják. Itt Szíriában változott meg vérkeveredés által a mi tiszta szemita beduin családunk, s tagjai egy teljesen elütõ embertípusnak a szíriainak telítõdése által így lettek héberek, mint sok más elõbbi és késõbbi kolónia. Azok a kényszer kivándorlások, melyek a nemzetség egy részét az északnyugati sarokban fekvõ Mezopotámiából a legtávolabbi délnyugati sarokba Kánaánba vezették, ahol hasonló fajalkotó befolyások még határozottabban és megsokszorozódva érvényesültek, késõbben történtek, így lettek Kánaánban elõször az Ábrahámidák héberjei fokozatosan izraelitákká. Ugyanebbe a Kánaánba tértek vissza hódítólag egyiptomi tartózkodás után a számban már megsokasodott izraeliták s itt kaptak elõször idegen vér új beözönlésén kívül idegen kultúrát is, mely õket nomádokból állandó földmûvesekké és városi lakókká alakította át.

Mi tehát anélkül, hogy hamis úton járnánk, két egymásután érvényesülõ befolyási övezetet: egy általánosat, fõként egy a szíriaik fellépése és speciálisan pedig a Mezopotámiában való hosszabb tartózkodás állal adottat, melyrõl pontosabb történelmi dátumaink nincsenek, melyre azonban a ma ismert etimológiai fényekbõl következtethetünk és következtetnünk kell és egy speciális kánaánbelit, melynél a biblia kimerítõ bizonyságtételére hivatkozhatunk. Beszéljünk tehát elõször az általános és azután a speciális befolyási szféráról.

A szíriai.

Akármelyik geográfiai könyvet vagy lexikont ütjük fel, azt olvassuk, hogy Szíriának mai lakossága: "nagyobbára szemita." Ez az állítás téves; épp olyan, mint ugyanebbõl a forrásból táplálkozó hiedelem, hogy az örmények: "árják" Itt, mint rendesen, a nyelvet és fajt tévesztik össze; eszerint logikusan azt! kellene tanítani, hogy az Egyesült Államok négerei angolszászok. Az utóbbi évek tudományos antropológiája a legbehatóbb kutatások alapján óriási anyagon megfoghatatlanul a következõ tényt bizonyította be: Szíriának, de nemcsak egyedül ennek, hanem egész kisázsiának sensu propria és annak a nagy területnek, amit ma Örményországnak nevezünk, törzsnépességét a legrégibb idõtõl kezdve amennyire a praehistóriai leletek elérnek egy olyan embertípus alkotta, mely fizikailag és moráliter teljesen elüt a szemitától, éppen úgy, mint mindattól, amit az "árja" fogalmában szoktunk összesûríteni. Vannak fajok, melyeknek a nyugtalan vándorlás öröklött tulajdonságuk (pl. a beduinok, lappok stb.) és vannak olyanok, melyek mint a legtöbb kisázsiai ember úgy a múltban, mint a, jelenben saját földjének szívós megtartásában és ezáltal nagy fizikai megingathatatlanság legyõzhetetlen hatalmával tûnik ki. Õsi fészke a népvándorlás helye; õ maga legtöbbször leigázott, melynek hátán a világ nagyjai harcaikat vívják és mégis túlélte azokat mind s oly eredményesen ütött át vérével azokon, hogy a szíriai szemita inkább csak nyelvében, mint törzsében nevezhetõ szemitának s a phrigiai eredet állítólag árja örmény, talán egy tized indoeurópai vért sem hord ereiben. Ezzel szemben a ma ún. "szíriai", a zsidó és az örmény alig különböztethetõ meg egymástól, ami könnyû megmagyarázni, mert mind a három egyenlõ, õsfaj õket naponta többször identifikálja. Errõl a szíriai embertörzsrõl feltûnõen igaz Schiller "Braut von Messiná"-ja karának szava:

Die fremden Eroberer kommen und gehen; Wir gehorchen, aber wir bleiben stehen.

(Az idegen hódítók jönnek és mennek, mi engedelmeskedünk, de mi élünk.)

Századokon át, legalább is tovább, mint egy évezredig ilyen hatalmas etnikai befolyás alatt állott az a nép, mely késõbben, mint izraelita lépett be a történelembe. Az általam általánosan nevezett befolyásszféra által lett a mi igazi szemita beduin családunk a "héberek" egy csoportjává. A héberek, a szemiták és szíriaiak között helyfoglaló korcsok. Ezt a kérdést nem úgy kell elképzelnünk, mintha a pásztor nomádok rögtön keresztezõdtek volna az idegen fajjal, hanem inkább úgy, hogy egyrészrõl negyed és félhéberekkel ott nagyszámban találtak, akik által az átmenet természetesen adva volt, másrészrõl behódoltak az õslakosságnak (amint a szemita) , héber, arámi nyelv is errõl tanúskodik) s szíriai rabszolganõikkel fiúkat és leányokat nemzettek; késõbben (a féltörténelmi idõkben) látjuk, hogy az idegen nép függésen törzseivel önkéntes frigyre lépnek, amely már kétségtelenül századok óta szokásban volt. De bármint képzeljük el a keveredés létrejöttét, a keveredés megtörtént.

Hogy arról a másik szíriai embertípusról kényelmesen beszélhessünk, egy névre lenne szükségük. Hommel, a híres müncheni tudós alaroidáknak nevezi õket, [51)] hogy nagy elterjedésük következtében egészen Dél-Európáig terjednek el s ezért e fajt az Ibériaiakban és a mai baszkokban véli felismerni. De a járatlan embernek ilyen hipotézisek felhasználásával csínján kell bánni; mielõtt még e könyv elhagyná a nyomdát, már lehet, hogy az alaroidákat a tudomány ócskavasai közé hajítja. Követésre méltónak létezik a francia zoológusnak és antropológusnak Lapougenak a metódusa, aki a különbözõ típusoknak Linné rendszere szerint ad nevet, anélkül, hogy törõdne a történelemmel s eredettel: homo europens, homo afer, homo contrastus stb. Ez a kisázsiai típus, ami a koponyaalkotást illeti a Lapouge homo alpinusának fogalmát fedi körülbelül [52)] mi itt e fajt, anélkül, hogy hosszasabban fejtegetnénk, mint Szíria õslakóját egyszerûen homo syracusnak hívjuk. És éppúgy, mint a szemita típus számára a beduinokban szilárd támpontot nyertünk, itt egy pár ma már nem létezõ, individualitásként nem élõ, de a történelmébõl és számtalan rajzból mind jobban ismertté váló törzsre támaszkodunk: a hettitákra, akik különösen karakterizálói a szíriai embertípusnak és pedig éppen azoknak, akikkel az izraeliták Palesztinában szoros kapcsolatban éltek. [53)] Ez a szíriai ember határozott anatómiai karaktert mutat; kerekfejû, vagy mint a természetkutatók mondják: "braehicephal", azaz olyan koponya, melynek hosszúsága kb. megközelíti szélességét. [54)])

A beduin és vele szemben minden szemita, aki idegen vérrel nem keveredett, erõsen kifejezetten "dolichocephal". Hosszú, keskeny fej - írja Luschan - megkülönböztetõ tulajdonsága a mai beduinnak, amely tulajdonságot épp ily mértékben igényelhetünk a legrégibb arabok részére, akkor is, ha ezt nem igazolnák azok a képek, melyek szerencsés körülmények között a régi egyiptomi emlékekben máig fennmaradtak [55)]) Természetesen ennél az egyetlen anatómiai ismertetõ jelnél megállapodnunk nem szabad: a kerek fejnek nyomott testalkat felel meg, a koponya régen megszûnt emberfajok megítélésénél a legkényelmesebb és a legtöbbet mondóbb a csontszerkezetet összehasonlító tudományban, mert végtelen gazdag változatában az egyéni tulajdonságnak tipikus formáit szilárd következetességgel õrzi meg. De még egy más, ennél feltûnõbb habár nagyon is múlandó anatómiai jellegzetesség uralkodott a hettitákon, mert alapját nem csont, csak porc képezi (képeink azonban ezt pompásan megõrizték s a mindennapi élet is szép példákat ad s ez az orr. Az úgynevezett "zsidó orr" hettita örökség. Az igazi arabnak, a hamisítatlan beduinnak rendesen rövid, kicsiny, alig hajlott orra van ott is, ahol az orr inkább sasszerû, sohasem "kampós", mint a specifikus, félreismerhetetlen zsidó és örmény orr. Az izraelita tehát a kerekfejû népekkel való folytonos keveredés állal apránként keskeny, hosszú beduinarcát

elvesztette és helyette ajándékba zsidó orrot kapott. A hosszú fej még elõfordul itt-ott a nemesség körében és még egy ideig fenn fog maradni; elenyészõ számban még a mai zsidók között is találunk hosszúfejûeket. Az orra, mint karakterisztikumra azonban kizárólag a zsidó törzshöz való tartozást illetõleg nem szabad támaszkodnunk, mert amint mindjárt meglátjuk, az a szíriai vérrel kevert néppel közös. Ez az antropológiai lelet nem olyan hipotetikus állítás, mint amilyenekkel a theológiai-kritikai és történelmi munkákban oly sokszor találkozunk, hanem biztos eredményei egy a legrégibb idõtõl korunkig terjedõ rendkívül gazdag [56)]) anyagon végzett exakt tudományos kutatásnak, melyet az Egyiptomban és Szíriában felfedezett s fokozatosan pontosan évszámozott képek oly nagyszerûen alátámasztanak.

Az egyiptomi emlékeken bizonyos fokig követhetjük az izraeliták "zsidóvá levését", melyek azonban természetesen a hamisítatlan szemita típusból nagyon keveset mutatnak (nem nyúlnak mélyen be .az, izraelita történelembe, meri) a népet csak Salamon uralkodása alatt kezdték a határon túl ismerni.) Itt mint izraelita katonákat, igazi és félhethitákat látunk s csak a vezérek emlékeztetnek (tekintsük meg pl. Rehabeam Salamon fia állítólagos arcképét) bizonyos fokig a beduin egyébként pedig az európai arcokra, ezzel az utolsó megjegyzésünkkel az általános praehistóriai befolyás szférájából a speciális Kánaánba lépünk, mely hasonlóképpen tovább, mint egy évezredig hatott, ahol már gazdagabb tények állanak rendelkezésünkre. Mert mielõtt még a héber izraeliták az egyiptomi festõmûvészek megörökítõ dicsõségében részesültek volna, Mezopotámiából Kánaába vándoroltak. Különbséget kell tennünk az elsõ és a második kánaáni megjelenés között: elõször, mint nomád pásztorok a legjobb egyetértésben éltek a városok és a termékennyé tett földsávok igazi bennszülötteivel, másodszor, mint hódítók özönlöttek az országba. Elõször alig voltak egynéhányan, másodszor már egy egész nép volt. Bármily bizonytalan és vitatott legyen is egynémely históriai részletkérdés, egy bizonyos: ez ország legelsõ felkelésekor a hettitákat. akik a homo syracus egyik legfontosabb törzsét képezték, ott hazájukban) találtok. Ábrahám Hebron lakóit "Hett" gyermekeinek mondja s kifejezetten így szól: "közöttetek lakó idegen vagyok" (Gén. XXIII. 4.) s mint egy megtûrt vendég kér sírhelyet felesége, Sára számára.

Idegen feleségek

Izsák legidõsebb fia Ézsau csak hettita nõt vesz feleségül, (Gém. XXVT. 34.) , míg a fiatalabbikat, Jákobot a messzi Mezopotámiába küldi, hogy héber leányt vehessen nõül, amibõl azt következtethetjük, hogy Palesztinában nem volt héber nõ, vagy legalább is nem volt olyan gazdag, aki számára megfelelõ lett volna. Izsák maga egy gazdag hettita nõvel megelégedett volna, de mezopotámiai felesége, Rebeka nem tudott békességben élni hettita menyeivel, Ézsau asszonyaival és azt mondta: inkább meghal, mint újra ilyen nõket hozzanak házába. (Gén. XXVII. 46.) Jákob fiai alatt Judáról szólnak, mint olyanról, aki hettita nõt vett feleségül. (Krónikák I, 23.) E népmesék történelmi tanulságot adnak: látjuk, hogy az izraeliták még élénken emlékeznek arra az idõre, midõn egynéhány pásztor egy idegen, kultúrált, városlakó és barátságos nép között élt; a gazdagabb törzsbeliek megengednék maguknak azt a luxust, hogy fiaiknak az elõbbi hazából hozassanak házastársakat; e fiúk is azonban szívük indíttatására hallgattak inkább, mint az exkluzivitás princípiumára: azokat a nõket vették feleségül, akiket maguk körül láttak, hacsak nem voltak olyan üzlethajhászók, mint Jákob; a szegényebb nép természetesen onnan választotta feleségeit, ahol egy egészen különös fiziológiai tehetség kifejezõje. Ezekhez adódtak még a rabszolganõktõl nemzett gyermekek. Jákob 12 fia közül pl. 4

rabszolganõtõl származott s ezek ugyanazokat a jogokat élvezték, mint a többiek. Az elmondottak mind arra a korábbi hettitákkal való érintkezésre vonatkoznak, melyekrõl a biblia beszél. A monda szerint ezután következett a hosszú tartózkodás az Egyiptom határában fekvõ Gosenben. Az izraeliták azonban ott is hettitákkal voltak körülvéve. A hettiták Egyiptom határáig terjeszkedtek, ahol akkor törzsrokonaik, a hyksosok viselték a jogart; Tanis városa Gosenban az izraeliták gyûlhelye - lényegében hettita város volt; az izraeliták tehát. amikor nyájaikkal Hebron vidékérõl Tanis vidékére vándoroltak, ugyanabban az etnikai környezetben maradtak. [57)]) Mégis, csak akkor léptek a kánaánbeliekkel, akik nagyobbára hettitákkal voltak, szoros viszonyban, midõn késõbb, mint hódítók oda visszatérve legyõzték azokat. Amit már korábban kiemeltem, a kánaáni nép nem tûnt el. Olvassuk csak el a Bírák Könyvének elsõ fejezetét. Wellhausen is így ír: "Az: izraeliták nem szisztematikusan igázták le a bennszülött lakosságot, hanem közéjük ékelõdtek . . . Tökéletes hódításáról az országnak (Palesztinának) szó sem volt."

S arról a folyamatról, hogy ez az idegen, nem szemita vér fokozatosan, mint nyomult a héberébe, ugyanez a szerzõ is így ír: "A bírák korszakában a legfontosabb esemény: az új (izraelita) népesség keveredése az ország régi lakóival meglehetõsen hangtalanul ment végbe. A királyságbeli izraelitában a kánaáni vér igen erõsen képviselve volt; semmi esetre sem voltak tiszta leszármazottai azoknak, akik Egyiptomból kivonultak. Ha az izraeliták a bennszülött népeket elûzték volna, úgy pusztává teszik az országot és megfosztják magukat a gyõzelem nyereségétõl. Mikor azokat kíméletben részesítették, rájuk kényszerítették magukat, belenõttek kultúrájukba. A házakba, melyeket nem építtettek, mezõkre és kertekre, melyeket nem õk tettek termékennyé és mûveltek, befészkelték magukat. (A történelem, mintha megismételnie önmagát. - A fordító. Mindenütt boldog örökösökként élvezték elõdeik munkáinak gyümölcsét, így egy eredményben gazdag bensõ átváltozás ment bennük végbe: hirtelen kultúrnépekké lettek. [58)] Már régebben megtanulták a hettitáktól az írást (talán Hebronban, talán Tanisban [59)]) most pedig a föld és szõlõmûvelést, városok alapítását és kormányzását, röviden: azok közvetítésével civilizált emberek lettek. Általuk lettek állammá is. Ezek az örökös féltékenységben, gyanakvó elszigeteltségben élõ törzsek, a kánaánitáknak "államragasztó eleme" nélkül sohasem tudtak volna egységessé lenni. De hogy vallási felfogásuknak különös színét és organizációját a kánaánitáktól nyerték: Baál a földmûvelés és békességes munkai istene összeolvadt Jahvével, a hadak és rablóhadjáratok istenével.

Hogy Baált az izraeliták mennyire tisztelték, olyan tényekbõl láthatjuk (dacára a zsidók késõbbi javításainak , mint pl. az elsõ zsidó hõst palesztinai földön, aki hettita, nõt vett feleségül Jerubbaálnak hívták; [60)] Az elsõ király Saul egyik fiát Isbaálnak, Dávid Baaliadának, János egyetlen fiát Meribaálnak és így tovább nevezi. A prófétaságot is a kánaánitáktól kölcsönözték az izraeliták s tõlük vették át az egész külsõ kultuszt, épp úgy, mint a szent helyek tradícióit. [61)]) Itt nem szükséges tárgyalnom azokat a dolgokat, melyeket a bibliában mindenki megtalálhat (mindenesetre gyakran idegenül hangzó nevek leple alatt, hogy járatosság nélkül nem tudunk eligazodni , pl., hogy milyen nagy szerepet játszottak a hettiták és törzsrokonaik, a filiszteusok Izrael történelmében. Mikor az egybeolvadás annyira elõrehaladt, hogy a nevek megkülönböztetése is eltûnt, a legderekabb katonák között találjuk õket; ez adatokból a biblia késõbbi zsidó kiadói, akik az idegenszerût lehetõleg ki akarták küszöbölni és egy tiszta ábrahámi leszármazás fikcióját bevezelni, ez adatokból sokat eltüntettek. Dávid testõrségét, ha nem kizárólag, de legnagyobbrészt olyan férfiak alkotják, akik nem tartoznak Izraelhez; hettiták és gethiták fontos tiszti állásokat töltenek be; a tömeget kréhiek, pléthiek, filiszteusok és mindenféle más idegen nép, részint tiszta európaiak, részint hellének alkotják. [62)] Dávid trónját csak a filiszteusok segítségével, valószínûleg vazallusaikkal [63)]) tudta elfoglalni; õ tõle

telhetõleg mindent megtett, hogy az izraeliták keveredését szomszédaikkal elõmozdítsa, önmaga adott példát a szíriai és indoeurópai törzsek leányaival való házasságra.

Az amorita.

Ha már az "indoeurópai" szó kicsúszott tollamból, hadd mondjak el valamit, amirõl eddig alig tettem említést. A kánániták, ha egészben nem is, de túlnyomórészben hettiták voltak; ezekkel szoros közelségben, gyakran elkülönített tartományokban s ezáltal törzsüket relatíve tisztán megtartva éltek az amoriták. Az amoriták magas, szõke, kékszemû, világosbõrû emberek voltak; északról, azaz Európából nyomultak be, amiért is az egyiptomiak tamehuknak, azaz "északi országok népének" nevezték õket s úgy látszik (ami persze problematikus Palesztinában a zsidóknak Egyiptomból való visszatérése elõtt jutottak el. [64]) Egy részük a Jordán keleti partján hatalmas birodalmat alapított, mellyel az izraeliták késõbben gyakran háborút viseltek; egy másik részük Palesztinába nyomult, ahol a legbensõbb barátságban élt a hettitákkal; [65]) ismét mások a filiszteusokhoz csatlakoztak és pedig oly nagy számban (melyet valószínûleg a teljesen hellenizált nyugatról jövõ csapatok szaporították , hogy egyik-másik történetkutató a filiszteusokat sokaságuk miatt árja-európai törzseknek tekinti. [66]) Ezek a mi törzsrokonaink Enak gyermekei, ezek "nagy szálas emberek" rettenetes félelmet gerjesztettek, amikor mint hírszerzõk elõször nyomultak be Palesztina déli részébe (IV. Mózes XIII. ; ezekhez tartozott a bátor Góliát, aki az izraelitákat lovagi párviadalra hívja [67]) fel, mikor az alattomosan eldobott kõ megöli, és az óriás lándzsát és nehéz vas öltözetet viselõ "rephaimok." (I. Sámuel XVII. 5. ff., II. Sámuel XXI. 16. ff.) . S ha a biblia sokat is beszél az izraelitáknak e nagy, szõke emberek ellen véghezvitt hõstetteirõl, még sem tudják elhallgatni, hogy éppen ezekbõl, a még nagyon vad, tiszta indoeurópai törzsébõl a gethitáknak toborozta Dávid legjobb, legmegbízhatóbb katonáit. Csak a filiszteusok gyõztek le a filiszteusokat s az amoriták az. amoritákat. A gethitákat pl. nem igázta Dávid, hanem azok harci kedvbõl követték õt. (II. Salamon, XV. 19. fej.) . Vezérüket Ithait az izraelita hadsereg egyharmadának vezérévé nevezték ki. (II. Sámuel XVIII. 2. Erről az "árja csapattestrõl", amint Renan nevezi õket, ezt írja: "Hõs volt ez, mint az arab, de hûségben, különbözött attól, ha valami maradandót akartak alkotni, rájuk kellett támaszkodniuk ... ez hiúsította meg Absolon Sebah, Adonah áruló összeesküvését. Ez volt az aki Ábrahám fenyegetett trónját megmentette... ez: volt az izraelita birodalom enyve. [68]) " De nemcsak hõsök és hû katonák voltak e férfiak, de városépítõk is; városaik a legjobban építettek s a legerõsebbek voltak (Deuter I. 28. [69]) ; egyik városuk világhírû lett; az amoriták hettita barátjaik fõvárosától, Hebrontól nem messze alapították új városukat: Jeruzsálemet. Jeruzsálam királya, aki Józsua ellen harcba száll, amorita volt. (Józsua X. 5. S ha azt is olvassuk, hogy õt a többi királlyal együtt Józsua megverte és megölte, ezt épp úgy, mint Józsua egész könyvét cum granosalis kell vennünk; mert a valóságban az izraelitáknak Palesztina meghódítása nagyon nehezen és rendkívül lassan ment és ez is csak idegen elemek bevonásával; [70]) mindenesetre Jeruzsálem városa Dávid idejéig amorita város maradt, sok hettita árnyalattal (ezt a kevert népet jebusitáknak hívja a biblia , de izraeliták nélkül; Dávid uralkodásának csak 8-ik évében foglalta el idegen zsoldos hadaival, ezt az erõs várat választottja erõsségénél fogva rezidenciájául. Az amorita-hettita népesség azonban számánál és állásánál fogva jelentõs maradt ezután is; [71]) egy gazdag amoritától kellett Dávidnak földet vásárolnia, hogy azon oltárt emelhessen (II. Sámuel XXIV. 18. f g.) és a frigyládáit egy gethitánál bizalmas csapatvezérénél helyezi el, mikor Jeruzsálembe átviszi. (II Salamon IV. 10. 72.)

Ezékiel próféta is így szólaltatja meg Istent, midõn Jeruzsálemrõl szól: "Eredeted és születésed szerint kánaáni vagy; atyád amorita, anyád hettita volt. S ezek után szemére veti az izraelita lakosságnak, hogy ezekkel az idegen elemekkel keveredett össze: "bordélyházat, csinálsz házadból, midõn mindem jöttmenttel összeadod magad és teljesíted az õ akaratát"- így beszél és a jámbor zsidó, országának nagyjai nem fukarkodtak a példaadással és õ maga is, mint jeruzsálemi, gyermeke volt e hármas korcsosulásnak; Ezékiel, a specifikus zsidóságnak feltalálója elõtt már akkor egy tisztafajból származó, tehát contra dictio in adjecto zsidóságnak paradox képe lebeg. Mert az összes izraeliták közül éppen a judeabeli vett fel legtöbb amorita vért és eddig azon egyszerû oknál fogva, mert az amoriták Palesztina déli részét, Simeon, Juda és Benjámin területeit sûrûn lakták, míg az északi részben alig voltak képviselve. Az egyiptomi emlékek, melyeken a különbözõ népek oly karakterisztikusan élnek, megingathatatlanul arról tanúskodnak, hogy Salamon király és utódainak idejében Dél-Izrael lakói, különösen a csapatvezérek, az amorita (indoeurópai típus túltengését mutatják. [72])

Sokan feltették már a kérdést, hogy Dávid maga félig, vagy háromnegyed részben amorita volt-e? [73] A biblia különbözõ helyeken különösen hangsúlyozza szõkeségét és Virchow számtalan statisztikai adattal "hogy a haj tartozékaival együtt még maradandóbb faji tulajdonság, mint a koponya; a hébereknek és a szíriai csoportból származó embereknek sohasem volt világos bõrük, szõke hajuk; az európaiak e karakterisztikumát az amoriták és görögök hozták az országba; ezért feltûnõ Dávid szõkesége. [74]) Ilyen körülmények között nem is nagy merészség ezt állítani, hogy Bethlenemben (tehát az amoritáktól legsûrûbben lakott vidékén) egy pásztornak amorita lány volt a felesége.
Karaktere, annak óriási fogyatkozásai, szívet nyerõ tulajdonságai, merészsége, a kalandok iránti különös elõszeretete, gondtalansága, rajongó érzése, azt hiszem Izrael minden pogányától éppúgy megkülönbözteti Dávidot, mint az a törekvése, hogy birodalmát organizálja és az elharapózott törzseket egy egységbe foglalja, mely az izraeliták dühét vonta maga után. Feltûnõ a filiszteusok iránt érzett különös elõszeretete. (II. Sámuel XXI. 3.) , akiknél, mint katona oly szívesen szolgált, de az a Renani (Izrael II. 35. által hangsúlyozott tény is figyelemreméltó, hogy míg a héberekkel kegyetlenül, addig a filiszteusokkal szemben nemesen bánik a háborúban, mintha azok gyûlöletesek volnának szívének. Ha ez a sejtés megfelelne a valóságnak, akkor semmi esetre sem lehetne Salamont izraelitának nevezni, annyival is inkább, mert csaknem lehetetlen dolog, hogy édesanyja Belseba, Uria hettita felesége izraelita nõ lett volna. [75] így könnyen magyarázható lenne a tulajdonképpeni inkompatibilitás Salamon lénye, törekvése Izrael és Juda karakterével szemben. Renan kereken kijelenti: "Salamon entendait rien á la vrai vocation de sa rácé" [76]) Salamon kizárólagosan csak fajának igazi hangjára hallgatott) ; minden óhaja, célja népének, melyet naggyá akart tenni, teljesen idegen volt. Így az izraelita nép fénykorának eme epizódja Dávid és Salamon végeredményében egy teljesen elütõ vér túltengõ erejénél fogva valóságos "epizóddá" lett, mert kérlelhetetlen akarata a szíriai-szemita népnek, mely sem hivatást nem érzett magában, sem tehetsége nem volt meg arra, hogy azon az úton haladjon, megfojtotta azt.

Összehasonlítható számok.

Arról, amit fönn a speciális befolyási szférának neveztem, amint láttuk, elegendõ történelmi anyaggal rendelkezünk. Ha célunk nem volna korlátok közé szorítva, ami a zsidók eredetét illeti úgy még sok mindent fûzhetnénk az elmondottakhoz, pl. a jozefiták, a legtehetségesebbek és legenergikusabb az összes izraeliták között (közülük származott

> Józsua, Sámuel, Jerubbal stb. és az Omridák nagy dinasztiája) egyiptomiak voltak. (A Genesis XVII. 45. helye a népmesék stílusában beszéli el, hogy József egy heliopolusi pap leányát veszi féleségûi, aki Ephraiimot és Manasét) szüle. E tények a zsidók családfájának megállapításánál kevés, vagy egyáltalán nem bírnak fontossággal; Izrael különbözõ törzseinek összeházasodását a törvények csaknem lehetetlenné tették s ezenkívül ez valószínûtlen is volt amiatt, a nagy, mindig kiütközõ antipátia miatt, mely a josefisták és Juda között fennállott. De fölösleges is itt a többi héber családdal való érintkezésrõl szólani. A néger vérnek a zsidóságba való beütése az alexandriai diaszpóra alatt melynek egynéhány mózesi hitû állampolgár ma is gyönyörû példáját szolgáltatja mellékes. Az elmondottak teljesen elegendõk arra, hogy tisztában legyünk a zsidók antropogeniájával. Láttuk s amihez egyáltalán nem férhet kétség, hogy a történelmi izraelita, melybõl a tulajdonképpeni "zsidó" csak késõbben vált ki, keveredés produktuma. Mint héber a történelmbe már kevert fajként lép be; a héber azután idegenekkel (nem szemitákkal) tovább házasodik; elõször hettitákkal egy különös, elterjedt, erõsen karakterizált törzsével, a homo syraeusnak; másodszar a nagy, szõke, kékszemû indoeurópai amoritákkal. Tehát a történelmi igazsághoz az exakt tudománynak megtámadhatatlan bizonyítéka társul. Luschan e tényt, már többször említett elõadásában, így foglalja össze "a zsidók elõször valódi szemitákból (I.) , másodszor árja amoritákból (II.) , harmadszor és fõként régi hettiták összetevõi mellett a többiek nem jönnek számításba." E diagnosztika ezt jól jegyezzük meg arra a zsidóságra mely elvált Izraeltõl, illett, illik a maira is; a régi és legújabb anyagon végzett mérések arra az eredményre vezetlek, hogy a legkülönbözõbb idegen elemek (spanyol, délfrancia stb.) felvétele a zsidóságra, amelyre a feuilletonisták és a kenetteljes moralisták oly nagy nyomatékkal hivatkoznak, teljesen befolyástalanok maradtak; egy így összetett és szigorúan kitenyésztett faj ilyen parányi és hasonló cseppeket rögtön felszív.
>
> Az elsõ pontot elintéztük: az izraelita nép egy második pont, melyben a különbözõ fajoknak egymáshoz való viszonyát kell megbeszélnünk, amennyiben ez csupán statisztikába szorítkozik, egyetlen fejezetet vesz igénybe; de mit jelentenek e számok, ha határozott képzeteket nem fûzünk hozzá? Ez nem lenne más, mint az iskolai algebra tan x, y, z-je; a számítás helyes, de nem jelent semmit, mert mind a három nagyság ismeretlen; a különbözõ fajok kvalitása tehát hosszasabban fog bennünket foglalkoztatni, mint a kvantitása.
>
> Ami az izraelita vér kvantitatív összetevõdését illeti, nem szabad elfelednünk, hogy 60.000 mérés azokkal a milliókkal szemben, akik ezer év óta éltek, kevés, nem volna megengedhetõ, hogy az individuumra alkalmazzuk; a tömegstatisztika a szegélyét sem képes annak a fátyolnak fellebbenteni, mely az egyéniséget körülveszi. De ne feledjük: ez egyedek individualitásából adódik egy nép individualitása; erre az absztrakt egyéniségre már a számok jobban alkalmazhatók. Hogy egy adott ember adott helyzetben mit fog tenni, faji tartozandóságából még nem mondhatom, de hogy egy nagy tömegû olasz egy adott esetben mint kollektivitás egy olyan tömegû norvéggal szemben mit fog cselekedni, azt a legnagyobb valószínûséggel megmondhatom. Egy népkarakter ismereténél tehát az antropológai számok komoly értékkel bírnak. Ezek a számok azt mondják, hogy a zsidókban (akkor és ma, keleten és nyugaton) 50 % kifejezetten a homo syracus típusát (rövid fej, a karakterisztikus ún. "zsidó orr", hajlam az elhízásra, stb.) s csak 5% mutatja a valódi szemita anatómiai alkatának képét (pusztai beduin) ; 10%-nál haj, bõr és arcszínt találunk, melybõl az amoriták indoeurópai törzsére következtethetünk; 35% nem definiálható keverékformákat mutat, mint Lombroso kombinált fotográfiái, melyeken olyan arcok keletkezhetnek, ahol az egyik vonás ellent mond a másiknak: koponya, mely sem nem hosszú, mint a valódi szemitáké, sem félhosszú, mint az amoritáké, sem kerek,

mint a szíriaié, orr, mely sem nem hettita, sem árja, sem szíriai; vagy szíriai orr a hozzáillõ fej nélkül és így tovább. Az anatómiai eredmény tehát az, hogy a zsidó egy olyan teljesen elkorcsosodott permanens faj, mely mindig megelõzi a korcskaraktert. Az elõbbi fejezetben megkíséreltem, hogy világossá tegyem a keverék és korcsosodások közötti különbségei. Minden históriailag nagy nemzet keveredéséből támadt; ahol a típusok különbözõsége áthidalhatatlan, ott korcsok keletkeznek. Itt ezzel az esettel állunk szemben. A keresztezõdés a szíriai és a beduin között anatómiailag tekintve még átkosabb volt, mint a spanyol és délamerikai indiánok között, melyhez, késõbben az európai árja erjesztõ anyaga társult.

A faj bûntudata.

E tényekre nagy súlyt kell fektetnünk, mert az ilyen események, bármennyire öntudatlanul történjenek is, vérfertõzõ bûnök a természet ellen, s e bûnöket csak rossz vagy tragikus sors követheti. Amint a többi héber s vele együtt a jozefiták nyomtalanul tönkrementek, épp úgy tûntek el a legjelentõsebb pszeudoszemita meszticek is (föníciaiak, babilóniak stb. A zsidó ellenben kiválasztotta a tragikus sorsot: ez nagyságára vall s ez a nagysága. E témára még mihamar visszatérek, "mert ez az elhatározás a zsidóság megalapítását jelenti; csak még egyet akarok itt megjegyezni, ami ide tartozik s amirõl még tudomásom szerint senki sem tett említést; a bûnnek ez a tudata, mely a zsidóságra hõsi napjaiban ráfeküdt [77]) és kiválasztott fiainak soraiban is olyan megragadó kifejezést nyert ama fizikai körülményben gyökerezik. Természetesen az ész s a mindnyájunkkal velünk született hiúság ezt lényegesen másként fejezi ki, de hát az ösztön mélyebbre nyúlt, mint az ész, s mihelyt az izraeliták elüldözése és a fogság a zsidók öntudatát felébresztették, az elsõ dolguk az volt, hogy ezt a vérfertõzést (amint én azt fentebb Ezékielre támaszkodva kijelentettem) megszüntessék a mindennemû, még a rokonok közötti keveredés szigorú megtiltásával is.

Megmagyarázhatatlan ellentmondást találnak abban, hogy a vidám világba a bûn örökké fenyegetõ tudatát a zsidók hozták be és õk ez alatt mégis egészen mást értenek, mint mi. A bûn náluk nemzeti ügy, úgy hogy az egyén "jó", ha a "törvényt" nem lépi át, [78] a megváltás nem, morális megváltása az individuumnak, hanem az állam megváltása; [79] ezt nekünk megérteni nehéz. Ehhez csatlakozik az a másik körülmény, hogy az öntudatlanul elkövetett bûn a zsidónál teljesen egyenértékû az öntudatossággal. [80] . A bûnnek fogalma a zsidónál nincs szükségszerû vonatkozásban a bûnös lelkiismeretével; nem foglalja magába morális képzetét a rosszaságnak, hanem a törvény szerinti felelõsségre utal. [81]) Montefiore határozottan kijelenti, hogy a postesiliumi törvényadó felfogása "a bûnt nem az individuális lélek beszennyezésének tartja, hanem a fizikai tisztaságának, az ország és lakosai tiszta jólétének, mely elõfeltétele annak, hogy Isten az õ népe és szentségei között élhessen." (A. a. O. S. 326. Wellhausen azt mondja: "A zsidóknál nincs bensõ összefüggés a jótevõ és a jótett között; a kéz jócselekedete és a szív szándéka széthullik. [82]) "

Én, mint már mondottam, meg vagyok gyõzõdve arról, hogy e figyelemreméltó ellentmondásokban, gazdag elképzelésben van a kulcsa a fajta keletkezési történetének: léte bûn, léte merénylet az élet szent törvényei ellem; legalább a zsidók maguk is így érezték, amikor a sors keményen kopogtatott ajtajukon. Nemcsak az egyént, hanem az individualizmust is tisztára kellett mosni, nem egy öntudatosan, hanem egy öntudatlanul elkövetett bûn miatt, ami azonban lehetetlen lett volna akkor is, "ha lúggal mostad volna magad s sok szappant vettél volna hozzá", amint Jeremiás mondta népének. .(II. 22. Hogy

a. múlt visszahozhatatlanságát kitöröljék s a jelenbe visszahozzák, ahol belátás és akaraterõ a bûnnek gátat vethetnek és a tisztaságnak otthont (teremthessenek, az egész zsidótörténelmet kezdettõl fogva meg kellett hamisítaniuk s a zsidókat, mint egy minden népek közül kiválasztott, föltétlenül tiszta fajt kellett beállítaniuk és ettõl a pillanattól kezdve drákói rendszabályokkal mindenféle vérkeveredést megállítaniuk. Akik ezt véghezvitték, nem csalók voltak, mint sokan vélhetnék, de férfiak, akik a szükség hatalmas sorsfordulatainak öntudatlan eszközeit teremtõ [83)] olyan nyomás alatt cselekedtek, mely egyedül képes embereket önmagukból kiemelni. Ha van valami, ami korunk vakságából, szaktekintélyeink [84)]) frázisaiból megmenthet bennünket, hogy szemünk meglássa a természet törvényeit, mely szerint nagy népek csak a faj megnemesítése által származnak, mely nemesedés csak határozott feltételek mellett jöhet létre s melynek negligálása pusztulást és sterilitási von maga után, akkor az nem lehet más, mint ennek a nagy elgondolása, kétségbeesett, faji bûntudatában tudatos zsidóság küzdelme.

A szíriai ember.

Ha most visszatérünk az antropogenetikai számokhoz, egy súlyos témával találjuk magunkat szemben; koponyát mérhetünk, számolhatunk orrokat, de most az a kérdés, hogy ezek az eredmények miként nyilvánulnak meg a zsidók belsõ lényegében? A koponyacsont kezünkben van, ez az, amit Carlyle "a hard fact"-nak, "kemény tény"-nek nevez. Természetesen az a koponya egy egész világot szimbolizál. Aki tömegét helyesen megnézi, vonalait ellentétes viszonylatban igazán magyarázni tudná, az sokat mondhatna az individuumról, lehetõségeket pillantana meg, melyek az illetõ fajnak magának is elõször is csak generációk után jön öntudatosan, és korlátokat, melyek eleve elválasztják az egyik embert a másiktól. Aki egy hosszú és egy rövid koponyát megfigyel, két mikrozkosmoszt vél látni. De a kinyilatkoztatások hatalma nem adatott meg, nekünk; mi az embereket cselekedetünk után ítéljük meg. Tulajdonképpen tehát indirekt úton és töredékes metódus szerint, mert ezeket a cselekedeteket is mindig különös körülmények váltják ki. Itt mindem csak részletdarab maradt. Egyetlen egysejtû moszat protoplazmája olyan hallatlanul komplikált képzõdmény, hogy a kémikusok még mai sem tudják, hány atom van egy molekulában, s hogy ezek milyen elfogadható formula szerint kapcsolódnak egybe; ki volna tehát oly merész egy embert, egy egész népet egy fordulásra visszavezetni? A hettitáknak, az amoritáknak és szemitáknak itt következõ karakterizálásai tehát csak általános tájékoztatásul szolgálhatnak. A hettiták az egyiptomi képeken nem látszanak szellemben gazdagoknak. A túlságosain "zsidó orr" fölfelé egy hátrahúzódó homlokban folytatódik, lent pedig egy gyakran még erõsebben, hátrahúzódó állba megy át. [85)] Általában a homo syracus azt hiszem nagy, lángoló tehetségek birtoklásával nem tüntette ki magát; s arról sem tudok, hogy ma, midõn állítólag újra szerepet játszik, errõl tanúskodna; kétségtelenül mégis voltak kiváló tulajdonságaik. Az; a tény, hogy fajuk különbözõ keveredésekben gyõzelmesen átütött és átüt, nagy fizikai erõrõl tanúskodik. Ez az erõ annyi, mint kitartás és szorgalom. S amint a ránk maradt egynéhány kép után ítélhetünk, nemcsak okosnak, de nagyon ravasznak is kellett lennie (ennek semmi köze a zsenialitáshoz, sõt ellenkezõleg. Történelme is okosságról tanúskodik: értett az uralkodáshoz és értett ahhoz, hogy mikénti kerüljön idegen népek uralma alá, lehetõleg kedvezõ feltételek melleit. Meg nem mûvelt vidékeket tettek mûveltté, s midõn népességük elszaporodott, városokat építettek, s olyan kitûnõ kereskedõk voltak, hogy az ótestamentumban a "kereskedõ" és a "kánaáni" fogalmát ugyanegy szó jelölte. Hogy mint harcos bátran tudott meghalni, arról az Egyiptom [86)] elleni hosszú harcra és olyan karakterek léte, mint Uria [87)]) tanúskodik.

A jóságnak egy-egy vonását csaknem minden arcképrõl le lehet olvasni. Elképzelhetjük, hogy ezek az emberek egyformán távol a szimbolikus mitológiától és a fanatikus pusztai agyrémtõl- miként teremtették meg azt a mesterkéletlen kultuszt, melyet az Izraeliták Palesztinában találtak és ott elsajátítottak? Az õszi szüret ideje (számukra ugyanakkor újév, késõbben a zsidók lombsátorünnepnek nevezték,) a tavasz ünnepe (húsvét, a zsidók késõbben Passahra változtatták) , az elsõszülöttért marhák és juhok feláldozása, az aratás befejezésének ünnepe (pünkösd, a zsidók a béke ünnepének nevezték , ezek mind egy hosszú idõ letelepedett, földmûvelést ûzõ, nem nomád nép határozottan vidám ünnepei; ünnepek, melyek nincsenek mélyebb vonatkozásban az ember bensõ életével; egyszerû természeti vallás, mely egy szerény, szorgalmas, tûrhetõen becsületes emberek számára jó volt és valószínûleg jó is lenne. [88)]) Minthogy emberáldozatot csak ott látunk polgárjogot nyerni, ahol (mint Phöniciában a szemitai elem túlsúlyban volt, [89)]) úgy feltételezhetjük, hogy ott, ahol a kánaáni Baál tiszteletet hasonló borzalmat az ünnepeiben; megenged (amirõl csak kivételesen hallunk és csakis ott, ahol idegen fejedelmek házasság révén az országba jönnek szemita s nem hettita szokás nyilvánul meg [90)]) . . . A hettiták egészben inkább egy tiszteletreméltó és kiemelkedõen életképes középszerûségnek, mint rendkívüli teljesítményeket feltételezõ tehetségnek benyomását keltik; inkább szívósak voltak, mint erõsek. Goethe azt mondta egyszer, hogy szertelenség nélkül nincsen nagyság: a goethei kijelentés alapján a hettiták nehezen támaszthatnak igényt a nagyságra.

Homo europeus.

Ezzel szemben azoknál az amoritáknál, akik "magasak, mint a cédrus, erõsek, mint " tölgy" (Amos II. 9.) , kihívó követeléseikkel, féktelen kalandvágyukkal, az õrülettel határos, halálos hûségükkel idegen, önmaguk által választott uraik iránt, sziklavastagságnyi városfalaikkal, melyek közül a hegyek közé oly szívesen kalandoznak, mondom ezeknél az amoritáknál úgy hiszem a szertelenség nagyon is otthonos volt. Igaz, vad, borzalmas szertelenség volt az; de mégis minden nagyra alkalmas. Azt hisszük, hogy egy egészen más lénnyel állunk szemben, midõn az egyiptomi emlékmûveken a számtalan arc között hirtelen azt a szabad, karakterben erõs, intelligenciát lélegzõ tekintetet látjuk. Mint a zseni szeme a közönséges embertömegbõl, úgy válnak ki vonásai a babilóniak, héberek, hettiták, ubiaik és még ki tudja miféle ravasz, gonosz, ostoba arcoknak tömegébõl. Óh, homo europeus, hogy tudtál ebbe a társaságba tévelyedni? Igen! úgy látlak ott téged, mint vagy, az isteni másvilágra szegezõdõ szemet. Szeretném a lelkedbe kiáltani: ne kövesd a tudós antropológusok tanácsát, ne menj abba a tömegbe, ne keveredj azzal az ázsiai plebssel, maradj hû önmagádhoz. De három évezreddel elkéstem. A hettita megmaradt, az amorita eltûnt. Egyébként a különbség nemes és nemtelen között az, hogy az elõbbit nehezebb megtartani. Ezeknek az óriási termetû embereknek a belsõ organizációja rendkívül gyengéd volt. Egyetlen ember sem fajzik el olyan gyorsan, mint Lapouge homo europeusa: milyen rövid idõn belül barbárokká lettek a görögök, "in Syros, Parthos, Aegyptos degenerament" (mondja már Livius 38, 17, 11. Sajátosságát teljesen elveszti; azt aminek csak õ a részese, nem tndjai továbbadni s mások nem rendelkeznek azzal az edénnyel, mely azt a tartalmat be tudná fogadni; ezzel szemben minden idegen iráni végzettel teljes asszimiláló képességgel bír. Bár a mának szõke szíriaijáról beszélnek és tíz percent szõke zsidóról is hallunk, Virchow mégis arra tanított bennünket, hogy a haj és bõr maradandóbbak, mint a "koponya", a koponya maradandóbb tehát, mint az agy; másutt, tetteirõl való emlékezésen kívül nem sokkal hagyott hajánál és bõrénél többet hátra. A talmudban kerestem nyomát, de hiába. [91)])

Homo arabicus.

Nagyon nehéznek tûnik fel elõttem, hogy e szövetségben, a harmadikról, a valódi szemitáról valamit mondjak, mert a homo arabicusnak: éppen az az ismertetõ jele, hogy csak akkor lép hatólag az emberi történelembe, amikor már nemi valódi szemita többé. Amíg pusztájában marad (lelki nagysága és nyugalma miatt állandóan ott kellett volna maradnia egyáltalában nem részese a történelemnek; nagyon nehéz, ha egyáltalán nem lehetetlen valami behatóbbat róla megtudni; azt halljuk csak, hogy bátor, vendégszeretõ, jámbor, bosszúálló és kegyetlen, mind olyan jellemtulajdonságok, melyek intellektuális képességeirõl nem adnak felvilágosítási. Burckhardt. aki számos éven át utazott Arábiában, a beduint szellemileg abszolút lustának jellemzi, amíg a háború vagy a szerelem a laza húrt akkor már természetesen legvégsõre nem feszít. [92)] Ha azonban betör a kultúrvilágba, mint Abu Beku és Omar alatt, vagy mint ma Közép-Afrikában, úgy gyilkol és éget. [93)] Az igazi szemitáról attól a pillanattól kezdve, mikor már mindent elpusztított, nem hallunk többet; mikor n kultúra történelmében újra fellép, akkor már más fajokkal keveredett, mert úgy látszik egyetlen embertípusnak sincs gyorsabb és eredményesebb keveredési hajlama, mint éppen ennek a századok folyamán erõszakos beltenyésztéssel kitenyésztett emberfajnak. Spanyolországnak nemes mórja nem tiszta pusztai arab, félig berber árja rokonságból, és olyan gazdagon folyik gót vér ereiben, hogy még ma is vannak olyan elõkelõjei Marokkónak, akik genealógiájukat germán õsökig tudják felvezetni. Harun al Rasid uralma csak azért fénypont abban az egyébként szomorú történetben, mert a bermekidák tiszta perzsa családja (mely Zarathustrához vallásában hû maradt [94)]) , mint civilizált és kultúrelem a kalifák oldalán állott. Egyetlen ún. "szemita kultúrállama az ókornak sem tiszta szemita: sem a babilóniai. sem az asszíriai. sem a föníciai. A történelem tanúskodik errõl és az antropológia megerõsíti ezt. Még mindig "csodákat és ostoba meséket" hallunk arról a gazdag áldásról, melyet mi ennek az állítólagos kultúrmunkának köszönhetünk; pontos megfigyelés mellett azonban rájövünk, hogy a valódi szemitát mindig és mindenütt az igazi teremtõ elemre csak ráerõszakolva találjuk (amint Wellhausen az izraelitákról mondja ; Így tehát nagyon nehéz eldönteni, hogy mennyit és mit írhatunk a szemitáknak. mint olyannak és mit befogadóinak rovására. [95)] Ma pl. tudjuk, hogy éppúgy a betûvetésnek, mint az "arab számnak" nem a szemiták a megteremtõi; a hettitáktól származik az ún. "föníciai" vagy az általános "szemita" betûvetés [96)] és az a legenda is, hogy föníciaiaktól tanulták az árják az abc-t régen megdõlt, mert sokkal régibb írásokat fedeztek fel, mint a legrégibb pseudoszemita írásjelek, jelek, melyek egy õsárja európai írás létérõl beszélnek, melyet csak késõbben befolyásol a keletázsiai írás. [97)])

Egyébként látjuk, hogy ahol a szemita akarat a vallás körein és nem a birtoklásban áttört, szellemi sterilitást váltott és kényszerített ki; látjuk a zsidóknál a babilóniai fogság után (mert a jámbor párt gyõzelme kétségtelenül a szemita elem gyõzelme volt) látjuk ezt a mohamedánoknál. A zsidó élet ettõl kezdve az exilium után a vallásinak kivételével minden intellektuális és szellemi érdektõl mentes volt. A típusos zsidó nem érdeklõdött sem a politika, sem az irodalom, sem a filozófia, sem a mûvészet iránt. A biblia volt a zsidók tulajdonképpeni irodalma, melynek tanulmányozása volt egyetlen szellemi és intellektuális érdekük, ezt egy szavahihetõ tanú, Montefiore C. G. mondja (a. a. O S. 419. és 453. Az éppilyen szavahihetõ Hirsch Graetz Rabbi Akibát citálja. Aki az exotikus írások olvasásával foglalkozik, azaz a szent zsidó tórán kívül más tanulmánnyal is, elveszti a jövõ életre való jogát. [98)] A misna azt tanítja: Fiát a görög tudományra tanítani épp olyan átkos, mint sertéstenyésztést ûzni. [99)]) " Hogy a hettitaság, (mely a zsidó vérnek

felét képezte, amint láttuk) minden ilyen tan ellen protestált és elõszeretettel fordult az "exoterikus"-hoz, az egészen más dolog, itt csak a szemitáról akarok szólani. Ami a legigazibb szemita vallásnak, a mohamedánizmusnak a sterilizáló befolyását illeti, sokkal világosabb, mintsem itt azt bizonyítani kellene. Itt tehát sok negatív és kevés pozitív ténnyel találkozunk. Aki nem akar frázisokkal megelégedni, azt fogja találni, hogy nehéz az igazi szemita egyéniségét elképzelni .És mégis mi, akik arra törekszünk, hogy erre a kérdésre: Ki a zsidó? megfeleljünk, elhatározásunkra fontos, hogy az elképzelés tisztaságát minden körülmények között elérjük. Hívjuk tudósokat segítségül!

Ha Németország legjelentõsebb és ezért legmegbízhatóbb etnográfusának, Peschel Oszkárnak mûvét kinyitom, e kérdésre sehol sem találok feleletet. Elõvigyázatos ember volt. Ratzel azt mondja: A szemita energiában, vagy ha úgy akarjuk, a vallásos érzés egyoldalúságában felülmúlja a hamitát és az indogermánt; erõszakosság s kizárólagosság, röviden fanatizmus jellemzi a szemitát; vallásos kicsapongások, egészen az emberáldozatig, sehol nincsenek úgy mint ott elterjedve; a mahdiak hadvezére (1893. kemencében süttette meg a foglyokat: a szemita individualista inkább hitén és családfáján függ, mint az államon; minthogy önmaga rossz katona, gyõzelmeit idegien zsoldosokkal kell, hogy kivívja. A legrégibb idõkben lehet, hogy a szemiták a tudomány terén is nagyot alkottak, de a legnagyobb valószínûség szerint ezek idegen eredetû teljesítmények voltak, késõbben mindenesetre e téren visszaléptek, úgy hogy legnagyobb teljesítményeik itt is csak vallási térre szorítkoztak. [100)] Sokszor úgy látom, hogy ez a jellemzés nagyon is zilált, keveset mondó s emellett sokszor hamis. Egészen szép és helyes az ellenséget élve a kemencében megsülni. Kínától egészen a mûvészettel állított 16-ik századbeli Hollandiáig hol nem találkozunk kegyetlenséggel? De ebben "a vallási érzés nagyobb energiáját látni naivság, pláne akkor, mikor a szemitákat ebben a vonatkozásban a mélyen vallásos egyiptomiak és indogermánok elé helyezik, akiknek vallásos irodalma a legnagyobb a világon és akiknek vallásos érzésük "beláthatatlan idõk óta abban nyilvánul", hogy ezer és millió emberi existenciát áldoztak föl a vallás érdekében. Ha a brahmai a legrégibb Upanishadban (legalább is 800 vagy 1000 évvel Krisztus elõtt [101)] azt tanítja: "A ki- és belélegezést úgy nappal, mint éjszaka, mit Istennek szóló áldozatot tekintse az ember, " [102)]) nem a vallásos érzés legnagyobb energiájáról tanúskodik, melyrõl az emberiség történelme egyáltalán tud?

És mit jelentsen az a szemita individualista? Amennyire ítéletet alkothatunk, a hit, ott ahol a vallás szemita befolyás alá került, abban különbözött az indogermántól (és a keletázsiaitól , hogy nemzeti lett, az individuum, pedig midõn megszûnt a köznek egy láncszeme leni, quantité negligeablevá zsugorodott össze; a pszeudoszemita államok kivétel nélkül mind megszüntették az individuum szabadságát. Sokkal igazibb individualizmust találok a germánoknál, mint a szemitáknál; mindenesetre azt az állítást, hogy a "szemita individualista", csak nagy megfontolással szabad megkockáztatnunk. Sokkal mélyebbre hatol az alapos Christian Lassen. aki inkább lélek mint koponyatudós. Dacára, hogy ítélete a múlt század 40-es éveirõl datálódnak, amikor a félszemitákat az igazi szemitáktól még nem tudták pontosan megkülönböztetni, jellemzése olyan momentumokat ragad ki, melyek a szemita egyéniség intellektuális magvát tárják fel. Õ azt írja: "A szemita szemlélõdési módja szubjektív és egoista. Poézisa lírai s ezért szubjektív, érzésnek örömérõl és fájdalmáról szeretetérõl és gyûlöletérõl csodálatáról és megvetésérõl beszél. Az eposz, ahol a költõ személye a tárgy elõtt háttérbe vonul, nem sikerül neki, még kevésbé a dráma, mely még tökéletesebb legyõzését kívánja az egyéniségnek. [103)] A filozófia sem a szemitáké; õk és pedig az arabok az indogermánok filozófiáját bérelték ki. Szemléletük és elképzeléseik annyira uralják szellemüket, hogy a tiszta gondolat megtartásáig nem tudnak felemelkedni és a szükségszerût saját

individalitásuktól s annak esélyességeitõl nem tudják elválasztani. [104]) Vallásában a szemita önös és kizárólagos; Jehova, a héberek istene, akik egyedül õt ismerik el, minden más Isten abszolút hamis és a legkisebb részük sincs az igazságban; s ha Allah nemcsak az arabok Istene akar lenni, hanem az egész világot le akarja igázni. lénye épp oly egoista; más Istenektõl az igazság minden momentumait õ is megtagadja s ha csak Allahot ismered el, az sem segít rajtad, mert csak abban a kizárólagos formában szolgálhatsz neki, hogy Mohamed az õ prófétája. Tanítása szerint a szemiták intoleránsak és vallási törvényeik fanatizmusra és merev függõségre hajlamosak.

A tolerancia az indogermán népeknél lép föl legerõteljesebben; az a tolerancia a gondolat nagyobb szabadságából származik, mely a formákhoz nem köti magát kizárólagosan. A szemita szellem, tulajdonságai, a szenvedélyes kedély, a makacs akarat, a kizárólagos jogosultság ez egoista lény birtokosait nagy és merész ítéltekre kellett, hogy alkalmassá tegye. [105] Azután Lassen a pseudoszemita államok vizsgálatára tér át, melyekrõl azt írja: ezek a nagyvonalú államok mind azért mentek tönkre, mert merev, önzõ akaratuknak nem alkalmazkodó önkénye itt is zavarólag hatott. [106]) Ezzel a jellemzéssel valóban sok, sõt talán minden adva van, csak kiélezni, sûríteni s öntudatukban egy értelmes, minden oldalról átlátszó fogalommá alakítani. Ezt akarom megpróbálni. Lassen az akaratot mint a szemita lelkének uralkodóját mutatja be: ez a magva minden fejtegetésnek. Ez az akarat mint indító, de ugyanakkor gátló erõ tulajdonosát nagy, merész tettekre képesíti, de mindenütt útban van, ahol a szellem magasabb mûveletre lendülne. Ez egy szenvedélyes, nagy vállalkozásokra hajlamos karaktert ad, melyhez olyan intellektus társul, ami ezzel az ösztönnel nem adáquat, mert az akarat túltengése miatt sehol sem juthat kifejezésre. Ezeknél az embereknél elsõ helyen áll az akarat, azután jön a kedély s legalul áll az ész. Lassen különösen hangsúlyozza a szemiták egoizmusát s mindig visszatér erre; költészetében, filozófiájában, vallásában, politikájában, mindenütt "egoista lényét" látja munkában. Ez kimaradhatatlan következménye a tehetségek hierarchiájának. Az önzés az akaratban gyökerezik s ami Õt ez excessusoktól megóvhatná, az egyedül a kedély és az ész gazdagsága; a meleg szív, mely felismerése a világ lényegének, mûvészi teremtõ alakok, nemes tudásszomj s amikor mint Lassen állítja, a viharos akarat önzésével túlsúlyba kerül, még a szép tehetségek is elsorvadnak. A vallás fanatizmussá, a gondolkozás varázslattá, vagy erõszakká fajzik, a mûvészet csak a pillámat szerelteiérõl, vagy gyûlöletérõl beszél, kifejezés lesz és nem alak, a tudomány pedig csak üzlet.

Ez a szemita ezek után igazi ellenpárja a hettitáknak: az egyiknél szép harmóniája a minden irányban mérték szerint kifejlõdött lénynek, szívós kitartása az akaratnak, egyesülve bölcsességgel és barátságos életfelfogással, a másiknál a mértéktelenség, az erõszakosság hangulata, egy zavart egyensúlya jellem, melyben a legszükségszerûbb, de Ugyanakkor a legveszedelmesebb adománya az embernek, az akarat, a rettenetesbe lép át. Aki nem hiszi, hogy az úgynevezett "fajok" készen az égbõl hullottak alá, aki velem együtt vonakodik hielt adni az állítólagos õseredet agyrémének (mert a levés csak megnyilatkozása a létnek és nem fordítva) , azt kell, hogy higgye, hogy a tehetségnek ilyetén való példátlan kifejlõdése, megfelelõ elsorvadásával a másiknak ár sok ezredéves pusztai élet munkája, ahol a szellem táplálék nélkül maradt, a kedély csak szûk körbe szorítkozhatott, az akarat ezzel szemben az akarattá annak az egész önmagára hagyott, a természet örökös hallgatásban nappal és éjszaka ellenségtõl és veszélytõl körülvett individuumnak a test minden nedvét igénybe véve, a szellemet szüntelenül a legjobban ki kellett, hogy feszítse. Legyen bármint, mindenesetre az ilyen jellem az igazi nagyság lehetõségét kizárja. A túlzás, amit a hettitáknál nélkülöztünk itt adva van. S most már amikor az analízist egészen a mélységig követtük s ujjunkat arra a pontra helyeztük, ahol a nagyság mint egyetlen megtalálható: nyilvánvaló, hogy ez az akarat területe és hogy

minden teljesítmény ennek minden más képesség fölötti túlsúlyából következik. Az az Ibn Khaldun, aki azt állítja, hogy a szemitának valami maradandó alkotásra egyáltalán nincs tehetsége, mint összehasonlíthatatlanul dicséri szükségleteinek egyszerûségét (a fantázia hiánya) , az ösztönt, mely szorosan köti övéihez és elválasztja másoktól (elsorvadt kedély) s azt a könnyûséget, mellyel bármely próféta által a delírium lelkesültségébe ringatja magát, mikor a legmélyebb alázattal engedelmeskedik az isteni parancsnak (rossz ítélõképesség az észfejletlensége miatt) . Ezekben a mondatokban Ibn Khaldun minden állításához kommentárt fûztem, hogy kimutassam, a, felsorolt tulajdonságok, igénytelenség, családi érzés, istenhívés, mely ez esetben az akarat gyõzelmét hirdeti, anélkül azonban, hogy a szerénység, az öveik iránti hûség, az engedelmesség Isten iránti értékében leszállítaná.

De a megkülönböztetés a legfontosabb, mely egyszersmind a gondolkodásnak is a legfontosabb mûvelete, hogy teljesen megértsük, mi az igazi szemita, meg kell tanulnunk belátni; egy Omar igénytelensége, aki az élettõl semmi kíván, nem ugyanaz, mint egy Immánuel Kanté, aki csak azért nem kívánt külsõleges adományukat, mert mindent átfogó szelleméé volt az egész világ; a saját vér iránti hûség egészen más, mint pl. az amoritáké saját maguk választott uruk iránt. Az egyik kizáróan ösztönszerû kiterjesztése az egoista akaratkörnek, a másik szabad önrendelkezése az individuumnak, mint egy átélt költemény; mindenekelõtt egy dühöngõ istenhívés az igazi vallás között kell vagy sokkal inkább kellene (már én nem remélhetem, hogy ezt megérjem) különbséget tenni és a monolatriát a monothesmussal nem összetéveszteni. De ez nem akadálya annak, hogy a specifikus szemita nagyságot elismerjük. Ha a mohamedánizmus az összes élõ vallások között a legrosszabb is, mint Schopenhauer állítja, kin nem borzongott át a kellemetlen csodálat érzése, midõn egy mohamedánt olyan nyugalommal látott a halálba lépni, mintha sétálni indulna? És a szemita akaratnak ez a hatalma olyan nagy, hogy mint az említett esetben láttuk, olyan népekre kényszeríti magát, akikben egy csöpp arab vér sincs. Az akarat ez, érintésétõl az ember egészen átváltozik; olyan, szuggesztív ereje van, hogy faszcinál bennünket, mint a kígyó szeme a madarat és parancsára az éneklést és repülést hirtelen elfelejtjük, így lett a szemita elsõrangú hatalom a világtörténelemben. Hasonlóan a vak természeti erõhöz, mert az akarat vak, rohant meg más népeket; eltûnt közöttük s ezek felvették õt; jól látták, hogy a népek mit adtak neki, de azt nem, hogy õk. mit adnak, mert amit õ adott, annak nem volt fiziogonómiája, alakja, ez csak akarat volt, egy nagyra nõtt energia, mely gyakran nagy teljesítményekre indított, egy nehezen uralható ingerültség és csillapíthatatlan szomjúság a birtoklásra (mely gyakran a hanyatlás oka volt) , röviden: határozott akaratirány, úgy hogy mindenütt, ahol letelepedett, átvette és asszimilálta a meglevõket, de a népek jellemét is megváltoztatta.

Homo judeus.

Bármily futólagos legyen is az a kísérlet, hogy a hettitáknak, az amoritáknak és a szemitáknak egy-két megkülönböztetõ tulajdonságait ebben megvilágítsam, mégis azt hiszem, hogy ez az Izraelita és zsidó karakternek helyes és igazságos megismeréséhez hozzá fog járulná. Az ilyen munkához általában csak szerénységgel és teljes lemondással lehet hozzáfogni. Mindenesetre élõ emberek tiszta arcképei és cselekedetei színesebb elképzeléshez segítenek, mint a számok, de a számok mégis többet érnek, mint a frázisok. Azonban minden lépésünkre vigyáznunk kell s ha most visszatérünk a számokra, nem leszünk hajlandók az Izraelitákat percentarány szerint szemitákból, amoritákból és hettitákból "úgy konstruálni, mint a szakács recept szerint készíti a tésztát", mert ez

gyermekes lenne. Mégis emberileg a szemlélõdés állal egynémely dologhoz közelebb férkõztünk. Ami pl. egy nemzeti karakterben megoldhatatlan ellentmondás és ilyen ellentmondásokban a zsidó nép gazdagabb, mint bármely más zavarólag, sõt gyakran nyugtalanítólag hat, de ez a benyomás elvész, ha ez ellentmondás okát ismerjük. így könnyen világossá válik, hogy a héberek és hettiták keveredéséböl ellentmondó tendenciáknak kellett létrejönni, mert ínig a héberek a hettitákra ráerõszakolták magukat, a héberek olyan kultúrával oltatnak be, mely erkölcsileg és intellektuaiter nem illette meg õket s saját szükségletüknek folyománya s természetük velejárója, hanem csak birtokbavétel volt.

Amikor a héberek valóságos igényt szereztek a kultúrára, a hettiták teremtõ vérét felvették és izraeliták lettek, már adva volt az ellentét és bensõ viszály: a két típus különbözõsége miatt nem olvadhatott fel egymásba, ami különösen a Juda és Izrael között fellépõ ellentétben nyilvánult meg; északon a szíriai ember dominált, ahol a keveredés alaposabb és gyorsabb volt, [107)] délen ezzel szemben az amoriták voltak túlsúlyban, ahol az eredeti szemita vér, az arabé szürönközött be. Ami itt törzs és törzs között végbement, ismétlõdött a szûkebb családi kötelékben is: amíg Jeruzsálem állott, a fakóhitûek, az élvsóvár elemek állandóan kivándoroltak, valóságosan menekültek, a szigorú törvények és dísztelen életek e honából. Ugyanez a jelenség nyilvánul ma is, csak nem ilyen láthatóan. Azt hiszem nem mesterkéltség annak állítása, hogy ebben rejlik egyrészrõl a homo syracus, másrészrõl a homo arabicus maradandó befolyása. E különös emberfajt alkotó különbözõ típusok további szemléletét az olvasóra bízom és én a legfontosabb ponthoz térek vissza: a szemita szellemnek befolyására a vallásira. Nyilvánvalóan ez a fõkérdés, hogy a zsidóság keletkezését és karakteréti megértsük, mert míg a kereskedelmi érzék inkább hettita, mint szemita elem, addig vallási tekintetben a szemita elem kerül túlsúlyba. [108)]) E kérdést általánosabb szempontból itt szívesebben tárgyalom, mint késõbben, ahol a zsidó vallás bennünket mint különös jelenség fog foglalkoztatni; mert a széles horizont szélesebb távlatot nyit és ha azt kérdezzük, miként hat mindenütt és szükségszerûen a különös szemita szellem a népek vallásos érzésére, melynek lényét mi az akarat túltengésében láttuk, a felelel ebben az esetben felvilágosítást fog adni és további feladataink elvégzését megkönnyíti. Mert itt egy még ma is ható erõrõl van szó, mely sejthetõen a jövõbeni, távolabbi századokon is éreztetni fogja hatását és amelyet a zsidóságnak korlátolt, specifikus szemléletével nem tudnánk megmagyarázni.

A szemita vallás.

Azt állítottam, a szemita megváltoztatta a világ karakterét. A karakter ez elváltozása legvilágosabban a vallás területén mutatkozik. Ha különben nehéz is e népeknél eldönteni, hogy mennyiben részesedtek specifikus szemita szellemben, munkáját mégis félreismerhetetlenül fölismerhetjük, zsarnoki akarata itt kozmikus dimenzióvá tágul, amikor a vallás egész jelentõsége megváltozik. Schopenhauer azt mondja, valahol "a vallás a népek metafizikája", képzeljük el, miként fest azoknak a vallása, akik minden metafizikai indíttatásnak, minden filozófiai képességnek alapvetõ ismertetõ jeleit is nélkülözik. [109)] Ez az egyetlen mondat feltárja azt a szakadékot, mely a szemita és indoeurópai között tátong. Megfejthetetlen lenne, hogy miként lehetett eddig a szemitákat katezohén vallásos embernek tekinteni, ha; nem élnénk még ma is történelmileg örökölt elõítéletekben és babonákban mindenesetre bizonyos, hogy ahol szemita befolyás érvényesült, a vallás fogalma mély átváltozáson ment át. Mindenütt, különben az egész világon, még a legvadabb népeknél is, a vallás titokzatteljességgel van átszõve. Plató úgy

véli, hogy a lélek a túlvilágon a legnagyobb boldogságnak nevezhetõ titokzatosságba avatódik. [110]) J. Krisztus azt mondja tanáról, mely az egész vallásnak a kifejezõje: "titok". Ami itt nagyszerû kifejezésre talált, azt az emberi hierarchiának minden fokán megtaláljuk a szemita kivételével.

Schopenhauer mint filozófus a saját álláspontja szerint ezt metafizikának nevezi; azt hiszem, mi egyszerûen azt mondhatjuk, hogy az ember mindenütt megoldhatatlan ellentmondásra talál (ellentétek úgy a kedély, mint a gondolat világában ; erre figyelmessé lévén, sejti, hogy az, amit ez érzete közvetít s kombináló logikája abból konstruál, sem a világot önmagán kívül, sem saját lényegét nem meríti ki; az érzékelhetõ kozmosz mellett egy érzékelhetetlen, a gondolható mellett egy elgondolhatatlant vesz észre, úgy hogy az egyszerû világ egy kettõs világgá tágul. [111] Már a halál megpillantása is egy ismeretlen világra utalja õt és a születés is mint egy híradás jön feléje abból a másik világból. Lépten-nyomon csak "csodákkal" találkozunk s mi vagyunk a legnagyobbak. Hogy a vadember naivul csodálkozik és magán kívül egy más világot is sejt, sok utazó leírja és Goethérõl talán a legorganizáltabb agyvelõrõl, melyet eddig az emberiség fel tudott mutatni, azt mondaná Carlyle: "szeme elõtt az egész világ olyan átlátszóan van kiterítve, mintha üvegbõl öntötték volna, de mindenütt csodákkal körülvéve, egy természetfölötti természetesség igazságában. [112] Voltaire, az állítólagos gúnyolódó természettudományos vizsgálódásait e szavakkal zárja be: "pour peu qu un oreuse, un trouve un abime infini." így nyújtják az emberek egymásnak kezüket a legalsóbb lépcsõrõl a legfelsõbbre: élõ érzése ez a nagy világtitoknak, mely természetes "természetfeletti" lévén mindenkinél közös, egy egyesíti az ausztráliai négert Newtonnal és egy Goethével. Egyedül a szemita áll a körön kívül. [113])

A pusztai arabról azt mondja Renan "a. világnak egyeden egy embere sem áll oly távol a misztikumtól s nincs a misztikumra és áhítatra legkevésbé hangolva, mint ez. Isten teremtõje a világnak, õ teremtette és mint kinyilatkoztatás ez elég neki. Ez a kimondott materializmus ellentétben áll azzal, amit más emberek vallásnak neveznek, mely alatt õk mindnyájan egy kigondolhatatlant, egy kifejezhetetlent értenek. Errõl szól Montefiore is, mikor atyjának vallásáról, melyben õ a szemita vallásos ösztönnek, a legnagyobb, a legkifejezettebb formáját találja meg, azt állítja, hogy nincs benne sem exoterikus, sem bensõ elfogulatlanság; ebbõl következik azután, hogy ez a vallás azért lett a népek tanítómestere, mert sem a babonát sem a titkot nem ismeri. [114] Úgy ez a zsidó szerzõ nem fárad bele, hogy a legteljesebb csodálkozással kiemelje, hogy a szemiták sohasem tudtak a bûnbeeséstõl, a hit által való megigazulásról, a kegyelemrõl, [115]) ezzel csak azt bizonyítja, hogy nekik arról, amit a többi népek vallásnak neveznek, sejtésük sincs. Ludwig Philippson Izraelitische Religionslehre-jében (Leipzig 1861.) az "izraelita vallás jövõjérõl" szóló beállításában e vallásnak a három "megkülönböztetõ jele" közül egyikrõl ezt mondja, "az izraelita vallásnak nincs titka és nem ismer sem titkokat, sem misztériumot." (I. 34.) Hasonló vallomást lesz Renan is kíméletlen õszinteségének egy rohamában. "A szemita istenhívés (monoteizmus a valóságban egyazon emberfaj gyümölcse, melynek vallási szükséglete nagyon csekély. A vallás egy minimuma ez. [116])

Nagy és igaz szó, mely csak azért tévesztette el hatását, mert Renan nem mutatta meg, mennyiben és milyen kényszerítõ okokból van annak az õ izzó hitérõl híres szemitának valójában csak vallási minimuma. A magyarázata ennek nyilvánvaló: ahol az értelmet és fantáziát a vak akarat leigázza, ott nem lehet, csoda s ott nincs elérhetetlen, "nincs út a beléphetetlenbe, az elérhetetlenbe" [117]) és semmi sincs azonkívül, amit a kéz és pillanat nem tud elérni, (legyen ez csak elképzelhetõ remény. Egy olyan szellem is, mint Deuteroézsaiás a vallási hitet mint empirikus alapon nyugvói tekinti, melyet törvényes

eszközökkel próbára lehet tenni: "állítsák elõ a pogányok tanúikat, hogy igazuk" legyen, hogy ezek hallván, ezt mondják: igaz". Ugyanezt olvassuk a Korán második surájábain: Hívjátok tanúitokat, ha igazat beszéltek." A fönt idézett zsidó tanár Philipson kimerítõen tárgyalva azt állítja, hogy " zsidó egyedül és csak azt hiszi, amit szemével lát, a vak hit elõtte ismeretlen és egy hosszú megjegyzésben. a bibliának összes helyeit felsorolva, ahol az isteni hitrõl van szó, kimutatja, hogy ez a kifejezés kivétel nélkül csak ott fordul elõ, "ahol elõször látható bizonyítékról van szó. [118)] Tehát mindig egy külsõ tapasztalati tény a döntõ és nem a belsõ: a képletek határozottan konkrétek, materiálisok; amint Montefiore bizonykodik a legkifejezettebb zsidó vallásban sincs semmi, amit a legbutább ember is azonnal meg nem értene és annak mélységéig ne hatolhatna, mihelyt valaki misztériumot pl. a teremtés történetében szimbolizmust sejt, eretnek és a hóhér kezére jut. [119)] Maga a Genezis könyvének erõsen materializált teremtés története is nyilvánvalóan idegen s kölcsönvett vagyon, mely az izraelita tradícióban tökéletesen iskolázatlan marad. [120)]) Az akarat tehát az észt és a fantáziát rövid pórázon tartja. A hitetlenné váló szemita azért lesz azonnal ateistává; titok, misztérium, nincs; ha Allah nem teremtõ, úgy anyag; a két feltevés alapján e világmegfejtés között a különbségnek még az árnyéka sincs meg, mert a szemita a jelenben egyiknél sem érez megfejthetetlen talányt, egy emberfeletti titkot.

Ha a szemita lény befolyását a vallásra át akarják tekinteni, úgy nem szabad csupán a titoknak megértésérõl, az érzésrõl, vagy a nem érzésrõl beszélni: mindenekfölött a fantázia alakító befolyására kell gondolnunk, amit Novális "a mindent testvériesítõ égi társnõ"-nek nevez. A fantázia a vallás szolgáló leánya. Õ a nagy közvetítõ, amint Shakespeare monda: a fej és a szív frigyébõl születik, a goethei "kettõs birodalom" határán mozog s így ennek egyik felét a másikkal kapcsolja egybe: alakjaik többet mesélnek, mint a mit a szem lati, szavaik többet beszélnek, mint amit a fül hall. Nem képes a kinyilatkozhatatlanit kinyilatkozni, de magát állítja elénk, hogy meggyõzzön bennünket arról, hogy fátylát; nem tudjuk fellebbenteni. A szimbolizmus mint a kifejezhetetlen világtitok nyelve az õ munkája, Plútó ezt a nyelvet úszódeszkának nevezi, melyen az élet folyamán evezünk, ez épp olyan elterjedt, mint a titoknak az érzése, betûik épp olyan különbözõk, mint a kultúrfokok és az égtájak. Így például a sámoabeliek a kifürkészhetetlen és közvetlenül érzett misztériumát az Isten jelenlétének a következõképpen képzelték el: Istenüknek, Savaeasiuleionak teste két egymástól elválasztható részbõl áll; a felsõ emberi alakja a tulajdonképpeni Isten "a szellemek házában lakik" a halottaknál, az alsó része egy borzasztó, hosszú tengeri kígyó formájú képzõdmény, mely a nagy tenger minden szigetét befonja, figyelve arra, hogy az emberek mit csinálnak. [121)])

Bár természetesen ettõl a viszonylagosan durva fantáziától messze az út az Isten jelenvalóságának a keresztény teológia elképzeléséig és még mennyivel távolabb attól a transzcendentális idealizmustól. mely Carkarának ugyanezen elképzelésül szolgál, s ezek közötti még sem tudok alapos különbséget felfedezni. Más példákon is látjuk, hogy a vallásos elképzeléseknél az imaginációknak a mûködése fokozatosan tisztult ideákhoz vezet. Tylon", ez az elõvigyázatos, megbízható tudós azt állítja, hogy valószínûleg az egész afrikai kontinensen, a hottentottáktól a berberekig nincs egyetlen törzs sem, mely ne hinne egy felsõbb istenségben és megmutatja, hogy ez a felfogás fokozatosa miként leszi egyszerû animizmussá. Sokan azonban így pl. az aranypart négerei nem tartják méltónak a nagy világszellemhez csekély földi dolgokkal való foglalatoskodást s úgy vélik, hogy ezek csak nagyon ritkán foglalkoznak ilyenekkel. Egy másik törzs, a Jerubáké (egy észrevehetõen magasabb kultúrfokon álló néger törzs a rabszolgaparton , azt tanítja: "senki sem közeledhet közvetlenül Istenhez, mert a mindenható magának szószólókat és közvetítõket adott önmagái és az emberi nem közé. Istennek nem hozunk áldozatot, mert õneki ezekre nincs szüksége, csak a közvetítõknek áldozunk az õ örömére juhokat,

galambokat és már egyebeket. [122]) Ez már elõttiem egy magasabbrendû "népmetafizikának", vallásnak tûnik fel, mely tiszteletet érdemel.

Másrészrõl tudjuk, hogy a világ leggazdagabb mitológiája az árja indusoké, a legõsibb himnuszban (Indiába való vándorlás elõtti is azt tanította: hogy, "a sok Isten egyetlen lény, melyet a legkülönbözõbb néven tisztelnek" [123]) és megmutatta azt is, hogy késõbb ez a mitológia Brahmaniban, mikor a legfenségesebb elképzeléshez vezetett, miként lett csodálatosan fenséges, bár egyoldalú és alárendelt vallássá; tudjuk továbbá, hogy ebbõl a közös gyökérbõl nõtt ki a hellén Olimpusz virágzó kertje, az Alustának és Zoroaszternek csodálatraméltó erkölcstana; s végül tudjuk, hogy mindezek a dolgok egyesülve az ehhez kapcsolódó metafizikai spekulációkkal és született teremtõ ösztönükbõl fakadó szükséglettel, a kereszténységet miként mentették meg attól a sorstól, hogy a zsidóságnak csak annexuma legyen, mikor annak mítikus (azaz kimeríthetetlen) tartalmat, szellemkápráztató varázst kölcsönözték, azt az indoeurópai érzelem legmélyebb szimbólumaival felüdítették és az emberi szív és agy titkainak szent edényévé "az el nem érhetõ, járhatatlan útjává", a "mindenség világútjává" tették. Ezután a fantáziának és vallásra gyakorolt hatásáról nem állhat fenn kétségünk. Azt állítjuk tehát, hogy a szemitának abszolút nincs fantáziája? Minden ilyen abszolút állítás hamis; ha szükségszerû rövidsége a leírt gondolatnak sokszor ilyen formára kényszerít, mégis föl kell tételeznünk, hogy az olvasó a szükséges korrektúrát önmaga automatikusan elvégzi. A szemita épp úgy ember, mint bárki más; itt csak fokozati különbségrõl van szó, mely azonban ez esetben, hála az emberi típus extrém karakterének, az abszolút Igen és Nem, a Lét és Nemlét határát súrolja.

Mindazok, akiknek egyáltalán joguk van a közbeszólásra, egyhangúlag azt állítják, hogy a fantázia hiánya, vagy mondjuk inkább a fantázia szegénysége jellemzi a szemitát. Nyomós bizonyítékot hoztam, fel. Lassen kijelentéseit, de még sokat fûzhetnék hozzá, e kérdéshez azonban nem férhet több diszkusszió, mert a mohamedánizmus és a zsidóság elegendõ bizonyság erre; amit a beduinokról elmondanak, az csak a lelki szegénység eredetét mutatja, amint Renan nagyon szerencsésen mondja: "le Semite a l imagination comprimente", azaz fantáziája szûkítõleg, nyomasztólag hat; egy nagy gondolat, egy mélyen szimbolikus kép kicsinnyé és vékonnyá lesz, laposssá préselt, minden gazdagító jelentõségétõl megrabolva kerül ki agyvelejébõl. A szemiták kezében a mitológia, melyet idegen népektõl kölcsönöztek, lapos históriai tudósítássá lett [124] Azt mondja Wellhausen, hogy a mítoszok átfestése nem más, mint azoknak héberré változtatása [125] De nemcsak hogy kevés teremtõ fantáziájuk volt a szemitáknak, de szisztematikusan elnyomják ennek megmozdulását. Szerintük az ember ne gondolkodjék, ne csodálkozzék s ne képzeljen semmit. Minden olyan kísérlet, mely az emberfelettinek elgondolására törekszik, bálványimádás; a samoabeliek Seveasiuleoja, Raffael sixtusi madonnája, a kereszt szimbóluma egyformán bálvány. [126]) Itt nem ismétlem azt, amit már egy másik fejezetben e különös tárgyról elmondtam, ott megkíséreltem világossá tenni, hogy a szemitáknak miért kellett így gondolkodni; e gondolkodást különös akaratából folyó hite s annak izzása kényszerítette reá. Rámutattam ott, hogy a szemita mindenütt, ahol e törvénnyel szelleme szembeszállt (pl. a fönícíaiaknál) , a legborzasztóbb bálványimádóvá lett és talán az egyetlen igazi bálványimádóvá, melyrõl az emberiség tud. Mert amíg az indiai az akarat tagadását, Krisztus pedig ennek "megtérését" tanította, addig a szemitánál a vallás az akarat istenítésében, izzó, mértéktelen, dühöngõ állításában áll. Ha nem ilyen lenne hite, mely õt a fanatikus intolerancia protagonistájává és ugyanakkor a mindent eltûrõ példányává avatja, egyáltalán nem volna vallása; ezért óvják a törvényhozók állandóan népeiket a "faragott istentõl."

E fejtegetésekbõl adódik a következõ: a szemita kiûzi vallásából a gondolatteljes csodálkozást, az emberfeletti titoknak minden érzését és álfantáziát; mindkettõbõl csak a nélkülözhetetlen minimumot, a vallásnak azt a "minimumát" tûri, melyrõl Renan is beszél. Ahol tehát a szemita befolyás érvényesül, legyen az biológiai keveredés (mint a zsidóknál) vagy tisztán a gondolat tartalma, (amint a keresztségben karakterisztikus törekvésekkel találkozunk. Mindkettõt egyetlen szóban foglalhatjuk össze: materializmus. Egyike a leghatalmasabb gondolkodóknak, aki valaha élt s kinek szimbolikus plaszticitású gondolkozása példa nélkül áll, akit Platò sem érhetett el, Schopenhauer, mint metafizikus így állítja fel a tételt; "Az anyag látszata az akaratnak. Ami megjelenésében, azaz elképzelésében anyag, az önmagában akarat." [127)]) Itt nem akarok metafizikával foglalkozni, sem Schopenhauer spekulatív szimbolikáját képviselni, de feltûnõ, hogy a tisztán empirikus pszichológiai területién is hasonló a viszony.

Ahol az akarat a kutató észt, a fantázia gazdag kedélyt lenyûgözi, ott nem lehet az életfelfogás és a világfelfogás más, mint materialista. E szót nem megvetendõ értelemben értem, nem tagadom, a materializmus elõnyeit, nem, mondom, hogy ez a morállal nem egyeztethetõ össze, csupán a lényeket konstatálom. Az arabok Mohemedjének tanában pillanatnyi eseménye az: Isten kinyilatkozásnak, valamint az evéssel, az ivással s a szép hurikkal teli paradicsom hamisítatlan materializmus; hamisíthatatlan materializmus a szerzõdés is, melyet Jákob Jahvéval köt (Gén XXVIII. 20-22. , melyben öt feltételt, vagy amint a jogász mondaná, stipulációkat állít fel s így zárja be: tégy így s légy az én Istenem. A Genesisnek egész teremtése története, mely hasonló felfogásban minden héber népnél a szíriai szemitáknál s babilóniaknál meg volt [128)]) tiszta materializmus; eredetileg ez mítikus szimbolikus elképzelése volt egy fantáziával megáldott népnek (valószínûleg a szumér- akkadiaké , de amint Renan tanítja, a mítosz a szemiták kezében történelmi krónikává lett. [129)] Azokból a mély eszmények bõl, melyet érzõ és gondolkodó kedélyek az elbeszélésbe becsempésztek, nem értettek semmit, annyira hogy pl. a zsidók a gonosz szellemet a jóval ellentétben elõször a babiloni fogság alatt Zoroasztertõl tanulták megismerni; addig bibliájuk kígyójában csak kígyót láttak. [130)]) Azt mondtam: nem volt fogalmuk a gonoszról. Dacára a Gemesis könyvének (1. és 2. fej.) , az izraelitáknál az Istennek, azi ég és löki teremtõjének fogalma a babiloni exiliumig ismeretlen volt! E gondolat elõször Deuteroézsaiással merül fel. Ézsaiás (X4-4XI , és Jeremiás elõtt ez, elképzelés ismeretlen volt. [131)])

A Genesis könyvében az organikus világ keletkezésérõl szóló fantasztikus tudományos ideák mélyértelmû mítoszai a bûnbeesésnek, az emberiség fejlõdésének megsejtése a társadalom elsõ organizációjáig mind történetté lettek, úgy, hogy ezek mint vallásos mítoszok minden jelentõségüket elvesztették, mert a mítosza elasztikus, kimeríthetetlen, míg itt már a tények egyszerû krónikájáról, megtörtént események felsorolásáról van szó. Ez materializmus. Mindenült találkozunk e materializmussal, ahol szemita szellem lengett. Különben a vallás az egész világon ideális megmozdulás; Schopenhauer "népmetafiziká"-nak nevezte, én inkább népidealizmusnak szeretném hívni; a szemitáknál is megfigyelhetjük az ember feletti érzések vágyteljes ébredését (olvassuk csak el Mohamed életét) , de a parancsoló akarat megfojt minden szimbólumot, a töprengõ gondolatnak mély sejtését s kemény tapasztalati tényékké formálja át. És ebbõl következik, hogy csak praktikus célokat követ és nem idealistákat; világi nagyságra kell törekednie s ezért hatalomra és uralomra céloz, de egyben a jövendõ élet jólétérõl is kezeskednie kell, (ahol a halhatatlanság fogalma egyáltalán jelen van, mert pl. a zsidó hitben perzsa befolyásra, az arabéba pedig a kereszténység által került.) Tiszta materializmus! Ezt mutatja már a szamoabeliek Savaesinleojának és Jeruba világszellemének egymással való szembeállítása is.

JEGYZETEK I.

[1)]) E mû: A XIX. század alapja. A világhírû munka II-ik részének V-ik fejezetei képezi: A zsidók megjelenése a nyugati történelemben. Ez az óriási koncepciójú mû különben a következõ részekre oszlik: I. rész. Az eredetek. 1. szakasz: A régi világ öröksége. I. fejezet: Hellén mûvészet és filozófia. II. fejezel: Római: jog. III. fejezet: Krisztus megjelenése. 2. szakasz: Az örökségek. IV. fejezet: A népkáosz. V. fejezet: A zsidók megjelenése a. nyugati történelemben. VI. fejezet: A germánok megjelenése a világtörténelemben. 3. szakasz: A küzdelem. VII. fejezet: A vallás.
VIII. fejezet: Az állam. II. rész: Egy új világ keletkezése. IX. fejezet: 1200-1800-ig A) A germánok mint egy új kultúra megteremtõi. B) Történelmi áttekintés. 1. Felfedezés. (Marco Pólótól Galvainiig.) 2. Tudomány (Roger Bacontól Lavoisierig.) 3. Ipar. (A papír bevezetésétõl Watt gõzgépéig.) 4. Közgazdaság (A lombardiai városok szövetségétõl Róbert Owenig, a kooperaitio megalapítójáig) 5. Politika és Egyház. (A gyónási kényszer bevezetésétõl (1215.) a francia forradalomig.) 6. Világnézet és Vallás. (Assisi Ferenctõl Immánuel Kantig.) 7. Mûvészet. (Giottotól Goetheig.)

[2)]) Von den deutsch-orientalischen Dichten. Abschn. 2.

[3)]) Gedanken über Goethe. 3. Aft. 40. oldal. Teljességében így hangzik e rész: "Attól a naptól kezdve, mikor Goethe 1832 március 22-én meghalt, számolja Börne Németország szabadságát. Valóban egy korszak zárult le akkor és megkezdõdött a zsidókorszak, melyben most élünk."

[4)]) Bekehrung der Juden. Abschnitt 7. Die Unternehmungen des vergangenen Jahrhunderts zur Beförderung eines geistigen Reiches.

[5)]) Ideen zur Geschichte der Menschheit. Th. III. Buch 12. Abt. 3.

[6)]) Historie generale et systeme compaxel des langues semitiques 5-e ed, p. 4.: "õszintén bevallom, hogy a szemita faj összehasonlítva az indoeurópaival, az emberiségnek egy silányabb típusát képviseli." Hogy a zsidók nem tisztán szemiták, hanem félszíriaiak (amint ezt mindjárt ki fogom mutaitni) az ezen a véleményen keveset változtat.

[7)]) De la part desi peuples semitiques lhistorie de 1'civilisation, p. 3. q. A szemita szellem borzasztó egyformasága összezsugorítja az emberi agyvelõt, elzárja minden gyöngédebb gondolatképzettõl, minden finomabb érzéstõl, minden racionális kérdés felállításától, hogy azt azzal az egy örök tautológiával állítsa szembe: "Isteni annyi, mint Isteni."

[8)]) Errõl a híres Synedriumról és kazuisztikus megkülönböztetéseirõl a vallási és polgári törvényeknek egy megkülönböztetésrõl, mely sem a tórát, sem a talmudot nem ismeri el, közelebbit csak a második könyvben mondhatnánk.

[9)]) Prot. Lous Segond új, hû fordítása ezt mondja: "A szemita faj idegen népekkel való keveredéssel bemocskolódott." De Wette fordításában e hely így hangzik: "A szent magot összekeverték a föld népeivel."

[10)]) A talmudból Döllingen nyomán: Vorträge I. 237. Egy másik helyen a talmud a proselytákat "tehernek" mondja (lásd a zsidó Philippson: Izraelitische Religionslehre-jét 1861. II. 189.) .

11)) Hogy milyen tiszta a zsidó faj ma is, Wirchownak a német iskolás gyermekeken végzett nagy antropológiai kutatásai mutatták ki. Errõl így szól Ranke (Az ember. II. kiad. 293.) : Minél tisztább a faj, annál kevesebb számú a kevert forma. E szempontból nagyon fontos tény, hogy a zsidóknál találjuk a korcsoknak legkisebb számát, amibõl a germánokkal szemben, akik között élnek, mint fajnak határozóit elkülönültsége a legnyilvánvalóbban felismerhetõ. Ezalatt a mérések Amerikában (az American Antropologist TV. köt. nyomán) arra az eredményre vezettek, hogy a zsidó faj ott is teljesen tisztán maradt fenn.) A politisch-antropologischen Revue 1904 március 1003 oldaláról idézve.)

12)) Skreinba: Entwicklungsgeschichte der jüdischen Dogmen 75. old.

13)) 1898-ban Baselban megtartott zsidó kongresszuson dr. Mandelstamm kievi egyetemi tanár augusztus 29-én tartott nagy beszédében kijelentette: "A zsidók minden energiájukkal elzárkóznak a többi nemzetiségekkel való egybeolvadástól és kitartanak történelmi reményük mellett, (ti. a világuralom mellett.) (Egy kongresszuson résztvevõnek a Le Temps-ben 1898. szeptember 2-án megjelent cikke nyomán) . A bécsi újságok 1901 július 30-án és 31-én tudósítást közölnek arról a beszédrõl, melyet a bécsi rabbinus, dr. Kahn Lipót úr az ortodox zsidóiskola termében Pozsonyban a cionizmusról tartott. E beszédben dr. Kahn a következõ vallomást tette: "A zsidó sohasem fog tudni asszimilálódni; sohasem fogja felvenni más népek szokásait és erkölcseit. A zsidó minden körülmények között zsidó marad." Minden asszimiláció tisztán külsõséges! Megszívlelendõ szavak! Az A. Berliner 70-ik születésnapján kiadott emlékiratban, 1903-ban, egy dr. R. Felsenthal nevezetû egyén egy sorozat zsidótézist hoz nyilvánosságra, melyben mindben energiával védi azt a tézist, hogy a zsidóság nép és nem vallás. "A zsidóság "egy különálló törzs és minden zsidó beleszületik a törzsbe". Ez a törzs szerinte "egyike technikailag a legtisztábban létezõ népeknek". Felsenthal kiszámítja, hogy Theodosiustól 1800-ig "talán nem egészen 300 nem szemitát vett fel a zsidó nép" és karakterisztikus, hogy tagadja a) proselytáknak azt a jogát, hogy magukat teljesvérû zsidóknak tekintsék. A zsidó nép, a zsidó törzs az adott, a maradandó, a szükségszerû substratum substans, mag - egy accident, amint ezt filozófiai iskolanyelven nevezhetnénk. (Berlinben Itzkowskinál készült külön lenyomat után idézek) .

14)) Eckermanns Gespräche 1828. okt. 7. Ugyanezt tanította Giordano, aki azt állította, hogy egyedül a zsidók származnak Ádámtól és Évától, a többi ember egy sokkal régibb fajtából, (lásd Lo spaccio della bestia trionfante) .

15)) Graetz: Volkstümliche Geschichte der Juden. I. 591.

16)) Lásd Laible: Jézus Krisztus a talmudban, 2. old. (A berlini Institutum Judaicum írásai. No. 10. A függelékben a héber õsszöveg közölve) . E mindenképpen pártatlan, zsidóbarát tudós azt mondja: "A zsidók gyûlölete és gúnyja mostanában mindig Jézus személyére veti magát." (35. old.) "A zsidók Jézusgyûlölete határozott tény, mert nem akarják õt a nyilvánosság elõtt látni) . (3. old.) Ugyanez a tudós a Jézus iránti gyûlöletet "a zsidóság legnemzetibb vonásának" tekinti (26. old.) és azt mondja: "a kereszténységhez való közeledtükben a tébollyal határos düh és gyûlölet fogta el a zsidókat idõrõl-idõre". (72. old.) Igazhívõ zsidónak Krisztus nevét sem szóban, sem írásban nem szabad említeni (8. oldal és 32. oldal) ; a megszokottabb kryptonymek: "fattyú", vagy "ágyasnak gyermeke", vagy a "felkötött", gyakran "bileam".

17)) Lásd Lássam híres "Indiai régiségtörténetének" azt a híres fejezetét, ahol a nagy orientalista tüzetesen megalapozta azt a meggyõzõdését, hogy az "indoeurópai faj a leggazdagabban és legtökéletesebben; megáldott és csak benne van a minden lelki erõk harmonikus mértéke" kifejlõdve. (1847-iki kiadás I. 414.) .

18)) Mózes 2, XXXII, 9, XXXIV. 5. IX. Bele 13. ele.

19)) XI. 5.

20)) Lásd a zsidók Moccata Dávidnak: "A zsidók Spanyolországban és Portugáliában" c. könyvét (németül Kayserlingtõl 1878.) , aki kimerítõen leírja, hogy Spanyolországban "közönséges zsidók nemzedékei élnek, összekeveredve a társadalom minden osztályával, birtokolva az állam minden pozícióját, de különösen az egyházéit!

21)) Graetz: .a. a. 6. II. 563.

22)) Izrael Ábrahám: Jewish Life in the Middle Ages.

23)) Andne Reville: Les paysans au Moyen Age 1896, p. 3.

24)) A. Remalis: Die Juden und die Judanístadt in Wien 1896. S. 14.

25)) Mommsen: Römische Geschichte V. 543.

*) Heman: Die historische Weltstellung der Juden, 1882, 5, 24. fg. Egy másként színezett jellemzést, mely azonban lényegileg teljesen megegyezik ezzel Graetznél olvashatunk. Volksth. Gesch. d. Juden II. 344. fg,

26)) Lásd. Verteidigung des Lucius Flaccus Absehn. XXVIII.

27)) Adrastea: Bekehrung der Juden.

28)) Wilhelm Meisters Wanderjahre, Buch III. Ka. II. und Gespräch mit von Müller vom 23, 9, 18, 23.

29)) Idézeteimet szándékosan rövidítettem meg. De mégsem tudok elállni attól, hogy a nagy Voltairet hacsak jegyzetben is, de meg ne védjem az ellen a csaknem mindenütt meghonosodott mese ellen, mintha õ nagyon kedvezõen és lapos "humanitáriussággal", amint korunk azt kívánná ítélte volna meg a zsidók befolyását kultúránkra. Maga James Dammstetter a nagyképzettségû zsidó (Peuple Juif 2. ed p. 17.) Voltaire nevét kövér betûkkel nyomtatja és úgy állítja õt be, mint emancipációjuk lelki indítékát. éppen az ellenkezõje igaz; sokszor azt tanácsolja Voltaire, hogy a zsidókat vissza kell Palesztinába küldeni. Voltaire a mai idõk írói közé tartozik, akiket a legjobban ismerek, mert a szórakoztató könyveket jobban szeretem, mint az unalmasakat úgy, hogy a legagresszívebb idézeteket állíthatnám össze mûveibõl a zsidó ellen. A Dictionaiire Philosophiqueben (az elsõ rész vége) azt mondja: "Vous ne troverez dains le Juifs qu'un peuple ignorant el barbare, qui font depuis longtemps la plus sordide avarice a'la plus detestable superstition ét e la plus invincible haine pour tous les peuples qui les tolerent et qui les eurichissent." (ön a zsidóságban nem fog mást találni, mint egy tudatlan és barbár népet, amely hosszú idõ óta a legpiszkosabb fösvénységet a legutálatosabb lelkiismeretséggel és legyõzhetetlen gyûlölettel párosít mindazokkal a népekkel szemben,

akik megtûrik és gazdagítják õket.) A Dieu ét les hommesban a zsidókat "la plus haissable ét la plus honteuse des petites nations"-nak nevezi. (Egyike a leggyûlöletesebb és leggyalázatosabb kis nelmzeteknek. (Ennyi is elég, hogy tisztában legyünk véleményével! S kell, hogy e vélemény annyival nagyobb súllyjal bírjon, mert éppen Voltaire volt az, aki sokszor terjedelmesen és behatóan foglalkozott a zsidó történelemmel és a zsidó jellem (tanulmányozásával. (Oly behatóan, hogy "a felületes . dilettáns" hírében állót manapság egy olyan szaktudós idézi, mint Wellhausen.) És ezért figyelemreméltó, midõn azt írja (Essai sur les Moor(r) , h. XLII.) : "La nation juive ose etaler un haine irreconciliable contra toutes le s nations, éllé se revolte contre tous ses maiters: toujours seperstitieuse toujours avide du bien dantri, toujours barbáré rampant tous le malheur et insoleute dans la prosperite." (A zsidó nép bátran fitogtatja minden népek elleni engesztelhetetlen gyûlöletét és minden mestere ellen fellázad; mindig dölyfös, mindig zsugori a más javaival szemiben, mindig barbár, csúszómászó a veszélyben és szemtelen a gazdagságban.) S a zsidók szellemi képességeirõl is röviden és apodiktikusan ítél; azt állítja: "Les Juifs non jamais rien invente." (A zsidók sohasem találtak fel semmit) . (La defense de mon oncle oh. VII) . és az Essai sur les Moers több fejezetében fejti ki, hogy a zsidó állandóan más nemzetektõl tanult, õ azonban másokat sohasem tanított semmire, muzsikájukat, melyet különben annyira dicsérnek, Voltaire ki nem állhatja: "Retournez en Judee les plus tot que vous pourez vous y executeriez a plaisir dans votre detestable jargon votre detestable musique". (Forduljom meg Judeában ott, ahol akar élvezettel fogja hallani, mint végzik ki gyûlöletes zenéjüket gyûlöletes zsargonjuk által.) A zsidók különös szellemi sterilitásának okát egy más helyen: a pénz utáni vágy mérhetetlenségében találja: "Largent fut l'objet de leur conduite dans tous les lemps." (A pénz irányította magaviseletüket minden idõben.) (Dieu ét les hommes, XXIX.) Száz más helyen gúnyolódik a zsidók felelt; pl. a Zadigban (ch. X.) egy zsidó ünnepélyes hálaimát küld Istenéhez egy sikerült csalásért; a legcsípõsebb szatíra a zsidóságra, amelyet valaha írtak, mindenesetre az "Un Chretien contre six Juifs" címû munkája. E nyilatkozatokon bizonyos rezerváltság tapad, mert a nyilvánosság számára íródtak; ezzel szembeni Voltaire egy 1773 december 13-án de Lisle lovaghoz intézett levelében (tehát élete végén s nem az ifjúság hevületében) minden tartózkodás nélkül kifejezhette véleményét: "Queces aesrepuces d'Israel se disent la tribu de Neptrie on d Israchar, cela est fórt important; ils n'en sout pas moins les plus grand gueux qui aient jamais souille la face du globe." (Hogy Izraelnek e körülmetéltjei Naphtalin vagy Isachar leszármazottjainak mondják magukat, nem fontos. Ellenben igaz, hogy õk a legnagyobb csalók, akik bemocskolták a föld arculatát) .
Láthatjuk tehát, hogy a tüzes francia úgy ítélkezik a zsidók felett, mint bármelyik fanatikus püspök; legfeljebb abban különbözik tõlük, hogy itt és ott e függeléket akasztja leghevesebb kifakadásaihoz: "II ne faut pourtant pas les bruler". (Mégsem kell õket máglyára vinni.) De érezhetjük a különbséget már csak azért is, mert ezeket az éles ítéleteket egy humánus, toleráns tudós férfi mondja. De miként fejtsük meg egy liberálisan gondolkodó férfin egy ilyen kíméletlenül egyoldalú, minden reményt kizáró érzésnek jelenlétet, mely oly kedvezõtlenül üt el mértéktelenségében ama nemzet bölcsének fentebb idézett szavaitól? Korunk ebbõl sokat tanulhatna, ha akarna! Mert ebbõl látjuk, hogy ennek a gall egyenlõség és szabadság utáni törekvéseknek alapját nem az igazság szeretete és az individualizmus iránti tisztelet képezi. de tovább is következtethetünk: nem princípium okából adódik a megértés, nem általános emberbarátságból van lehetõsége annak hogy tiszteletteljes békében éljünk egymás mellett, hanem egyedül kíméleten felismerései annak, ami más fajtáktól és azoknak érdekeitõl elválaszt, tehet bennünket igazságossá idegen fajtákkal és idegen érdekekkel szemben.

[30)]) An Abridgement of English History, book III, ch. 2.

31)) A híres nemzetgazdász D. W. Cunnigiham, The Growth of English industry and commerce during the early and middle ages (3. kiad. 1896, 201. old.) c. könyvében a zsidók mûködését a 10-ik században szivacshoz hasonlít, mely az ország minden gazdagságát felszívja és minden gazdasági fejlõdést megakadályoz. Érdekes emellett, hogy a törvényhozás már a legkorábbi idõkben is mindent elkövetett, hogy a zsidókat tisztességes mesterségre és becsületes munkára szoktassa és ezzel amalgáltassa a többi képekkel, persze minden eredmény nélkül.

32)) A zsidóság bölcs nõi" (mint Graetz mondja) és a lényegileg titkos zsidó összeköttetésekhez való tartozandósága hogyan befolyásolta Mirabeut olvassuk el Graetz: Volkst. Geschichte der Juden c. munkáján kívül Abbé Leman: L'entree des Israelites dans la societé francaise III. könyvének 7-ik fejezetét; ez a megkeresztelkedett zsidó, megérti azt, amit mások nem tudnak megérteni és ugyanakkor mondja, amit mások elhallgatnak. De mindenek fölött Mirabeaunál különös szerepet kellett játszani annak a körülménynek, hogy ifjúságától kezdve a zsidó uzsorások tartották kezükben. (Carlyle: Essai on Mirabeau.)

33)) Errõl, amelybõl nemcsak a zsidók húznak) hasznot, már Luther Mártonnak így kellett írnia: "A fejedelmek felakasztatják a tolvajokat, akik egy vagy egy fél forintot lopnak, de kezelnek azokkal "akik az egész világot kirabolják és többet rabolnak, mint a többiek összesen". (Von Kaufhandlung und Wucher) .

34)) Doigéne Sama: Collection des actes de l'Assamble des Izraelités de Francos de royanme d'Italie (Párizs 1807, p. 328.) . A zsidó szerzõ titkárja volti a Bonches du Rhöne körzet zsidóságai követének, M. Constantininak) . Kimerítõ megokolás után így szól, az idézett bizonyíték: Les député dsiraelites arretent: "Qu l'expression de ces sentiment sera consignée dans le proces verbal de ce jour pour qu 'elle deumeire á jamais comme un témoignage autentique de la gratitude des Izraelites de cetté Assemblee pour les bienfaits, que les generations (jui les ont precedens ont recus des eccelesiastiques divers pays d Europe." (A zsidó követeik e határozatot, hozták: Ez érzések, mint a hála kifejezései, hiteles bizonyítékként a mai napom jegyzõkönyvben örökíttetnek meg, melyet e gyülekezet zsidói éreznek Európa különbözõ egyházai iránt a századok folyamán irántuk tanúsított jótéteményért) . Az indítványt M. Isaac Sámuel Avigdor, az Alpes Maritimiesii zsidók képviselõje nyújtotta be. Tama hozzáfûzi, hogy Avigdor beszédét tetszéssel fogadták és in extenso jegyzõkönyvbe foglalták. A mai zsidó historikusok egy szóval sem említik e fontos eseményt. Nemcsak Graetz halad el mellette szótlanul, de Bédaride is. Les Juifs eu Francé (1859.) címû munkájában, dacára, hogy azt a látszatot akarja kelteni, mintha kimerítõen jegyzõkönyvi alapon tudósítana.

35)) Die Religion allg. Aum. Zum 3. Stück.

36)) És pedig nemcsak õk egyedül, hanem törzsrokonaik, az amorilák, a mosfóták és edomiták, akik együtt alkotják a héberek családját s akiknek nevével igazságtalanul egyedül az izraelitákat és zsidókait szokták illetni, (lásd Wellhausen: Israelitische und Jüdische Geschichte 3. Ausg. 5, 7.) ; ugyanezen családhoz tartoznak a midianiták és ismaeliták) Maspero: Histoire ancienne ad. 1895. II. 65.

37)) Günther legújabb kutatásai alapján a szefárdim 8, az askenazim zsidóság 9, fajta keveredésbõl származott. (Günther: Rassenkunde d. deutschen Volkes.) A fordító.

38)) Ezt úgy látszik minden szerzõ állítja, Burkhardot e fejezet más helyén citáltam. Itt egyedül egy újabb és elismert tekintélyre akarok hivatkozni. William Robertson Smithre. Religion of the Semites-jében (ed. 1894. 58.) azt mondja: "Határozottan állíthatjuk, hogy a puszták arabjai õsidõk óta egy nem keveri fajt alkotnak". Ugyanakkor arra figyelmeztet, mennyire helytelen a babilóniakat, a phöniciaiakat és így tovább röviden "szemitáknak" nevezi, mert ezek között az un. szemita nemzetek között, melyek erõs vérkeveredésbõl származtak, csak a nyelv rokonsága áll fenn.

39)) Az utolsó példát a 19-ik századd vége felé szolgáltatta, amikor az arabok nem úgy, mint egyszer, csak észak és kelet, hanem nyugat és dél felé vándoroltak, Afrika belsejét majdnem egészen elpusztítva. Óriási birodalmak, melyek 1880-ban népesek és mûveltek voltak, pusztákká lettek. Egyetlen arab törzsfõrõl azt állítja Stanley, hogy 2000 négyzetmérföldet tarolt le (Lásd: Stanley, Wissmann, Hinde stb. könyveit és Ratzel rövid összefoglalásai: Völkerkunde 2. Aufl. II. 430.)

40)) Akkádiának vagy Szumériának embertípusairól, akik a nagyszerû babilóniai kultúrát megteremtették és fokozatosan szemitizálódtak Hommel, Sayce, Bugde és Mospero is írt.

41)) Kiegészítésére és ellenõrzésére a következõknek olvassuk el érdekes és figyelemreméltó könyvecskéjét Carl Steuernagelnek: Die Einwanderung des Israelitischen Stämme in Kánaán. Berlin 1901.

42)) Az irány adva volt; Újból más irányt nem választhattak, mert míg a többszáz kilométer a puszta paralell fut fel az Eufrátessel s csak egy keskeny szegélyû vizes föld választja el õket attól, addig a 30-ik fok alatt hirtelen megszûnik a puszta s északra, délre és nyugatra s megkezdõdik Szíria országa; Szíria délen egészen Egyiptomig, nyugaton a Földközi tengerig, északon a Taurisig, keleten ma az Eufrátesig terjed, a régebbi viszonyok és elképzelés szerint a közép Eufrátesen túl fekvõ Mezopotámiát is magában foglalja, ahol Ábrahám gyermekei századokon át éltek.
*) Késõbben, Mezopotámia sokáig vízzel mesterségesen ellátott és így kultivált vidék, míg régebben épp úgy, mint most, elszegényedett ország, ahol csak nomád pásztorok tudtak megélni (lásd Mospero: Historie ancienne I. 563.) .
**) Azt az idõt, mely alatt "Jákob házanépét izrael népére terjesztette ki" Wellhausen egy évszázadnyi idõköznek mond ki. Israelitische u. Jüdische Gesichte.

43)) A Genesis IV-ik könyve szerint, amit természetesen nem szabad szó szerint vennünk, csupán mint beláthatatlan hosszú idõt értelmeznünk, négyszáz évet lesz ki ez az idõ. A 40-es szám a hébereknél meghatározhatatlan nagyságot jelentett, 400 a fortiori. Renan azt hiszi, hogy az izraeliták egy századnál tovább nem tartózkodtak Egyiptomban, csak (velük talán nem is közeli rokonságban álló és egyiptomi vérrel erõsen átitatott József családja, aki sokáig lakott ott. Histoire du peuple d'Israel 13. ed. 1. p. 112.

44)) Sayce: The races of he Old Testament 2. ed. p. 76. 113. "A római elûzte a zsidót abból az országból, melyet apái foglaltaik el, ezzel szemben a zsidóknak sohasem, sikerült Kánaánnak igazi lakóit kiûzniük. A zsidó megszállva tartotta Jeruzsálemet és Hebront, úgy mint a szanaszét fekvõ városokat és falvakat, különben (a tulajdonképpeni Judeában is) csak egy töredékét képezte a lakosságnak. Amint a zsidó kivándorolt, pl. a babilóni exiliumnál, vagy midõn Jeruzsálemet a rómaiak szétrombolták, az elnyomatás alól felszabadult eredeti lakosság megszaporodott s ezek között a mai palesztinai zsidó kolóniák éppoly idegenek, mint az ugyanott levõ németek."

45)) Itt csak a legújabb, legjelentõsebb, legmegbízhatóbb, laikusok által is megérthetõ, de tudósok által írt könyvekrõl tesznek említést. A régebbek közül Duneckernek Geschichte des Altertums-ja sok tekintetben utolérhetetlen Izrael történetének szempontjából is.

46)) Természetesen a ma mindenütt uralkodó nézetek szerint általában a szemita s még ez a legtisztább beduin típus is a lehetõ legelképzelhetõbb keverék faj, fehérek és négerek keresztezõdése. Gobineau ezt már 50 évvel ezelõtt prédikálta és kinevették; ma pedig az õ véleményét ismerik el és az ortodox Ranke "Népismé jében" (II. 399.) ezt így foglalja össze: "A szemiták a "mulattszerû" átmeneti láncszemet képezik a fehérek és feketék között." Én azonban azt hiszem, itt ítéletünkben óvatosaknak kell lennünk. A szemünk elõtt lejátszódó események alig engedik hinni, hogy a mulattból egy erõs, változhatatlan, az idõ minden viharát túlélõ típus keletkezne. A létrehozó nem mozgékonyabb és állhatatlanabb, mint ez a korcs; itt tehát a tapasztalás dacára fel kell tételeznünk hogy valami, amire nem gondolunk, valami soha meg nem figyelt dolog történt a beduinoknál. (V. ö. August Forel "Fejtegetéseivel", 1900.)

47)) The races of the old Testament. p. 106.

48)) Sayce. Assyria S. 24. fg. és Social Life amory the Assyrians and Babylonians s Winckler: Die Völker Vorderasiens (1900.) S. 8.

49)) A "turáni" szó kisiklott tollamból, mert vannak szerzõk, akik a szumér-akkádiakat beduinoknak tartják. (Hommel: Geschichte Babyloniens und Assyriens S. 125, 244 fg.)

50)) Hommel: Der babylonische Ursprung der egyiptischen Kultur. 1000.

51)) H. egy Herodotos által említett, az Ararát lábánál lakó törzstõl kölcsönzi a nevét.

52)) Lapouge: La depopulation de la Francé Revue d'antropologie 1888, p. 79. Luschan rámutaltott a szíriai és savoyard hasonlóságára.

53)) A hettitákról mai ismereteink összefoglalását az olvasó Winkler: Die Völker Vorderasiens (1900. S. 18. ff.) c. munkájában találja. A hettita kifejezés e könyvben számomra körülbelül annyit jelent, mint a matematikusoknak az, egy kétségtelenül helyesen felállított, de számokban meg nem oldott egyenletben.

54)) A kifejezett hosszú koponya szélességének és hosszúságának viszonyszáma 75:100, a kifejezett rövidé 80:100, vagy több. Mikor Carl Voigtnál antropológiát hallgattam, mindannyiunknál craniometriai méréseket vettek fel; az egyik hallgatónál 92-es ritka index számot találtak, azaz fej csaknem kerek volt; e hallgató örmény volt, tipikus reprezentálója a szíriai koponyaalkatnak!

55)) Luschan F.: Die antropologische Stellung der Juden. (Felolvasás a német Anthropológiai Társaság 1892-ben tartott nagygyûlésén.) E felolvasásból, mely a szélesmedrû munkákat rövid összefoglalásban adja, többször fogok idézni (az illetõ társaság Correspondenzblattjának 1892-ik 9. és 10. számából.)

56)) Luschan közléseiben 1882-ben 62, 000 közlésre támaszkodott.

57)) Renan: Izrael I. eh. 10.

58)) Israelitische und Jüdische Geschichte (3. Aufl. S. 37, 47, u. 48.)

59)) Renan: Izrael I. 1.36.

60)) Egy tény, amit a biblia késõbbi kiadója el akart tusolni. (Bírák könyve VI. 32.) míg a késõbbiek gondoltak rá. (Sámuel 1. XII. 11.)

61)) Wellhausen: S. r. fg. Prolegomena zur Geschichte Israels (4, Aufl.) S. 18 fg.

62)) Ezekhez csatlakozzanak a nem izraelita törzstõl származó arabok, héberek, arámiaiak és mindenféle pseudosémi idegenek Hogy a Dávid uralkodása alatt történt népszámlálás (mindenesetre szokatlanul nagyítva) Izraelben és Judeában 1.300.000 harcost számlál, az a benyomásunk, hogy az izraeliták maguk nem voltuk harcosok, Renan: Izrael II. livr. 3. ch. 1.

63)) Wellhausen: Israelitische und jüdische Geschichle (3. Aufl.) S. 58.)

64)) Hogy a Genesis (XIV. 13.) könyve már Ábrahámot Hebron síkján három amoritával békés szövetségben szerepelteti, a történet érvényességre nem tarthat számot.

65)) Sayce: Races of old Testament. S. 110. fg.

66)) Renan: Izrael 11. livre 3. eh. 3. Ami a filiszteusok egy jelentõs részének görög eredetét és görög szavaknak a héberbe való átültetését illeti, lásd Renan: Izrael 1. köt. 157. és Maspero II. köl. 696. oldalát. Egyébként a filiszteusok és amoriták eredetének kérdése még nagyon vitatott; mi könnyû szívvel átengedjük a harcot a történettudósoknak és teológusoknak; az antropológia eredményei egy exakt tudomány eredményei s a filológiának ezután kell igazodni és nem fordítva. Hogy az amoritáknak épp úgy, mint a filiszteusoknak legalább egy része nagy, szõke, kék szemû, dolichocephalok, így a homo europeusokhoz tartozók voltak, az bizonyos; nekünk laikusoknak ez elég.

67)) A legenda, mely e gyáva tettet Dávid rovására írja, egy, késõbbi interpoláció, az eredeti tudósítást Salamon XXI. 19-ben olvashatjuk, (v. ö. Die Geschichte des Volkes Izrael 1.225. f g.) Dávid karakterének megítélésénél fontos ezt tudnunk (v. ö. a következõ fejezettel.)

68)) Renan: Israel II. 30-31.

69)) Flinders Petrie újabb amorita városok két és fél méter vastag falainak kiadásáról Sayce: Races of old Testament (p. 122.) c. könyvében ír.

70)) Wellhausen: Prolegomena.

71)) Józsué könyvében (XV. 63.) olvassuk: "A jebuseusok Jeruzsálemben; laktak és Juda gyermekei nem tudták õket elûzni, tehát a jebuseusok mind a mai napig Juda gyermekeivel együtt maradtak."

72)) Hogy Oboedom valóban gethita és nem levita, mint ahogy egy késõbbi verzió mondja, Wellhausen: Prolegomenája (S. 43.) bizonyítja.

73)) V. ö. a típusképeket.

74)) Luther az erre vonatkozó helyet (I. Sámuel XVI. 12. XVII. 42.) barnással fordítja; Gesenius ezzel szemben az illetõ héber szót szótárában "vörösre" nemesíti és azt állítva, hogy Dávidnak fekete hajúnak kellett lennie s a vörös is csak az arc színét jellemzi (az 1899-iki kiadásból ezt az apologetikai mentõkísérletet törölte) ; A jelenkor legjobb tudományos fordítói e megjelölést egyenesen szõkének fogják fel és így bizonyosnak látszik, hogy Dávid kimondottan szõke volt. (Károli Gáspár az illetõ helyen "piros"-at mond. A ford.)

75)) Renan: Izrael II. 97.

76)) Renan: Izrael p, 174.

77)) Az exilium ótai a bûntudat a zsidóknál bizonyos fokig állandó lett, mondja Wellhausen Prolegomenájában. (4. Ausg. S. 4. 31.)

78)) Máthé XIX. 20. A gazdag ember mondását a zsidó Graetz teljesen elfogadja és kijeleniti: a zsidóra és a körülmény, hogy bûnét megbánja, egyáltalán nem bír értelemmel. (Volkstümliche Geschichte der Juden 1. 577.)

79)) W. Robertson Smith: The Profets of Izrael and Their place in history. Ausg. von 1895. S. 247.

80)) idem. S. f02. Montefiore: Religion of the ancient Hebrews, 2. a ed. p. 358. (Anhang vom Raibbi Schechter.

81)) R. Smith. a. a. o, S. 103. Másutt ezt írja: "A bûn a hébereknél az a cselekedet, melyet egy olyan valaki követ el, akinek hatalma van a bûnt megbüntetni." (a. a. O. S. 246.)

82)) Izraelit, und jüd. Geschichte 3. Ausg. S. 380.

83)) Jeremiás e szavait: "Bizonyára hazugságra munkál az írástudók tolla" (VIII. 8.) az akkor röviddel azelõtt bevezetett Deuteronomium és a kezdõdõ át és kidolgozásra az u. n. mózesi törvények értelmezték, (melyek létezésérõl a próféták egyáltalában nem tudtak) és valószínûleg joggal (az igazhívõ zsidó Montefiore G. G. Religion of the ancient Hebrews) 201, 202.) c. munkája alapjain.

84)) Még Luschan úr is a megmentést az õ tisztán statisztikai vonatkozású nagyértékû munkája zárszavában a zsidók etnográfiai helyzetérõl értekezve, a különbözõ embertípusok "teljes egymásba olvadásában és egymásban való megsemmisülésében" látja. Az egész emberiség haladása a progresszív differenciálódáshoz és individualizmushoz van kötve; életet és küzdelmet csak ott találunk, ahol élesen karakterizált nép egyéniségek küzdelemben állnak egymás mellett, (mint most Európában) a legjobb képességek elsorvadnak a fajok egyformaságának befolyása alatt pl. Kínában) ; ellentétes típusok elkorcsosítása az organizmus minden területén sterilizáláshoz és monstruózitáshoz vezet és mégis, "az egymásbaolvadás" legyen a mi ideálunk? Nem látják be az urak, hogy az egyformaság és káosz szinonim kifejezések? "Mindig szerettem az örök ûrt"

85)) Lásd a hettita emlékoszlopokon lévõ képeket Ainlabnál (Sayce: Hittites p. 62.) és az egyiptomi emlékmûvek típusos képeit.

86)) Úgy látszik, a hettiták sokáig nemcsak egész Szíriát, de valószínûleg egész Kisázsiát is uralták, hatalmuk éppen olyan nagy volt, mint Egyiptomé virágzása korában. (Wright: Empire of the Hittites 1886. és Sayce: The Hittites 1892.) De vigyázatra van szükségünk, mert a hettita írást még nem fejlették meg és ha a hettita fiziogómia, szokás, mûvészet és írásmód határozott fogalmat is ad a tudomány szempontjából, e népek történelme, melyrõl egy pár évvel ezelõtt még semmit sem, tudtak, eddig mégis homályban maradt.

87)) Mily pompásan és férfiasán viselkedik Uria, Dávid vétkes könnyelmûségétõl, mennyire elüt ennek szigora, szófukar kötelességtudata. (II. Sámuel XI.)

88)) Wellhausen: Izraelitische und jüd. Geschichte Kap. 6. Dacára a késõbben véghezvitt elõvigyázatos tisztogatásnak, itt és ott, a tórában említés történik errõl a vidám természeti kultuszról pl. a Sikem házában megült szüreti ünneprõl. (Bírák könyve IX. 27.) A frigyládát is "örömmel és ujjongással", zenével, énekkel és tánccal vitette Dávid Jeruzsálembe. (II. Sám. Vi. 12-15.)

89)) Luschan számtalan méréssel megállapította, hogy "a föníciai típus szorosan csatlakozott az arábiaihoz."

90)) A hettita birodalom korábbi fõvárosában, Karkemisbain (Mabog) uralkodó sokféle komplikált kultuszról olvassuk el Sayce: The Hittites (ch. 6.) c. könyvét. De azt hiszem, hogy Lucián, akire õ hivatkozik, nagyon késõi és nagyon megbízhatatlan tanú. Érdekes ezzel szemben látni, hogy a héberek fantáziaszegénysége milyen nagy volt. Magának a zsidó templomnak építése, a külsõ és belsõ udvar, a szentség elõtti függöny, a fõpap kiváltsága, hogy oda beléphetett: ez mind (állítólag Mózesnek az Úr a sinai hegyen ívta elõ) pontos utánzásai az õsrégi hettita rítusnak.

91)) . Egy valóságon "germán" ott mégis elõfordul, (Traktát Schabbath VI. 8. föl. 23. des Jerusalemischen Talmuds.) Egyik zsidó rabszolgája ez. Ura megbízza, hogy Rabbi Hilát barátját kísérje haza s ezt megmenti a haláltól, amikor egy veszett kutyának harapását, amely a rabbit támadta meg, önmaga fogja föl. A jámbor zsidóból e tett az elismerésnek egyetlen szavát sem csalta ki, csupán Ézsaiás XVIII. 4-et citálja: "Mivel kedves vagy az én szememben, becses vagy és én szeretlek: embereket adok helyetted és népeket a te életedért."

92)) Beduinen und Wahaby. (Weimar. 1831.)

93)) Olvassuk csak el, hogy a híres mór, történetírója a 14-ik századnak, Mohamed Ibn Khaldun, akit sokan a tudományos történetírás megalapítójának tarhamiak és aki maga is félarab volt, mint ítélkezik: "Nézzetek magatok körül s nézzétek meg arcokat az országokat, melyeket a legrégibb idõtõl kezdve Arábia bennszülöttei leigáztak! A civilizáció és a népesség eltûntek s mintha a föld érintésüktõl átváltozna, terméketlenné válna". (Prolegomea zur Weltgeschichte, zweiter Teil; Robert Flint: History of the philosophie of history 1893. p. 160. címû munkája után idézek.)

94)) Renan: L'islamisme ét la science. (Discours el Conferences 3. e. ed. p. 382.)

95)) L. Ihring érdekes, de mindenesetre fantasztikus Vorgeschichte der Indoeuropäer c. munkáját, ahol az egész babilóniai kultúrát, dacára annak, hogy a szumér-akkadiaknak élõ erejét a késõbbi idõkben is hatni látja (S. 133.243.366.) egyszerûen "szemita kultúrának" nevezi. Hasonlóan cselekszik Luschan is említett elõadásában, amikor indíttatva érezte

magát, hogy a zárszóban a "szemiták" becsülete érdekében belefújjon a kürtbe, ugyanabban az elõadásban, amelyben kimutatta, hogy a leghíresebb szemita; népeknek is csak kevés szemita vér csörgedezett az ereiben. . . óh, a természettudósok logikája! S végre feltálalja a régi szokás szerint "a spanyolországi arab kultúra magas virágzását, ahová mi mindnyájan iskolába jártunk . . . mese ez, melynek semmiségét nem kisebb ember, mint Renan már réges-régen megcáfolta."A szemita szellem írja õ eredetileg antifilozófus, antitudományos . . . sokat beszélnek arab tudományról és arab filozófiáról, amikor is nem vitatható, hogy egykét században át az arabok voltak tanítómestereink; de ez mind csak azért történt, mert az eredeti görög iratok el voltak temetve. Ez az egész arábiai tudomány és filozófia nem volt más, mint szegény tolmácsolása a hellén tudománynak és gondolatnak. Mikor az eredeti Görögország kilépett az árnyékból, ezek a nyomorúságos produktumok a semmiségbe vesztek, úgy hogy nem minden ok nélkül léptek a renaissance tudósai ellene keresztes hadjáratba. Egyébként, közelebbrõl szemlélve, az arab kultúra egyáltalában nem volt arab. Nemcsak alapjuk volt tisztán görög, hanem még azok közölt sem volt egyetlen szemita sem, akik a tudománynak szenteltek magukat. Spanyolok és (Bagdadban) perzsák voltak, akik az uralkodó arab nyelvet használták. épp úgy vagyunk a középkori zsidóságnak tulajdonított filozófiával is; ezek a zsidók idegenbõl fordítottak és tovább semmi. A zsidó filozófia arab filozófia, egyetlen új gondolat nem társul hozzá. Egyetlen lapjai Roger Baconnak több igazi tudományos értékkel bír, mint az az egész kölcsönvett zsidó bölcsesség, mély tiszteletet érdemel bár, de nélkülözi az eredetiséget." (De la part des peuples semitiques dans l'historieri de la civilisiaition ed. 1875. p. 22. suiv.) Ugyanezt a témát kimerítõen tárgyalja az 1883.bán megjelent: Lislamisme ét la science c. munkájában; "Nemcsak hogy e gondolkodók és tudósok nem arab törzsbõl származnak, de szellemük sem arab."

96)) Renan: Izrael I. 134. suiv.

97)) Prof. Hueppe: Zur Rassen und Socialhygiene der Griechen (1897. S. 26.) Hogy az un. "föníciai" írásjelek nem a szemita szellem találmányai, ezt ma már minden tudós elismeri. Halvéy egyiptomi, Hommel (nagyobb valószínûséggel) babilóniai, azaz szumériai eredetet vél, Delitsch pedig azt hiszi, hogy a szíriai félszemitáknak két különbözõ abc-jük volt, egy egyiptomi és egy babilóniai; e kérdés legutolsó tanulmányozója arra a megállapításra jut, hogy az abc-t az európaiak találták fel s a mykénei hellének hozták elõszót Ázsiába: (I. H. Kugler: Die Schrift der Mykener 1879.) Ezekrõl a mykénei írásjelekrõl egy elfogulatlan tanú, Reinach Salamon ezt írja: (L. Anthropologia 1902. XIII. 34.) . Une chose est certaine: Cest que lecriture linaire destablettes ne desireni de l'Assyre ni de l'Egypte, qualle presente une caractere nettement européen quelle offre comme une image anticipe de l'epigraphie hellenique.

98)) Gnosticismus und Juden um. (Krotschin 1846.5.99.) Ebben az összefüggéseiben nem egészen világos értelmét e szónak "exoterikus", más helyek bevonásával világíthatjuk meg, pl. a görög költõk olvasását "exoterikus foglalkozásnak" mondja S. 62.

99)) Renan: Origenes du Christianisme I. 35.

100)) Völkerkunde II. 391.; Ratzel saját szavainak összefoglalása.

101)) Leopold Schröder: Judiens Literatur und Kultur 1887.20. Vorlesung.

102)) Kaushitaki - Upanishad II. 5. Deussen, " legnagyobb élõ tekintély, e fejezethez a következõ megjegyzést fûzi: "a brahman azt akarja mondani "nem, a külsõ kultuszban

álljon a vallás, hanem abban, hogy ez az egész életet minden lélegzetével együtt szolgálatába állítsa" Sechzig Upanishad des Veda S. 31.

103)) Tehát mégis individualizmus? Természetesen, de egész más értelemben, mint az indogermánoknál. A szemitáknál, amint Lassen magyarázatából látjuk, az individuum bizonyos fokig útban van, ezért valóságos teljesítményei csak kollektívek, ellentétben a görögökével és germánokéval, akiknél mindért munka egy meghatározott egyéniség bélyegét viseli magán. Ugyanilyen Fr. v. Schack véleménye is: "Az arabok egész teremtõ tevékenysége szubjektív karakterû. Mindenütt kizárólagosan lelki életükrõl beszélnek, a külsõ világ tárgyait abba vonják bele és kevés hajlamot árulnak el, hogy a valóságnak szemébe nézzenek, a természetet éles, határozott körvonalakban állítsák be vagy a mások individualitásába elmerüljenek, embereket vagy életviszonyokat tárgyilagosan jellemezzenek. Ezért a költészet olyan formái, amelyek önmagukból való kilépést vagy teremtõ erõt követelnek, távol állottak tõlük." Poesie und Kunst der Araber I. 99.

104)) Grau az õ ismert filoszemita munkájában: Semiten und Indogermanen 2. Aufl. S. 33. Speciel a tudományról ezt írja: "A héberek, mint minden szemita, sokkal objektívebbek, semhogy a tudásösztön náluk hatalommá lehessen. A természettudományt, amelynek velejárója, hogy a természet saját értelme és lénye szerint érvényesüljön s az ember csak tolmácsa legyen, objektív értelemben, mint az indogermánok, nem ismerik a héberek." Az 50-ik oldalon azt írja Grau: "A szemitáktól minden objektív távol áll."

105)) Indische Altertumskunde ed 1897. I. 414-416.

106)) Érdekes és fontos leszögezni, hogy az emberi szellem orgánuma, a nyelv ehhez a különös szemitatípushoz alkalmazkodott és annak kifejezõje lett. Rcniam ezt írja: "Egy tegez tele acél nyilakkal, egy erõsen kifeszített horgonykötél, egy érckürt s ezeknek egy-két visító hangja, mely hasítja a levegõt; ez a héber nyelv. Ez a nyelv képtelen filozófiai gondolatot, tudományos eredményt, kétséget vagy a végtelen egyetlen érzését is kifejezni. Keveset tud mondani s amit mond is, "kalapácsos ütése az üllõre." Izrael I. 102. Nem a makacs akarat szava ez?

107)) A hettiták északon, az amoriták délen: voltak túlsúlyban. (I. Sayce: Hittites pag. 13, 17.)

108)) Az üzleti érzéknek bizonyítását adják az indoeurópai, phrigiai, nem semita keveredésû örmények, akiknek ereiben, az "alaroidák", az az a szíriaiak vére jelentékenyen erõsebb aránybaro folyik (kb. 80% Hueppe professor levélbeni közlése állapján) a karakterisztikus "zsidóorron" kívül, ami hettita örökség s akik ugyanazzal a kapzsisággal, ugyanazzal az üzleti hamisággal, a szenvedélye uzsora iránti szeretettel vannak megáldva, mint a zsidók, sõt mondhatnánk, nagyobb mértékben, úgy, hogy Levantében azt szokták mondatni: egy örmény három zsidóval felér. Az örmények karakterének, különösen az intrika és a fölbujtás e zsenijeinek érdekes leírását adja a legújabb idõben Hogert Dávid: "A wandering scholar in the Levant" címû munkájában (1895 p. 147. fg.) Burckhardt: "Über die Beduinen und Wahaby" (Weimar 1831.) címû könyvében a valódi szemitákat mint gonosz, nagyon ravasz kereskedõ embereket jellemzi: "Magánvásárlásaikban az arabok annyiszor csalják meg egymást, ahányszor csak tudják", azt mondja: "uzsorások, amikor csak alkalmuk van rá." (S. 149, 154.) Burckhardt azonban, miután sok évet töltött a beduinok között, ítéletét úgy precizírozta, hogy bár "a kapzsiság és nyereségvágy" karakterük fõvonását képezi, a csalásra való hajlamot azonban csak a városokkal és az ott élõ züllött népességgel való érintkezés után kapták, (S. 296.) és végül Burckhardt azt

állítja: "minden hibájával együtt a beduin egyike azoknak a legnemesebb nemzeteknek, akiket életemben láttam". (288.) . E fontos kérdésben a franciáknak Algírban tett legújabb tapasztalatai nagyon érdekesek: A kabylok szívesen visszatérnek a civilizációra, míg a tiszta arab törzsek erre kevésbé fogékonyak és a világtól szabadságon kívül mást nem követelnek, mint teljesen antikulturális elemek viselkednek. Szívesebben ajándékoznak, mint eladnak, rabolnak, mint ravaszsággal megszereznek s a függetlenséget törvénynél többre becsülik. Amint a történelemben elénk lépnek, minden tekintetben nagyon feltûnõ a hettitákkal való ellentétességük. Mértéktelen akaratuk a szemitáknak s a nyomorúság utáni vágyuk, melyrõl Burckhard beszél, a szíriai tehetséget a kereskedõi üzletben nagyon kiélesítette, úgy, hogy ez a tehetség is inkább szíriai, mint szemita örökség.

109)) Renan Historie des lanques szemitiques, p. 18: Labstraction est inconnue dans les langues semitaiques, la méta phisique impossible.

110)) Phaidros 250.

111)) Faust II. rész. I. fej. Faust utolsó szavai.

112)) Carlyle: Goethes Works.

113)) L'islamisme et la science, p. 380. Itt nyilvánvalóan egy szellemi mankó van, amit Renan más helyen bizonyít is amikor így szól: A szemita népeknél a kutató tudományszomj csaknem teljesen hiányzik; semmi sem vált ki nála csodálkozást. (Langues semitiques, p. 10.) Hume szerint a csodálkozás hiánya a kis intellektusú tehetségek karakterisztikus jellege.

114)) Religion of the ancient Hebrews, p. 160.

115)) M. a 514, 524, 544 és sok más helyen.

116)) Nouvelles considérátions sur les peuples semitiques (Journal Asciatique 1859, p. 254.) Robertson Schmidt: The Prophets of Israel, of 33. c. munkájában is arról tanúskodik, hogy az igazi szemitának "kevés vallása" van.

117)) Vagy amint a Brihadaranyaka-Upanishad ugyanezt a képzelet így adja vissza. "Utnyoma a mindenségnek, hogy a részbõl az egész mindenségbe elérjünk". (I. 4. 7.)

118)) Philipson: Israelitische Religioneilehre, l, 35 fg.

119)) Graetz: Gnosticizmus und Judentum, Ben Somáról szóló fejezet.

120)) Kimerítõen tárgyalja ezt Renan: Langues semitiques (p. 482.) c. mûvében.

121)) E. B. Tylor; Die Anfänge der Kultur, (Spengel és Posire) 1873. II. 30.

122)) Taylor: a. a. O. S. 348, 349.

123)) Ringveda, I. 164, 46 (Barth: Religions de l'Inde p. 23.)

124)) Renan: Izrael, I. 1. a, 77, 78.

125)) Prolegomena 4. Ausg. 5.321.

126)) Graetz, Volkstümliche Geschichte der Juden

127)) Die Welt als Wille und Vorstellung 2 Band, 2 Buch kap. 24.. Ezzel nincs összefüggésben, d. mindenesetre érdekes ugyanennek a megismerésnek tükörképe a samkya filozófia tanításában (racionalisztikus szisztémája a braman indusoknak) , mely szerint az akarás nem szellemi, de fizikai funkció. (V. 5. Garbe: Die Samkhya Philosophie 251. old.)

128)) V. ö. Gunkel: Handkommentar für Genesis XLL. 79.

129)) A szumér-akkadiaknak nagyszerû fantáziájáról nemcsak tudományos munkásságuk tanúskodik, de nyelvük is különösen hajlik az abstrakcióra, mert gazdagabb absztrakt fogalmakban mint nomina-cocretakban (L. Delitsch: Die Entstehung des altesten Schriftsystems 1898. 118. old.) A szemita tehetségnek direktebb ellentéte elképzelhetetlen; s ezek után könnyen elképzelhetjük, hogy a szumériai teremtésteóriák mennyire elromlottak az izraelita kezekben. Mindig valószínûbbé válik, hogy õsárja fantáziák itattak át az egész mitológiát; amilyenek pl. a világ fája, az özönvíz, az istenség a vízben (nem a keresztelés) , a kísértés történetei stb. Prof. Ottó Franke (Königsberg) azt írja a "Német irodalmi újság" (1901.) 44. számának 2763. oldalán: A szemita hagyományban elszigetelve és idegenszerûen állnak ezek a gondolatok, míg az árják gondolatszisztémájának organikus tagjai. Száraz és sematikus a szemitáknál, míg az árjáknál életteljesen buzgó forrásokból táplálkozó patakok.

130)) V. ö. Montefiore 453. old. stb. Hogy milyen mélyen gyökerezik a szemiták organizmusában a tehetségtelenség, szép bizonyítéka ennek James Darmsteter, a 19. századnak egyik legtöbbször emlegetett orientalistája és univerzális tudású férfia, aki az Úrnak 1882-ik esztendejében ezt írta: "A bibliai kozmogónia, amelyet idegen forrásból kapkodva kölcsönöztek, épp úgy, mint az almáról és kígyóról szóló elbeszélések, amelyekkel a krisztusi nemzedékek álmatlan éjszakákat töltöttek el, a mi izraelita tudósainkat nem foglalkoztattak." Mélyebb megértést tudományossága az igazán szabadgondolkodó zsidónak .."becsületes zsidónak", mint Shakespeare mondaná, nem adhatott: Ezek után csak mosolyoghatunk azon, hogy miután már az almával végzett, azt tanítja: a kereszt már "elrothadt" és a kereszténység "abortált" vallás. Ásító szakadék tárul ilyen feneketlen értelmetlenség láttán! (L. Coup d'oeil sur la historie de peuple juif, p. 19. suir.)

131)) Maga a tudós Montefiore is kifejezetten állítja ezt: Religion of the ancient Hebrews p. 269. c. munkájában.

-------- A 2. részhez ----------

Houston Stewart Chamberlain: A zsidók megjelenése a nyugati történelemben 2. rész

Materialista eszmék

A zsidóságnak tehát negatív befolyása a vallásra a materialista eszmékkel való inficiálás. Most az általában szemünkbe ötlõ pozitívot vegyük szemügyre. Azt hiszem minden korlátozás nélkül állíthatjuk, sehol a világon nincs olyan hit, mint a szemitáké, olyan izzó, kíméletlen s megingathatatlan. Nélkülük talán az igazi vallásos hit, a fides nem is lenne miénk. A német "hit" szó (Glaube nagyon kétértelmû, épp úgy magába foglalja a kétséget, mint a meggyõzõdést. Alap jelentése: "helyeslés. [132)] Ha latin szó után nyúlunk, nem sokkal járunk jobban, mert a valóságban a fides csak bizalmat, semmi más egyebet nem jelent, a jogi szerzõdéseit bona fidese csak eredeti jelentõségében a késõbbi salvitica pisaller. A szanszkrit hit szó, craddhá karakterisztikusan különbözik ingadozó, színtelen fogalmazásával a szemita "hittõl": Az a benyomásunk, melyei minden kutató szem, mely a történelem folyamatát kíséri, igazolhat, hogy itt két különbözõ dologról van szó. [133)])

Nagyon gyakran elõfordulhat, hogy a kvantitásban való növekedés a kvalitást megváltoztatja; úgy látszik itt is errõl van szó. Az igazi szemita hitet nem rombolhatja szét semmi, semmi sem közelítheti meg, minden tapasztalatnak, evidenciának ellenáll. Itt az akarat, s ezt jól jegyezzük meg, mert e különös pszichológiai jelenség magva abban rejlik, nemcsak szokatlan ereje, hanem az ész és fantázia sorvadása következtében triumfál: a vallás egy minimummal szemben a töltetlen és megingathatatlan, hivési képesség egy maximuma áll, egy hitbeli szükséglet, mely mint kapzsi kéz mindenki kizárásával, egyedül a hívõ egyén számára követeli az egész világot. Karakterisztikus e hitbeli akarat abszolutizmusára (ha szabad e szól kovácsolnom , hogy eredetileg minden törzsnek megvolt a maga külön istene; a szemita nem akar senkivel osztozkodni, akarata feltétlen, õ akar mindent birtokolni s amilyen határtalan akarata, olyan a hite, ez a két kifejezés náluk csaknem szinomim. A vallás bizonyos fokig náluk nem önmagáért van, csak eszköz, szerszám, hogy ezzel a lehetõséghez képest az akarat által elérhetõ birodalom határát kitágíthassa. [134)] Az a feltevés, hogy a szemita eredetileg monotheista, melyet Renan híres frázisa: "le desert eot monolheiste" [135)] is támogatott, teljesen téves, [136)] látjuk, hogy minden kis héber törzsnek megvan a maga istene, mely csak azon a családon és annak a földrésznek határán belül uralkodik; ha valaki elhagyja a családi köteléket s más területre megy, egy Isten hatalma alá kerül: Ez nem monotheizmus. [137)] Az isteni egység fogalma inkább antiszemita, mint szemita, már csak azért is, mert ez csak spekulációból származhatott, a fantázia által összegyûjött gazdag anyagban teremt a gondolat rendel és jut el az egység elképzeléséhez. Itt ezzel szemben nincsen sem fantázia, sem spekuláció, csupán történelem és akarat s ebbõl sohasem támadhat az indiaiak, perzsák, görögök és keresztények kozmikus világszelleme, sem az egyiptomiak egyedül való istene. [138)])

A zsidósághoz az egy Isten fogalma kimutathatóan csak nagyon késõn, a postexiliumi idõkben került; s akkor is kétségtelenül idegen, még pedig perzsa befolyásra, ha igazat akarunk mondani, ki kell jelentenünk: ez idea most éppúgy, mint 3000 évvel ezelõtt nem vált vérévé, mert Jehova nem a kozmikus világmindenség Istene, hanem csak kizárólag a zsidóké; õ csak elgáncsolta és elûzte a többi Isteneket, amint elûzi majd mindazokat a népeket, akik nem akarják õt mit rabszolga szolgálni. [139)])

Ez tehát nem igazi monotheisnius, hanem, amint már elõbb megjegyeztem, kendõzetlen

monolatria!
De éppen e szemlélõdés láttatja meg velünk azt a fontos és különös igazságot, amely Renannak oly általánosan értett szavában rejlik; e tény is, mint gyakran helyesen látszott, de rendkívül felületesen analizált. Azt írta: "A puszta monotheisia; a Fönséges végtelen egyformaságában, mint a Végtelen elképzelés, itt mutatkozott be elõször az embernek." Hogy milyen hamis mindaz, ami e mondatban a szemikolont követi, mutatják Renannak más helyen tett kijelentései, ahol kifejti, hogy éppen a szemita nyelvek azok, amelyek "képtelenek a végtelen érzését kifejezésre juttatni." Indiának sötét õserdeiben a végtelenségnek érzete olyan intenzitásra fokozódott, hogy az ember saját énjét a mindenségben érezte feloldódni, míg a napizzította puszta lakója elkápráztatva a túláradó fénytõl, látóképességét elvesztette s önmagát látta meg csupán: tehát nagyon is messze attól, hogy a végtelent érezze, amely csak az éjszakában, vagy a nyüzsgõ élet ezer szarvában lép elénk egyedül érezte magái, egyedül és mégis veszélyeztetve, egyedül s mégis alig tudva megszerezni szükséges táplálékot, akkor pedig egyáltalán nem, mihelyst egy más törzs akar hozzá csatlakozni. Ez élet, olyan küzdelmet jelentett, melyben csak a kíméletlen egoizmus érvényesülhetett.

Míg a gondolatába elmerülõ indiainak csupán kezét kellett kinyújtani a gyümölcs után, ha éhezett, addig a beduin éjjel-nappal csak "Qui vive"- t kiáltott, s egészen más gondja volt, minthogy a végtelenséggel foglalkozzon, melyre különben is teljesen képtelen és tehetségtelen volt, s nyelve sem nyújtott erre támpontot neki. így tehát elképzelhetjük, hogy a környezet egyforma szegénysége a mitológiai elképzelés szegénységéhez kellett, hogy vezessen, meri az ember teljesen képtelen fantáziáját saját erejébõl táplálni; mint Shakespeare mondja: ez a "szembeni születik", ahol a szemnek kizárólag egyformaságot nyújtunk, minden egyformasággá szárad. [140)]) De éppen így megérthetjük, hogy az ilyen környezetben miként fejlõdhetett ki ez a határozottan egoisztikus monoteizmus, ahol az egy Isten nem a nagy világok felett álló szellem, mint a rabszolgapart szegény négereinél, hanem kemény, szörnyû úr, aki csak értem, az egyért van, értem és gyermekeimért, aki, ha vakon engedelmeskedem, olajjal és borral teli országokat, amelyet nem én tettem termékennyé, házakat, amelyet nem én építettem, kutakat, amelyeket nem én ástam s ama nagyszerûségeket mind nekem adományozza, amiket egyszer-másszor a messzeségbõl láttam, midõn éhségtõl hajtva portyázásra a pusztát elhagytam; igen, azokat az embereket mind, akik ott munkában és gazdagságban dúslakodtak. örömteljes tánccal, énekkel és zsíros áldozatokkal isteneket imádnak, akik õket e gazdagsággal elárasztják, ezeket az embereket pusztai istenemnek fel akarom áldozni, oltáraikat feldönteni, hogy istenem legyen az egyetlen Isten s én egyedül úr a földön! Ez a puszta monoteizmusa; nem a végtelenség ideájából támad, hanem egy szegény, éhes, kapzsi ember ideátlanságából, akinek gondolatköre alig emelkedik felül azon az elképzelésen, hogy a birtoklás és hatalom a legnagyobb gyönyör.

Annak illusztrálására, hogy a hitnek ilyen szemita felfogása az emberi kedély érzéseiben milyen mélyreható elváltozást okozott, Goethét fogom citálni. Mindig és mindenütt idézik e szavait: "a. világ és emberi történelemnek amelynek minden alá van rendelve egyetlen és legmélyebb témája a "tulajdonképpeni hitnek és hitetlenségnek konfliktusa. [141)]) De sokkal nagyobb jelentõségû a Wahrheit und Dichtung negyedik könyvének következõ kitétele: "Az általános, természetes vallásnak tulajdonképpen nincsen szüksége hitre, mert az a meggyõzõdés, hogy egy nagy teremtõ, rendezõ, vezetõ lény van a természet mögött, hogy megértesse magát velünk, mondom egy ilyen meggyõzõdés mindnyájunknak felkínálkozik, úgyhogy ha azt a fonalat, amely bennünket az életen keresztül vezet, néha el is bocsátjuk, bárhol és bármikor újra felvehetjük.

Panninit munkája [142)] megírására az a vágy serkentette, hogy a Rigveda szent énekeit, amelyek a századok folyamán alig lettek érthetõkké, új életre keltse. Nem a tiszta "tudomány" iránt érzett céltalan lelkesültség, hanem amint Bentley bizonyítja a vallásos lelkesültség tette képessé e munkára. [143)]) A. matematika terén elért nagyszerû teljesítményeik is hiszem tudjuk, hogy az ún. "arab számokat" indusok találták lel a vallásban gyökereznek: annak az ismert geometriai probléma megoldásának, amelybõl Pythagoras homlokára fonnak koszorút; az indusok már õsidõk óla birtokában voltak, anélkül, hogy sejtették volna, ez az áldozati célokra elõírt mérések következménye volt, ezekbõl a vallásos számításokból, mint kötõfészekbõl kerültek ki az irracionális számokkal a késõbbem magasabb algebrának és számteóriának ismeretei. Milyen értelemben mondhatta Goethe egy ilyen vallásról, amely formálólag hat. Itt az egész nyilvános, életre és oly hatalmasan befolyásolta a szellemet és fantáziát, hogy tulajdonképpen nincs szüksége hitre. Nincs igazam, midõn azt állítom, hogy abban a goethei idézetben a "hit" szó két különbözõ dologra vonatkozik. Természetesen és oly különbözõek, mint az emberek, kiknek lelkében ez visszatükrözõdik.

Goethe a szemita felfogásból indul ki és e felfogásból támad az a vallásos hit, amely kizárólag történelmi dátumokra és materialista tényekre támaszkodhat. Istent itt történelmileg bizonyított eophanákból (megjelenések ismerik, nem bensõ tapasztalatból követelik, nem a természet szemléletébõl adódik s nem a fantázia erejébõl sejtve alakítódik; ez még egyszerûbb, mint Ernest Haeckel teremtés története. Erre az egyetlen szükségszerû vak hitre koncentrálódik vezetõ nagy szellemeinek és a nép felelõs õrzõinek minden ereje: büntetés az egyik oldalon, ígéretek a másikon, amelyhez históriai bizonyságok és természetellenes csodák járulnak. Hasonlítsuk össze a hamisítatlan szemita crédót a keresztény egyház úgynevezett apostoli hitvallásával. A mondatok fele elképzelhetetlen misztériumokkal van tele, amelyrõl a teológusok maguk azt mondják: "A laikusok nem tudják megérteni: a valóságban "megértésrõl", a szónak logikus, értelmileg felfogható jelentésérõl kevéssé lehet szó, mert e rövid credót különbözõ egymásnak ellentmondó tanításokból szedték össze. [144)]) De vegyük csak Anasthasius szimbólumát! Itt a vallásos hit anyagai kizárólag az emberi agyvelõ legabsztraktabb spekulációiból áll. Ez a hit szemita értelemben miként tudott volna olyan fogalmakat befogadni, amelyekhez egyetlen ember sem volt képes a milliók között a leghalványabb elképzelést fûzni? Már Krisztus maga bár azt mondja: "azoké a mennyeknek országa, akik olyanok, mint a gyermekek", ugyanazon a helyen így szól: "Nem mindenki veszi be ezt a beszédet, hanem akinek adatott." (Máté 19, 11, 12. . [145)]) . Egészen más a szemita és egészen más hitbeli ereje. Ez az egyszerû mondat: Hiszek Istenben, égnek és földnek teremtõjében, nem képezi részét crédójának; ezt a körülményt a korán csak futólagosan és a zsidók egész szentírása alig háromszor említi Ezzel szemben Mózes elsõ parancsa így szól: Én vagyok az Úr, aki téged Egyiptomból kihozlak! A hit, amint, látjuk történelmi tényekhez kapcsolódik, amely meggyõzi a népet és a közönséges látószögû szem nívóján felül sohasem emelkedik.

"A szemitának tulajdonképpen alig van vallása, sóhajt fel Robertson Smith a szemita vallás történelemnek legpontosabb ismerõje; "igaz, de hite nagy", válaszol Goethe s Renan így kommentálja: "A szemita szellem felfogó képessége rendkívül korlátolt, de azt a keveset, amit magáévá tesz, nagy erõvel öleli át. [146)]) Azonban azt hiszem, hogy mi már a hit és hit, vallás és vallás körül felmerült konfúzióban jobban eligazodunk, mint Smith, Goethe és Renan és nemsokára egészen a mélyére látunk e kérdésnek. A tökéletes megértés kedvéért itt utoljára még egyszer szembe kell állítanom a szemitát és az indiait.

Az árja hindu, mint példa, a legszélsõségesebb ellentéte a szemitának, még pedig olyan, mindnyájunk szívében szunnyadozó ellentét, amely minden szemitamentes népnél, még az ausztráliai négernél is rögtön szemünkbe ötlik.
Az indiai szellem végtelenül sokat, nagyon sokat apercipiál földi boldogságára; kedélye bensõséges és részvételjes, érzése, szelíd, gondolkodása metafizikailag a legmélyebb a világon, fantáziája épp oly buja, mint õserdõi, annyira merészen szárnyaló, mint a föld legmagasabb hegyei s szeme állandóan a magasba szegzõdik. Két dolgot azonban csaknem teljesen nélkülöz: alig van történelmi érzéke; mindent megteremtett e nép, csak életfolyásának történetét s a krónikának legcsekélyebb nyomát nem; ez volna az elsõ; a második, ami hiányzik belõle az a képesség, amely fantáziáját kormányozni tudná, ami által mint hyperidealista a világ dolgaival szemben elveszti igazi mértékû; dacára annak, hogy tehát nincs a világon halálmegvetõbb nép nála a világtörténelemben, annak energikus alakítója nem lehet. Nem volt eléggé materialista. Távol állott attól, hogy magát tekintse "egyedül embernek a szó igazi értelmében", az emberiséget általában csak a világ többi jelenségeivel egyenértékûnek tekintette és minden vallás és bölcsesség alapkövének a tat tvam asi-t hirdette, azaz: te is az vagy, más szóval az ember mindenben önmagát ismerje fel. Így természetesen nagyon messze esik attól a kiválasztott népecskétõl, amelyért az egész mindenség teremtõdött, amelynek hasznára az egész emberiség él és szenved, de egyébként is világos, hogy az indusoknak istensége nem hordozható frigyládában s nem lehet egy kõben jelenlévõ. A tat tvam asi kozmikus vallásra utal s a kozmikus vallás ellentétben egy nemzeti hittel közvetlen viszonyt indikál az individuum és az isteni emberfölötti között.

Mennyivel másabbnak kellett ez árja indus felfogásnak lenni a vallásról és hitrõl. "Tulajdonképpen nincs hite", mondja a német bölcs és a francia parodisztikus felületességgel ezt visszhangozta reá: "Az indoeurópai népek hitüket sohasem tekintették abszolút igazságnak." [147] Óh nem! ez lehetetlen és ezt a brahminok életükkel fényesen meg is cáfolták. Mert az indoárják is állítanak tanukat, ha nem is egészen olyan értelemben, mint azt a Deuteroézsaiás és Mohamed gondolták. Ha az, árja feleségétõl, gyermekétõl, unokáitól búcsút vesz, hogy ezentúl megfosztva minden földi jótól, gyökerekkel táplálkozzék s meztelenül az erdõk magányában hátralévõ napjait jámbor szemlélõdésnek és lelke megváltásának áldozza, ha sírját önkezével megássa, hogy halála közeledtével belefeküdjék s összekulcsolt kezekkel önmegadóan és boldogan meghaljon, [148] lehet-e akkor azt mondani "tulajdonképpen nincs hite"? s "hitét nem tartja igazságnak?" De szócsatát nem akarunk vívni, e férfinak mindenesetre volt vallása és pedig én úgy látom a vallás egy maximuma volt az övé. Ifjúságában a legbujább mitológiát ismerte meg, gyermekes szeme egy élõ, lelkes, nagy, barátságos alakokkal benépesített [149]) természetet látott, amely fantáziáját szüntelenül foglalkoztatta és az új dalok, amelyeket újra és újra hallott, új teremtésre késztették. Amint Carlyle állította Goethérõl, úgy ez indiai ifjú is "csodákkal látta magát körülvéve, ahol minden természetes a természetfeletti igazságban oldódott fel."

A komoly férfikor újat hozott, a gondolkodást a legnehezebb problémákon gyakorolták és erõsítették s ugyanakkor a vallásos ceremóniákhoz kapcsolódó, egy, a mai felfogó képességünket csaknem túlszárnyaló, mindent átfogó szimbolikának olyan eredményét tanították, amelyek eredményét a következményekbõl azonban világosan felismerhetjük. [150] Fokozatosan megértette az éltesedõ ember, hogy azok a mitológikus alakok nem csak az õ agyvelejében létezõk és nem csak az õ különös, korlátolt emberi szellemében értelemmel bírók, más szóval szimbólumok, amelyet az értelem nem érhet fel, hanem az egész élet s a világ, amely annak színpadául szolgál. A cselekvõk, akik e színpadon mozognak, a gondolatok, amelyeket elgondolunk, a szeretet, amely ittassá tesz bennünket,

a kötelesség, amelyet teljesítünk, csupán mint szimbólumok fogandók fel; nem tagadta a dolgok valóságát, vitatta azonban, hogy jelentõsége az empirikus észrevehetõség által kimeríthetõ lenne: "A legnagyobb realitás szempontjából a tapasztalati cselekedet egyáltalán nem létezik", tanítja az indusok szent könyve, [151]) amely megismerésének Goethe ilyen állandó gondolatformát kölcsönzött: Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis. (Minden mulandó csak hasonlat) .

És minél mélyebben rögzítõdött öntudatába e meggyõzõdés, annál jobban tágult individuális élete, elképzeléseinek horizontja; az élet kozmikus jelentõséget nyert. Az írás azt tanította: "Legmagasabb értelemben csak az egység reális, a sokszerûség csak a hibás megismerés szülötte." Azok a jó munkák, amelyeket korábban az isteni parancsok egy részének tekintettek, elvesztették értéküket; most már csak a bensõ törekvés élt, azaz a legbensõbb élet, a gondolat megmozdulása, a szív legkisebb érzése.

Ha a szemita törvény csak az eredményre tekintett és teljesen figyelmen kívül hagyta a szándékot, itt egy másik véglet érvényesüljön: minden eredményt kizárt és értéktelennek tekintett. S már most be kellett ezt a teremtõ mûveletet fejezni, az "én"-t átalakítani, a félrevezetett, individuális önzésnek legparányibb megmozdulását is átváltoztatni nem kínzás ez, hisz ennek csekély az értéke hogy az én feloldódjék a mindenségben. Ez volt a "megváltás". Azonban ne tekintse ezt senki filozófiai fejlõdésnek, mert ez mélyen vallási volt, mert az önerõ nem volt elegendõ; a szanszkrit szó a legnagyobb egyedüli istenséget Brahmannak. "imának" hívta; csak kegyelem által részesülhetett az ember a megváltásban és mielõtt ezt a kegyelmet bensõséges ima által elérhette volna, jámbor élet által kellett erre méltónak lennie. Ha valaki elérte e pontot, akkor az egyed úgy tudta, hogy nem önmagáért, hanem az összességért él és hal, amibõl önként adódott a mindent átfogó felelõsség érzete. Az egyed képviselte az összességet; cselekedte, amelyet eddig régebbi agyréme erõszakos akaratának közömbös döntésére bízott, most örökkévaló jelentõségûvé vált, mert míg a természetes a valóságban természetfeletti, éppúgy a pillanat az örökkévalóságot zárja magába és csak annak szimbóluma. Ez volt az árja indusok vallása, ilyen volt az õ hitük.

E kontraszt által azt hiszem teljesen érthetõvé tettem a szemita hitnek és vallásnak egészen különös és minden magtól eltérõ jellegét; azt hiszem megmutatnám, miben rejlik egy-két merész tettre és egy-két önfeláldozásteljes gondolatra képesítõ erejük és miben korlátozottságuk; azt hiszem többre itt nincs szükségünk, mert hogy milyen történelmi jelentõséget biztosított ez az erõ és ez a korlátozottság s mire vezetett, azt már tudjuk. Csaknem indíttatva érezzük magunkat, hogy felállítsuk e paradoxont: vallás és hit kizárják egymást, vagy legalább is az egyik növekedése a másik fogyásával jár. De ez csak szavakkal való játék lenne, mert nyilvánvalóan a szemitáknak egészen mást jelentett a vallás és a hit, mint másoknak. A dolog azonban csak ott válik bonyolulttá, ahol nem a tiszta szemitával, vagy mint a zsidóknál az egy oldalúan erõs szemita szellem elõretörésével állunk szemben, hanem, mint a keresztény idõszámítás óta az európai történelemben, csak a szemita szellem beszüremkedésével. Ezáltal támad a fogalmaknak csaknem kifogyhatatlan konfúziója, amely itt e téma részletesebb tárgyalására késztetett, mert a "zsidók megjelenése a nyugati történelemben" akkor lett végzetteljes, midõn a keresztény egyházat szemita alapra helyezték és a "hitnek" és "vallásnak" szemita értelmét vitték bele abba a vallásba, mely alapjában véve a Krisztus élete által is egyenesen töltetlen tagadása volt a szemita felfogásnak s mely ezenfelül további mitológiai és filozófiai kiépítésében határozottan indoeurópai és nem szemita alakulás volt. Teljesen lehetetlen; a zsidóság befolyását történelmünkre kezdettõl napjainkig világosan kikülöníteni, ha nem tettük teljesen szemléletesen világossá e fundamentális fogalmaikat:

"vallás és hit". Bevallom nem találkoztam olyan munkával, bármilyen nemû is lett volna az, amely ezt megközelítõleg is elérte volna; ez mint probléma többnyire fel sem vetõdik. A vallás absztrakt definíciójával nem sokra megyünk, ítéletünkre nem hat felvilágosítóul; egyébként itt a tudományos és rendkívül érdekes kutatások a vallás eredetét és kifejlõdését illetõleg célunk szempontjából nem értékesek Sokkal inkább arra törekszünk, hogy meglássuk, milyen a szemita (speciálisan a zsidó) vallás s milyen megkülönböztetõ jelei vannak; ezután világos lesz elõttünk, mennyi szemita elem szivárgott be gondolkodásunkba.

Mert a vallás karakterébõl szükségszerûen adódik befolyásának milyensége; s minthogy egyébként az akarat a szemitának különös ismertetõjele, úgy elvárhatjuk, hogy az általa gyakorolt befolyás is erõsebb lesz. A szemlélet materializmusa, a történelmi események elõtérbe helyezése az eszméivel szemben, az "igazságnak" világi értelemben való erõs kihangsúlyozása, azaz a törvényszerû és erkölcsös cselekedeteknek, a munka szentségének (ellentétben a bensõ átalakulás mindennemû kísérletével, a metafizikai szemlélõdés, vagy az isteni kegyelem [152)]) általi megváltásra törekedéssel) , a fantázia korlátok közé szorítása, a gondolatszabadság tilalma, elvi türelmetlenség más vallással szemben, izzó fanatizmus: ezek mind olyan jelenségek, amikkel kisebb vagy nagyobb mértékû találkozásra, de fel kell készülnünk ott, ahová a szemita vér vagy eszme benyomul. Ezekkel e könyv lapjain még gyakran fogunk találkozni, sõt a 19-ik század legmodernebb, "legszabadabb" szemléletében, pl, a doktriner szocializmusban is szembekerülünk vele. Ami pedig a türelmetlenséget illeti, amely az indoeurópai népek életében egészen újszerû jelenség, errõl a második fejezetben a "zsidók megjelenésével" kapcsolatban fogok szólani, ahol látni fogjuk, hogy a régi keresztények a legékesszólóbban követelték a föltétlen vallási szabadságot, míg a késõbbiek a türelmetlenség ószövetségi parancsának lettek követõi.

Izrael és Juda.

A fonalat tehát ismét ott veszem fel, ahol szemlélõdésemet az izraeliták vérének, különbözõ típusainak egymás közti viszonyáról és a keverékek karakterükre gyakorolt befolyásáról (egészen a már megvitatott vallási kérdésekig) befejeztem. Hogy vallási vonatkozásban Izrael kebelén belül idõvel a szemita elemnek le kellett gyõzni a hettitát, az az elmondottak után világos. E gyõzelem azonban nehéz volt és hosszabb harc eredménye. S ez is csak délen sikerült, azaz Judeában, (Juda és Benjámin) ahol a friss arab vér gyakori beáramlása (tehát csaknem tiszta szemita vér hozzájárulhatott ehhez a maga faji karakterével. [153)]) Izraelben tehát az északi részben a régi szíriai kultuszok, a magaslati helyeken megtartott ünnepélyek, zarándoklatok a szent helyeken, a Baál-képek stb. mindig tiszteletben állottak: "még az idegen istenek" iránt oly szigorú prófétának is, mint Illésnek sincs kifogása az arany bikával szemben; õ az "Izraelben lakó Istent" csak a föníciai királylányok által behozott istenektõl óvta. A tulajdonképpeni Izraelbõl sohasem keletkezhetett volna a "zsidóság". Ezért elengedhetetlenül szükséges, hogy megismerjük a zsidó eszmét, a kifejezetten zsidót, ellentétben az Izrael népével. És most áttérek harmadik tételünkre, amely azt állította: a tulajdonképpeni zsidó csak a századok folyamán végbemenõ fokozatos kiválasztódás által keletkezett, amit egyes szellemi képességek fokozatos kiképzése, a másoknak szisztematikus eltorzítása idézett elõ. Tehát nem természetes nemzeti életnek eredménye, hanem bizonyos tekintetben mesterkélt csinálmány, amit egy papi osztály teremtett akkor, midõn az ellenszegülõ népre, idegen uralkodók segítségével, papi törvényhozást és papi hitet erõszakolt.

Leírásom bármily futólagos volt is, s ellenére annak, hogy egynémely tényt az egyszerûség kedvéért említetlenül hagytam, mégis azt hiszem, hogy az olvasó meglehetõsen élénk és alapvonásaiban mindenképpen találó képet kapott arról a mixtum compositumról, amelybõl a zsidóság kel étkezett, s észrevette azt is, hogy a vér összetétele az ország déli részén, ahol Judai és Benjámin feküdtek, [154] már a Palesztinába való megérkezés pillanatától kezdve, más átalakító hatásoknak volt kitéve, mint az északi. Mert itt délen a szemita elem mindig új utánpótlást kapott. Ez a különbség azonban talán még ennél is messzebbre vezethetõ vissza. Már kezdettõl fogva látjuk, hogy a jozefiták, Efraim és Manassze erõs, nagy törzsei s a körülöttük, mint egy család körül csoportosuló többi törzs bizonyos lenézéssel tekintett Judára. Az Egyiptomból való kivonulás. Palesztina meghódításai a jozefiták vezetése alatt történik. Mózes hozzájuk tartozik, nem Judeához, ha egyáltalán egy nem szemita egyiptomi volt. [155] Józsua és Jerubal éppúgy hozzájuk tartozik, mint minden jelentõs férfi, bezárólag Sámuelig. Juda a régebbi idõben olyan jelentékeny szerepet játszott, hogy pl. ez a törzs Deborah gyõzelmi dalaiban egyáltalán nem szerepel. Mint Simeon és Lévi, éppúgy Juda is csaknem teljesen megsemmisült, mikor Palesztina földjére lépett, úgyannyira, hogy alig "jöttek számításba". A három ágból, amelybõl képzõdött, csak egy maradt és Juda csak a bennszülött hettitákkal és amoritákkal fokozatosan megerõsödve támadt új éleire. [156]) De csak Dáviddal lép átmenetileg elõtérbe és pedig akkor, midõn a benjámini Saul a legközelebbi efraimi rokonságból kivált és a súlypontot egy kissé délre helyezte. Salamon halála után Juda királyai rögtön vazallusszerû viszonyba léptek Izraellel, amelynek kényszerû és alárendelt szövetségestársai lettek. Itt azonban nem holmi aprócseprõ politikai féltékenykedésrõl van szó. Ez nem érdemelné meg egyáltalán a figyelmünket, hanem a képességek és erkölcsi adottságok olyan különbségérõl, amelyet minden történelmi munka kiemel s ami legfontosabb alapjait adta Juda késõbbi sajátos és határozottan izraelita ellenes fejlõdésének.

Késõbben Juda a fogság és kiszabadulás következtében Izraeltõl anyagilag elkülönült és örökre elszakadt. (Hétszáz évvel Kr. e.) Juda azonban testvérének szellemi örökségét: a nép történelmét, politikai szervezetének alapját, vallását, kultuszát, törvényeit és költészetét, megtartotta. Mindez, azaz minden alkotó erõ lényeges elemeiben Izrael és nem Juda munkája. De Juda egyedül maradt a színen és az anyagot különleges szellemének megfelelõen dolgozta fel. Az eddig kiskorú, s most már hirtelen magára hagyott Judea fiaiból e tevékenység által származott: a zsidóság és (amint a tyúkból a tojás és a tojásból tyúk) a zsidóságból a zsidó.

József háza szellemi fennsõbbségének hangsúlyozásában minden szerzõ egyetért; mint kiegészítést ehhez csak egyet akarok hozzáfûzni. Robert Smith ezt írja: "Az északi birodalom volt az, amely Izrael zászlaját magasra tartotta: egész történelme érdekesebb és gazdagabb hõsi elemekben; harcai, bukásai, hõsi cselekedetei hatalmasabbak. Északon az élet nyugtalanabb és ugyanakkor szellemileg élénkebb és mélyrehatóbb. Efraim nemcsak a politikában, hanem az irodalomban és a vallásban isi vezetõ volt. Efraimban a múlt hagyományait szentebbnek tartották, mint Judeában, azonban ugyanakkor ott ment végbe a vallásnak olyan fejlõdése, amely új problémához és ezáltal a próféták fellépéséhez vezetett. Amíg az északi ország fennállott, Juda ennek tanítványa volt, aki jót és rosszat egyformán átvett. Könnyen be lehetne bizonyítani, hogy Efraimnak minden jelentõs élet és gondolat megmozdulása a déli birodalomban gyönge visszhangot váltott ki. [157]) " Minden történelmi tény, amirõl az ószövetség az exiliumi idõkbõl megemlékezik, egészen Dávidig és egynémely késõbbi is, Izraelbõl származik és nem Judeából.

Hogy ezt bebizonyítsam a biblia kritika eredményeit bizonyos, részletességgel kellene elemeznem. Ez azonban túl messze vezetne. Az avatatlan a legrövidebb és legvilágosabb összefoglalást Renan Izrael c. könyve IV-ik részének 2-ik és 3-ik fejezetben találjam meg, azonban több tanítást (ha erre nem sajnálja a fáradságot és ezáltal mélyebb bepillantást nyújtanak Dillmann, Willhausen, stb. munkái. Mózes IV-ik könyve XXI-ik fejezetének 14-ik pontjában említett "Jahve háborújának könyve" és más eltûnt források, amelyekbõl nemcsak a Hektateuch történelmi részei, hanem Sámuel és a Királyok stb. könyvei szerkesztõdnek, József házából származnak és annak dicsõségét zengik. Ahol Juda törzsérõl egyáltalán megemlékeznek, csak azért teszik, hogy azt lealacsonyítsák, pl. a Genezis XXXVII-ik fejezetében, ahol Juda arra az alávaló ötletre jut, hogy Józsefet pénzért eladja, vagy ahol ez a törzs kezdettõl fogva, mint egy erkölcstelen és vérfertõzésbõl származó szerepel, amellyel szemben, mint ellentét áll a szemérmes József. Ezeket csak mint példákat hoztam fel. A vallási törvények nagy, alapvetõ vonásaikban is Izraelbõl származnak és nem Judeából, Goethe [158)]) felfedezése óta sokat vitatkoztak a tízparancsolatról, Wellhausen emelte ki a feledés homályából és méltatta tudományosain, tudniillik, hogy az eredeti tízparancsolat (Exodus XXXIV , mely kizárólag a kultusz különbözõ eseteire vonatkozott, egészen másként hangzott, mint a késõbben betoldásokkal ellátott. Nekünk elég annyit tudnunk, hogy a késõbbi Dekalog és Exodus XX-ból, mely a keresztény katekizmusban is helyet talált, egy olyan tudós és hívõ rabbi, mint Schlechter Salamonnak [159)]) véleménye szerint is egy, a birodalom északi részébõl származó pap munkája, aki kb. a IX-ik században, tehát legalább 100, 150 évvel Salamon után, a nagy Omrida uralkodóház idejében élt.

Ez a megállapítás nemcsak érdekes, hanem egyenesen "pikáns", mert a szent könyveknek késõbbi, tiszta zsidó kiadói, semmi kiagyalható fáradságot nem sajnáltak, hogy az izraelita birodalmat, mint hitehagyottat és pogányt állítsák be, mikor kiderül, hogy vallási törvényeik alapjai éppen ebbõl a megvetett birodalomból származnak és nem Judeából. Annak meghatározására, hogy mi a jellegzetesen zsidó, fontos tudnunk: teremtõ erejükkel, még a legkorlátoltabb, vallási törvényt adó területen sem tûntek ki. Mert még az a nagy prófétai megmozdulás is, amely, jegyezzük meg jól, egyetlen olyan megnyilvánulása a héber szellemnek, mely maradandó értékeli jelent, északon keletkezett. Illés, némely vonatkozásban a legfigyelemreméltóbb s az egész izraelita történelemnek leginkább fantasztikus megjelenése is csak ott mûködött. Az Illésrõl szóló feljegyzések olyan szûkszavúak, hogy némelyek õt költött személyiségnek tarják; [160)] én azonban Wellhausennel vallom: történetileg ez lehetetlen, mert Illés az a férfi, aki a követ mozgásba hozza, megteremti a bizonyos mértékben igazi Jahve vallást s õ az a nagy szellem, aki a monoteisztikus magvai, ha világosan nem is látja, de sejti. Itt egy nagy szellemiség hat és hogy hatni tudott élnie kellett. Különös érdeklõdésre tarthat számot az a róla szóló egyetlen pontos hír, mely szerint tulajdonképpen nem volt izraelita, hanem egy "féljogú bennlakó", a Jordánon túlról, az ország legszélsõbb határáról, tehát olyan férfi, kinek ereiben minden valószínûség szerint meglehetõsen tiszta arab vér folyt. [161)]) Ez érdekes, mert azt mutatja: itt a tiszta szemita elem lép a küzdõtérre, hogy vallási eredményét megmentse, melyet délen olyan félamorita, mint Dávid és amorita-hettita, mint Salamon eklekticizmusa, északon pedig a világosan hangolt, túlnyomó részben kánaáni lakosság engedékenysége fenyegetett. Már északon, mely fekvésénél fogva kedvezõbb helyzetben volt, s melynek lakosai valószínûig nagyobb szorgalmuk és kereskedelmi érzékük által tûntek ki, a jólét s vele a luxus és mûvészi érzék vált otthonossá.

Egyike a bûnöknek, amit Ámos az izraeliták szemére vet az, hogy "õk is dalokat csinálnak, mint Dávid." Itt a szemiták civilizációs ösztöne lázadt fel; a nemesen érzõ ember

ösztönszerûen és hatalmasan érezte az összeférhetetlenséget az idegen kultúra és népe szellemi adottsága között; látta lábai alatt megnyílni a sírt, melyben a valóságban minden szemita birodalom gyorsan és nyomtalanul tûnt el, és félelmet nem ismerve, mint a beduin szállt ellene harcba. Rögtön Illéstõl kezdve, ez a prófétamozgalom hasonlít az egészséges, száraz sivatagi szélhez, mely messzirõl törve be, a rothadás virágait, de ugyanekkor a szépség és kultúra bimbóit is leperzseli. Elisa, Illésnek követõje is Efraimban lakik. De ekkor lép fel az a nagy próféta, kinek szavai még mi tulajdonaink. Azt mondtam: "nagy", habár munkáinak kis terjedelménél fogva a "kis próféták" közé számítják, mert Ámos, ami vallásos gondolatainak mélységét, politikai szemléletének élességét illeti, a legnagyobbakkal, egyenrangú. Ezt a prófétát, bár Judeából származónak tartják, mégis vannak, így pl. Graetz, akik kételkednek ebben. [162)]) . Mindenesetre úgy ismeri a Józsefi birodalmat, mint hazáját és intelmei is kizárólag ennek a birodalomnak szólnak. A legközelebbi nagy "kis próféta" Hózseás: éppolyan egyedülálló jelenség, mint Ámos; Efraim szintén; õ is József házának sorsában oldódik fel; egész szívvel függ szeretett népe sorsán és prófétaszerûen olyan dolgokat jósol meg, melyek nem mennek teljesedésbe, mint Izraelnek megteremtését a könyörületes Jahve által és népének örök uralmát. Ezzel bezárul a sor, és befejezõdik Izrael befolyása Judeára, mert valószínûleg még Hózseás idejében, de mindenesetre röviddel halála után, az egész északi népet az asszírok fogságba hurcolták és azok sohasem, tértek vissza.

A zsidók keletkezése.

Ettõl a pillanattól, tehát 721-tol Kr. e. jött létre a tulajdonképpeni zsidó. Eddig Judeának, amint már láttuk, politikailag, szociálpolitikailag, vallásilag, a nyilvánvalóan sokkal tehetségesebb Izrael vontató kötelén kellett úsznia. A helyzet borzalmas volt. Reszketéssel és kétségbeeséssel szemlélték a zsidók testvéreik rettenetes sorsát, mely egyetlen védelmüktõl is megfosztotta õket. Most már az ellenség gyûrûje szorosan zárult a kis ország körül; egy világbirodalommal szemben hogy állhatott fenn? Elõször mint az asszírok szabad vazallusa tengette életét és élvezte annak védelmét, legközelebbi szorongatottjával, a damaszkusziakkal szemben. Azután kihasználta hatalmas védõjének halálküzdelmét, s hagy megszabaduljon tõle, Egyiptommal intrikált. Késõbben súlyos bûnhõdéssel és bizonyos országrészekrõl való lemondással vezekelt Kis-Ázsia új urai: a kaldeusok elõtt... Röviden: a királyság még 120 évig tengette siralmas életét, midõn egy újabb pártütés után Nebukodonozor végre türelmét veszítette és a királyt 10.000 emberrel Babilonban fogságba vetette. Egyesek (köztük Jeremiás Egyiptomba menekültek és ott megalapították a diaszpórát. Hatvan évvel késõbben a kitelepítettek egy részt, de csak egy része tért vissza; a jómódúak többsége jobbnak látta Babilonban maradni. Több, mint egy évszázadig tartott, amíg sikerült a hazatéri kis kolóniának, melyben aránytalanul nagy volt a papok és leviták száma, Jeruzsálemet és a szomszédos, nagyon összeszorított területet organizálni, a templomot és a város falait újra felépíteni. Azonban ez a perzsa uralkodók kegyes védelme és a külföldön hirtelen megvagyonosodott testvérek segítsége nélkül egyáltalán nem is sikerült volna. Tehát Judea és Jeruzsálem ismét volt, de ettõl az idõtõl fogva sohasem úgy mint szabad állam. [163)])

Tehát a Judabelieknek tulajdonképpeni zsidóvá válása meghatározott történelmi feltételek hatása alatt ment végbe. Azt szokták mondani: a történelem ismétli magát. Ellenkezõleg! Sohasem ismétlõdik. A zsidó olyan egyedülálló jelenség, melynek hasonlóját sehol sem találjuk. Azonban határozott történelmi feltételek nélkül sohasem lehetett volna azzá, amivé lett. Azt a különleges etnológiai keveredés, melybõl keletkezett az õsrégi

történelme, Izraeltõl való elkülönüléséig, nem hozhatták volna létre a zsidóság fenoménjét, ha a figyelemreméltó körülmények egész sorozata e különös fejlõdést nem segítették volna elõ. Ezek a körülmények könnyen felsorolhatok. Számszerûen öt, melyek, mint ügyesen felépített óramû kerekei illeszkednek egymásiba. Ezek: a hirtelen elkülönülés, (1.) a sajátosságok kifejlõdésének száz éves szünete, (2.) a történelmi tradíciók exilium általi megszaporodása, (3.) egy idegenben született nemzedéknek egy újhoz való kapcsolódása, (4.) és végül a politikai függés állapota, melybe a zsidók ezúttal kerültek. (5.) Rövidebb vizsgálata a történeti egymásutánban érvényesülõ pillanatoknak, a zsidóság keletkezésének tiszta képét fogja adni.

1. Judea férfiai (mint kiskorúak) hozzá voltak szokva, hogy indíttatást az idõsebb, erõsebb és tehetségesebb testvértõl kapjanak. Most egyszerre egyedül álltak egy valószínûleg csak töredékes hagyomány birtokában kénytelenek voltak további szellemi fejlõdésüket maguk irányítani. Ez olyan váratlan, hatalmas lökés volt, melyre nem jöhetett más, mint egy ugyanolyan hatalmas és legkevésbé sem harmonikus reakció.

2. Ha az asszírok Judeába azonnal betörnek és azok lakosait szétszórják, úgy ezek éppoly nyomtalanul eltûntek volna, mint az izraeliták. Azonban a Judabelieket e csapás, egy századon át megkímélte, ami éppenséggel arra kényszerítette õket, hogy az utolsó indíttatást, amit Izraeltõl kaptak, a legvégsõkig túlhajtott következetességgel kihasználják. Ez volt, amit Ámos és Hozseás próféták inspiráltak: erkölcsi megtérés, Isten elõtti alázatosság, bizalom a mindenhatóságában. Valóban ez volt az utolsó reménység, mert egyáltalán nem lehetett arra gondolni, hogy emberi erõvel legyõzzék a fenyegetõ világhatalmat. A zsidók Ámos magasztos tanítását kimondottan anyagiasán fogták fel. Szorongattatásukban a legõrültebb gondolatra vetemedtek: Jeruzsálemnek, mint Jahve lakóhelyének, bevehetetlennek kell lennie. [164)] Az okos emberek természetesen kétkedõleg rázták fejüket. Azonban midõn Sennaherib serege a környezõ országrészeket elpusztította és Jeruzsálem ostromába alig hogy bele fogott, hirtelen eltávozott a város falai alól, a prófétáknak egyszerre igazuk lett. Egyesek azt mondták, pestis tört ki táborában, bensõ zavargások mondták mások, okozták a visszavonulást. [165)]) Mintegy: Kr. e. a. 701-ik évnek ama reggelén, midõn Jeruzsálem lakói már nem látták Sennaherib csapatait a falak alatt, született meg a zsidóság és a Jahve, akit mi a bibliából ismerünk. Ez sarokpont Judea történetében. Még az, idegen népek is csodát láttak Jeruzsálem megmenekülésében. Az eddig megcsúfolt és kigúnyolt próféták: Ézsaiás és Micha egyszerre a nap hõsei lettek. A királynak pártjukra kellett állni és az országnak megtisztítását az idegen istenektõl meg kellett kezdenie.

A Jahve gondviselésébe vetett hit, ez a hiedelem: minden jólét a parancsaival szembeni passzív engedelmességétõl függ, minden nemzeti szerencsétlenség, megpróbáltatás vagy büntetés, a megingathatatlan meggyõzõdés: Juda Isten kiválasztott népe, míg a többi nép mélyen alatta áll, röviden: az elképzelések egész komplexumai, melybõl a zsidóság lelke összetevõdött, akkor keletkezett, s meglehetõsen gyorsan bontakozott ki azokból a csírákból, melyek rendes viszonyok között ilyen virágokat sohasem hoztak volna, nagy ellenálló erõvel ajándékozta meg õket, viszont, sok okos és természetes dolgot megfojtott és fixa ideává lett. Csak ekkor íródtak le ezek a következményeiben súlyos szavak: "De egyedül a ti atyáitokat kedvelte az Ûr, hogy szeresse azokat és az õ magvukat: titeket választott ki õ utánuk, minden népek közül." (Deut. X. 15.) 701-tõl 506-ig, tehát Jeruzsálem elpusztulásáig, több mint egy századuk volt a zsidóknak az eszme kitenyésztésére. A próféták és papok, akik a gyeplõt a kezükben tartották, ezt az idõt jól kihasználták. Manasse liberális reakciója ellenére sikerült is, elõször a régi isteneket elûzniük, azután bevezetni azt a zseniális agyrémet, hogy Istent egyedül és kizárólag

Jeruzsálemben lehet tisztelni, miért is Józsua király "a szent magaslatokat" és más népek legszentebb oltárait szétdúlta, s állítólag még a pátriárkáktól alapított és Theophaneus által megszentelt szentségek õrzõit, a levitákat csaknem mind legyilkoltatta, a megmaradottakat pedig a jeruzsálemi templom alárendelt sorsú szolgáivá tette; most már csak egy Isten, egy oltár és egy fõpap volt.

A világ az egyház fogalmával gazdagabb lett és lefektette, mai csalhatatlan uralkodójával, a római egyház alapját. Hogy ezt végrehajthassa, mindenesetre késõbbi idõknek is mintául szolgáló hamisításokhoz kellett nyúlnia. 662-ben a templom javításánál állítólag egy "törvénykönyvet találtak, [166)]) amelyrõl ma kétségtelenül megállapították, hogy akkor íródott. A Deuteronumium, vagyis Mózes ötödik könyve (Luther szerint: "egészen felesleges kiegészítése a tízparancsolatnak") bevezetése annak a papi uralomnak, amelyrõl eddig nem Izraelben, sem Judeában nem tudtak és törvényes megalapozása, (történelmi, mert a hébereknél minden az Jeruzsálem történelmi szerepének, mint egyedül jogosultnak, olyan gondolat, mely ameddig a birodalom: Jeruzsálem fennállott, sohasem kaphatóit lábra és ami magától a rajongóan hazafias és jeruzsálemi érzelmû Ézsaiástól is teljesen idegen volt. [167)]) És mindez nem rossz, csaló szándékkal történt, hanem csupán azért, hogy a megmentõ Jahve kultuszát továbbra is tiszteletben tartsák és ugyanakkor az erkölcsi újjászületést is bevezessék. Itt merül fel pl. elõször szemlesütve és elrejtve a parancs, hogy az Urat szeretni kell. Ugyanekkor ez a könyv állítja be fanatikus dogmatikus bizonyosságként, hogy egyedül a zsidóság Isten népe. Ezzel kapcsolatosan lép fel elõször úgy a kevert házasságok tilalma, mint az a parancs, hogy minden "pogányt", ahol zsidók laknak "ki kell irtani" és minden zsidót, aki nem igazhívõ, férfit és nõt egyaránt meg kell kövezni, XVII. 5. s két tanú sem kell, hogy kimondják valaki felett a halálos ítéletet. Így lett a vallási türelmetlenség fogalmával gazdagabb, hogy ez a gondolat a nép számára mennyire új volt, s csak milyen különös körülmények között jöhetett létre, így is csak az óráról-órára fenyegetõ veszély közepette és Jeruzsálemnek Sennaherib kezébõl való csodálatos megmenekülése után, mutatja az az állandóan visszatérõ szabály: "Az Úr megparancsolta, féljük õt, hogy míg élünk, olyan jól legyen dolgunk, mint ma van. Borzasztó büntetések az egyik, mértéktelen ígéretek a másik oldalon s ehhez járul az állandóan visszatérõ felsorolása a csodáknak, amelyeket Jahve Izrael javára tett: ez a Deuteronomium könyvének meggyõzõ eszköze s az; elsõ önálló tette a zsidóságnak vallási téren. [168)]) Ez a vallási motívum nem nagyon fenséges, ezt minden zsidó és keresztény magyarázóval szemben állítom, mégis el kell ismerni, hogy fanatikus hittõl indíttatva, összehasonlíthatatlanul erõteljes. Ezentúl csak e hit megerõsítésén fáradoztak, a körülmények figyelemreméltó kedvezése mellett.

3. Azt hihetnénk, hogy Jeruzsálem szétrombolása és a számûzetés megingatta a Jahvéba vetett hitet Azonban a megsemmisítõ csapás nem egyszerre jött és Jeremiás magával ragadó hiterejének elég ideje volt az új viszonyokra áthangolódni. Eközben az ország nagyjainál az erkölcsi újjászületés éppen az ellenkezõ végletbe csapott: félelem nélkül követte el a rosszat. Jeremiás másként látta a jövõt: e próféta a babilóniakban Isten ostorát latjai, akit azért küldött az Úr, hogy Judeát bûneiért megbüntesse. Amint Jahve kiválasztott népét szeretetbõl mentette meg, éppúgy most a fenyítés is szeretet, így jövendölt Jeremiás, ellentétben Ézsaiással, Jeruzsálem szétrombolását illetõleg, amiért is, mint árulóit és Babilon zsoldosát üldözték. A prófétának azonban ismét igaza lett és a bölcs világiaknak nem. Mert azt utóbbiak ezúttal Jahvéra bízták magukat. Hát egy század óta nem. azt tanították, hogy Jeruzsálem bevehetetlen? És midõn jött a szétrombolás, azt mondták: látjátok a prófétának igazsága volt, ez Jahvé keze. Az exiliumnak nagy jelentõségét e tévhit tovább fejlõdésére és megszilárdulására könnyû belátni. A számûzetés nélkül az igazi, valóban bámulatra méltóan mesterkélt zsidóság sohasem lett volna életképes.

Hiskia, Józsai és Zedekia királyok feldönthették az oltárokat, a szent fákat lehántolhatták, de a nép nem engedte magát szentségeitõl megfosztani. Most egyszerre azonban, minden hagyománytól elszakadt. A babilóni birodalomban való hatvan évi tartózkodás azt mondhatnánk: ketté vágta a történelem fonalát. Egyetlen ítélõképes ember sem tért vissza azok közül, akik atyáik országát elhagyták. Ha egy magános ember hazáját ötven évre, vagy akár csak húszra, elhagyja, majd hazatér rokonaihoz és barátaihoz, idegen lesz az idegenek között. Nem lesz képes egy különleges nép egyéni fejlõdésének sajátosan szerves törvényébe ismét beilleszkedni, különösen nem, ha kora ifjúságában hagyta el hazáját. Itt egy egész nép vesztette el történelmi otthonát. A késõbben visszatérõk csaknem kivétel nélkül idegenben nõttek fel s talán egy sem volt közöttük, aki tudatosan emlékezett volna Judeára. Eközben Babilonban, minthogy az áldásban gazdag összeköttetés (anya és gyermek viszonya a múlttal megszakadt, a számkivetettek között az elkeseredett zelóták törték fejüket sorsukon és olyan eszmékre jutottak, amilyenekre otthon nem is gondolhattak. [169)])

A számûzetésben alapították meg a jellegzetes zsidóságot éspedig egy fõpapi családból származó pap: Ezékiel. A számûzetés bélyegét tehát a zsidóság kezdettõl fogva magán viselte. Hite nem egy egységes, szabad, létéért becsületes küzdelmet folytató nép hite. Ellenben lehetetlenséget és bosszúszomjat lélegzik és a pillanat nyomorúságán, egy lehetetlen jövõ délibábjával igyekszik magát ámítani. Ezékiel a biblia legborzasztóbb lapjait írja. A legszélsõségesebb eszközök felhaszálásával a. legszörnyûbb fenyegetések és a legbûnösebb ígéretek felhasználásával akarta ez a gondolatszegény, elvontan formalisztikus, mégis nemes hazafias lélek. [170)]) testvéreinek megingott hitét és vele együtt nemzetét megmenteni. A vallás Izraelben az õ idejéig éppúgy, mint Rómában, Görögországban és Egyiptomban többek között a nemzeti élet megnyilvánulása is volt és a papság tagja az állami szervezetnek. Ezékiel azt tanította: nem! Izrael nem azért van a világon, hogy mint más nép teremtsen és harcoljon, dolgozzék és alkosson, hanem Jahve szentsége legyen és ha betartja annak parancsait, mindent elnyer, így az állam helyébe most már a vallási törvények uralmának; a nomokráciának kellett lépni. Maga a Deuteronomium is megengedte, hogy más népeknek más isteneik legyenek. Amos, mint egyedül álló nagy szellem, kozmikus Istent sejtett, akinek többnek kell lennie, mint egy különleges népecske tisztán politikai deus ex máchinájának. Ezékiel mindkét elképzelést összekapcsolta és ebbõl kovácsolták aztán ki a zsidóság Jahvéját, a monoteizmust a legeltorzítottabb alakjában. Bizonyos, Jahve most egyedülvaló és mindenható Isten, aki egyedül saját dicsõségének él, elnézõen kegyelmes a zsidósággal szemben, (mert általuk akarja hirdetni dicsõségét és megmutatni hatalmát, azzal a feltétellel, hogy azok egyedül és kizárólag szolgálatának szentelik magát) de a föld minden más népeinek borzalmas Istene, aki azokat, "pestissel és vérrel" látogatja meg, hogy "ezáltal fenséges, szent és ismert legyen."! Minden más népnek meg kell semmisülni és Jahve megparancsolja prófétáinak, hogy hívják össze a világ madarait és állatait, hogy "azok, az erõsek húsát felfalják és a fejedelmek vérét kiszívják." E mellett e könyv a hierokrácia szervezetének és egy új kultusz kényszerzubbonyának tervezetét is tartalmazza: mind olyan dolgok, amelyekben egy számûzetésben élõ pap féktelen fantáziája feloldódhatott, ami lehetetlen lelt volna, ha nemzeti élet keretében él, ahol minden új rendeletnek a szokásokkal és erkölcsökkel kell megbirkózni. De Ezékiel halála után a nemes perzsa király Cyrus nemsokára elfoglalja a babilóniai területeket; a keveset tapasztalt indoeurópai naivitásával megengedte a zsidók visszatérését és támogatta a templom újjáépítését. Árja türelmesség védelme alatt, szemita türelmetlenségbõl felépült a tûzhely, hogy legyen évezredeken át a legnemesebbek átkává, a kereszténység örök szégyenévé s mint méreg ömöljön szét a földön.

Ha valaki arra a kérdésre: ki a zsidó? világos feleletet akar adni, egyet el ne felejtsen soha: a zsidó hála Ezékielnek minden türelmetlenség, minden hitbeli fanatizmus, minden a vallás érdekében történõ gyilkosság tanítómesterének, a türelmességre csak akkor hivatkozott, ha elnyomva érezte magát, õ azonban sohasem gyakorolta és nem volt szabad gyakorolnia, mert törvénye tiltotta, ma is tiltja és holnap is fogja.

4. Ezékiel álmodott, de a visszatérés következtében álma valósággá változott. Könyve és nem Izrael története és nem a nagy próféták szava lett az az ideál, amely szerint a zsidóságot megszervezték. És ez ismét, csak annak a körülménynek tudható be, amelyben maguknak az apáknak a nyelvét is elfelejtették és már csak a papok értették meg. [1681)] Csak szokatlan körülmények találkozásából születhetett olyasvalami, amilyenrõl a világtörténelem egyetlen példát sem tud felmutatni; hogy egyes céltudatos emberek, egy teljesen kitalált, mesterségesen kigondolt, rendkívül komplikált vallás és kultúrtörténetet, mint legszebb hagyományt, tudjanak egy egész népre rászorítani. Az eljárás itt egészen más, mint a keresztény zsinatoknál, ahol elhatározták, hogy ezt és ezt kell az embernek hinnie, mert ez az örök igazság. A zsidó számára a dogma a mi felfogásunk szerint idegen. Materialista felfogás alapján, amely mindenütt elõtérbe nyomul, ahol szemita szellem, ha csak spiritus rectorként szerepel, mint itt is, uralkodik, minden meggyõzõdésnek történelmi alapon kell nyugodnia. És ezért leltek az exkluzív Jahve hit, a templomi kultusz új rendelkezései s az új vallási törvények, [1691)]) minden idõben Isten által megparancsoltaként és mint mindig figyelemmel kísértek, történeti tényként beállítva.

A kezdet alapjait a számûzetés elõtt a Deuteronomiumban rakták le. De ez még csak szerény kezdet volt és az akkor még élõ néptudathoz viszonyítva nem éppen eredményesnek mondható. Most már a helyzet egészen más lett. Elõször is, mint már mondottam, a számûzetés a történelmi fonalat kettévágta, ugyanakkor a hazatért számûzöttek túlnyomó többségét tekintve, két társadalmi osztályból tevõdtek össze, egyrészrõl: a legszegényebb, legtudatlanabb, legfüggõbb népbõl, másrészrõl: a papokból és levitákból. [1701)]) A gazdagabb világiasabban hangolt zsidók elõnyben részesítették az idegenben való maradást. Ott jobban éreztek magukat, mint saját népközösségükben, mégis (legalább nagyobb részben zsidók maradtak. Kétségtelenül részben, mert e hit nekik megfelelt, részben a kiváltságok miatt, amint mindenütt biztosítva tudtak, amelyek között elsõsorban a katonai szolgálat alól való mentesség szerepelt. [171)]) Most már megértjük, hogy a papság miként tartotta a két elemet tökéletesen a kezében: a tudatlan, semmiféle tradíciótól meg nem kötött kolonizációs népet és a bár mûvelt, de az egyetlen kultúrközponttól eltávolodott tagjait a diaszpórának, így épült fel a mesterséges épület: a Deueronomium kiegészítõdött (és pedig a tizenegy elsõ hatásos történelmi fejezettel) és keletkezett az ún. "papi kódex" (magába zárva Leviticus egész; Numeri háromnegyed, az Exodus félkönyvét és a Genezisnek tizenegynéhány fejezetét . [172)] Az ószövetség történelmi könyvei abban az alakban, amint ránk maradtak, különbözõ forrásokból hordódtak és rakódtak össze. Ezek után természetes, hogy minden forrást átnéztek, expungáltak, betoldtak, ami által az új hierokráciának, az új Jahve hitnek épp úgy, mint az új "törvényeknek, amely alatt ezentúl a szegény zsidók nyögni fognak, kívántak segítségére lenni. Mindén esetre olyan munka ez, amely az akkori mûveltségi fokolt meghaladta, úgy hogy az ellentétek és ellentmondások minden sarokból és végbõl kibújnak, úgy hogy mi e hasítékokon át szemlélhetjük munkában a jámbor erõszakot. [173)])

A tórát (azaz a "törvényt" fokozatosan és részletesen, a nagyon régi mondai irodalomból vett szemelvények s az erõsen átdolgozott gyûjteményeik prófétai könyveken egészítették ki, amit lehetõség szerint gazdagítottak a sok vaticinia ex eventibusból. De ezt oly

értelmetlenül szerkesztették össze, hogy csak kimondhatatlan fáradsággal sikerül belõlük a próféták szándékát kihámozni. Ezekhez késõbben egynéhány szabadon költött tanköltemény társult, amint az Eszteré, Jóbé, Dánielé, a Zsoltárok stb. Ezra után (zsidó tradíció szerint, még sokáig mûködött egy 120 írástudóból álló kollégium, "a nagy zsinagóga", a kánonok kiegészítésére és kiadására. A krónikák két könyve, pl. csak kétszáz évvel késõbben keletkezett, a perzsa birodalom hanyatlása után, már a judaizmus kebelében. [174]) Ezékiel e vallására még vissza kell térnem. De elõzõleg még az ötödik és utolsó történelmi körülményt kell megtárgyalnom, amely nélkül minden elõzõ, maradandóan sohasem vert volna gyökereit.

5. A babilóni számûzetés után a zsidóság sohasem volt többé Önálló nemzet. Herder, e ténynek a nép jellemére gyakorolt mélyreható befolyásáról a következõket mondja: "A zsidóság nevelésében romlott el. mert a hazai talajon politikai kultúrára és ezzel kapcsolatosan a becsület és szabadság érzésére sohasem tett szert." [175]) Nem szabad azt állítani, hogy a zsidóságnál eredetileg mint organikus hiány nem volt meg a becsület és szabadság érzése. S talán sorsuk nem lett volna elegendõ, ilyen messzemenõ atrófiáját e legdrágább javaknak elõidézni, ha nem társult volna hozzá az, amely az egyént megfosztotta szabadságától és ezáltal a "becsület igazi érzését is kiirtotta" hogy más magasabb értékû népek becsületét is elvitatta. Ezt a hitet a Juda törzsbõl származó nép nem engedte volna magára kényszeríteni, ha politikai tehetetlensége, mint kis megtûrt vazallus államot nem szolgáltatja ki vallási tanítóinak. Fél önállóságai az olyan periódusoknak, mint Simon Makkabeus alatt, csak arra elegendõk, hogy megmutassák: az eredeti néphitnek, midõn belépett a praktikus, élõ életbe, mélyreható átalakuláson kellett volna átmennie. A makkabeusok eredetileg azáltal emelkedtek fel (még gyermekek a távolabbi Modinból, amely régebben az efraimi hegység volt , hogy az egyik legszigorúbb törvényt, a szabbatot megsértették. [176])

Hogy milyen lehetetlen lett volna ezt a papi hitet, ezt a papi kultuszt, ezt a papi törvényt egy független népre rákényszeríteni, már abból is láthatjuk, hogy ez az adott feltételek mellett is nehezen ment és a babilóni királyok erõteljes támogatása nélkül nem sikerült volna. Mert, amikor a zsidók minden benyomásuktól elszakadtak, ez a sors szomszédjaikat épp oly kevéssé érte utól, mint azt a kánaáni törzslakosságot, amely meglehetõsen nagy számban maradi vissza Judeában. A visszatérés után az elsõ idõben, minden oldalról új kapcsolatok támadtak. A Jahve imádó hettita-amorita parasztok, mint korábban, részt akartak venni az áldozásban; nem sejtették és nemi is akartak beleegyezni abba, hogy saját hazájuk Istene. Jahve, ezentúl a zsidók monopóliuma legyen; másrészrõl a gazdagabbak a visszatért izraeliták közül, mint korábban, házasságot kötöttek a szomszéd népekkel, nem törõdve azzal, hogy ezek Milkomot, Molochot, Baált, vagy más föld istenét tisztelték és azt tapasztaljuk, hogy mint nálunk a nemesség, legyen még oly antiszemita, elõszeretettel vesz el gazdag zsidó nõt, éppúgy a fõpapi osztályhoz, tartozók tagjai "társadalmi állásukhoz" méltónak tartották, hogy ammonita és edomita nõvel kössenek házasságot, ha az elég hozománnyal rendelkezett. Miként lehetett volna ilyen körülmények között az Eziékiel által hirdetett hitet beoltani és az új törvényt számtalan elõírásával begyakoroltatni? Egyetlen nemzetnek sem lett volna képes azt teljesíteni addig, míg a túlzó papi fantázia természetellenes szülését ad patres nem helyezi.

A zsidók azonban nem alkottak önálló államot. Jeruzsálembe egy félperzsa földmûves vezetése alatt tértek vissza, akinek kétségtelenül meg volt a pontos utasítása a papok megsegítésére és a velük szemben megnyilvánuló politikai becsvágy elnyomására. Midõn a jámbor párt, az, iménti említett elõzmények által az alig megkezdett munkát veszélyeztetve látta, Babilonhoz fordult segítségért. Elõször erõsítésül papokat és

írástudókat küldtek Ezrával, "az ügyes írástudóval" az élén, akiknek a tórát, királyi rendeleteket és pénzt kellett feltalálni. [177]) De még ez sem volt elég. A tett emberére volt szükség. ezért Artaxerxes király pohárnokát Nehémiást, diktafon hatalommal felruházva Jeruzsálembe küldték. Most már a dologhoz energikuson fogtak hozzá. "Utálattal" utasították el maguktól mindazokat a Jahve imádókat, akik hivatalosan nem tartoztak a zsidó néphez. Nem a hit, hanem a származás lett ezentúl a döntõ tényezõ. Minden zsidónak, akinek nem zsidó nõ volt a felesége, el kellett válni, vagy ki kellett vándorolni. E törvény került a Leveticusba: "Kiválasztottalak benneteket a népek közül, hogy enyéim legyetek" (XX. 26. . Ezentúl, halálbüntetés terhe alatt egyetlen zsidó nem házasodhat népén kívül. Tulajdonképpen minden. férfi, aki idegen nõt vett el: "Isten ellen való vétket" követelt el. [178] Nehémiás magas falakkal vette körül Jeruzsálemet és a bejárókat erõs falakkal zárta el. Megtiltotta az idegenek belépését, hogy "minden idegentõl megtisztítsa népét." Ezra és Nethémiás mondja joggal Wellhausen Artaxerxes király kegyelméből, végérvényesen megteremtõi lettek a zsidóságnak." [179]) Aminek Ezékiel lerakta alapjait, azt õk befejezték: a zsidókra rákényszerítették a zsidóságot.

Tehát ez lenne az az öt tényezõ, amely a zsidóság keletkezését lehetõvé tette és elõsegítette. Azonban még egyszer összefoglalom, hogy jobban megmaradjon az emlékezetünkben: a. váratlan és hirtelen elszakadás az értékesebb Izraeltõl; száz éves fennmaradása a minden oldalról fenyegetett kis államnak, amely csak egy ember fölötti hatalomtól remélhetett segítséget; eltépése minden történelmi fonálnak, minden helyi hagyománynak, amelyet az egész népnek idegenbe való kivezetése jelentett; ismét bekapcsolódása egy olyan nemzedéknek, mely idegenben született s atyái nyelvét is alig értette; az állandósult politikai függõség, melybõl a papi uralom erejét merítette.

Az új szövetség.

Midõn Ezra az összesereglett nép elõtt az új törvénybõl, mely "Mózes törvényeként szerepelt" elõször olvasott fel "az egész nép sírt, amikor a törvény szavait hallgatták" mondja Nehémiás és mi hiszünk neki. De a sírás nem segített rajtuk, mert ezek a "hatalmas és borzasztó Jahve" parancsolattal voltak. [180] És ekkor az állítólagos "régi szövetséget" megújították, de ezúttal írásban, mint egy közjegyzõi szerzõdést. Minden pap, lévita, írástudó és nagyja az országnak, pecsétjét tette rá. Nekik és minden férfiúnak "asszonyaikkal, fiaikkal és leányaikkal együtt esküvel kellett megfogadniuk, hogy Isten törvénye szerint, melyet Mózes adott, élnek." [181]) Ez volt most már az új szövetség. Egy vallás ilyen módon való keletkezésének ez volt az elsõ és egyetlen esete a világtörténelemben! Szerencsére azonban még élt a vallásos érzés a népben, melynek kebelébõl nem is olyan, régen egy Jeremiás és egy Deuteroézsaiás támadt. Az emberi természetet nem lehet az utolsó nyomig eltaposni megsemmisíteni, itt azonban ez irányban mindent elkövettek. És ha a zsidókat ezután a föld minden népe gyûlölte s mindenütt ellenszenves, lett, ennek okát kizárólag abban a mesterségesen kiagyalt és mechanikusan ráerõszakolt hitben kell keresni, mely késõbben kiirthatatlan eszménnyé alakult és szívükbõl mindannyiunk közös, tisztán emberi örökségét kiirtotta. A kánaáni izraelita természetkultuszban, összezavarva szemita komolysággal az amorita idealizmussal, a legszebb virágok csíráinak kellett rejlenie. Különben hogyan lehetnénk olyan fejlõdés szemtanúi, amely a bika képe körül lejtett orgiás tánctól (egész Izraelben és Judeában még a számûzetés elõtt gyakori volt) Ámos Istenéig vezetett, aki az ünnepnapokat megvetette" és "égõ áldozataikat nem kedveli". (V. 21, 22.) és Deuteroézsaiásig terjed, aki minden templomépítést méltatlannak tart az Istenhez, az áldozatot és tömjént "borzalmasnak"

tekinti és leírja e csaknem indiai szavakat: "ha valaki egy ökröt levág, olyan mintha embert ölne meg." (Ézsaiás LXVI. 1-3.) Ezentúl minden fejlõdés derékban törik ketté.

És amit ezerszer el kell ismételnem, mert senki sem mondja és azt egyetlen, ami a zsidók helyzetét számunkra a huszadik században érthetõvé teszi: "Ezra ún. "reformja", mely igazság szerint a zsidóság megalapítását jelenti s mely az: általam felsorolt történelmi körülmények találkozásából merítette létének lehetõségét, a vallásos fejlõdésnek nem egy lépcsõjét jelenti, hanem erõteljes reakciót minden fejlõdéssel szemben. Meghagyja a fát, de a föld alatt minden gyökeret elvág. Most már állhat elszáradva s ne hogy összeomoljon 13, 666 törvény tisztára hántott oszlopaival támasztja alá. Ha tehát maga Delisch, a számottevõ tudós is írja: "A tóra a mózesi törvények fejlõdésének évezredes történetét tükrözi vissza Izrael öntudatában és gyakorlati életében. Még akkor is ellen kell vetnünk, hogy a tóra ezzel szemben mindent megtesz, amit csak meg lehet, hogy azt a fejlõdési folyamatot, amely addig létre jött, véka alá rejtse, semmi hamisságtól ne riadjon vissza, hogy a törvényt, mint abszolút megmozdíthatatlant, öröktõl fogva létezõt állítsa be, s olyan kézzelfogható abszurdumokat tálaljon fel, mint a szent sátor és berendezésének meséje. Állítanunk kell, hogy a tóra nem kizárólag az "állítólagos bálványimádás, " (ebbõl eredt az egész izraelita kultusz) hanem éppen úgy az igazi vallás szabad szelleme ellen irányult, amely a próféták nyomán indult meg. Ama nagy férfiak egyike sem, mint: Illés, Ámos, Ezea és Mikeás, Deuteroézsaiás tette volna le pecsétjét az új szövetségre, mert ezáltal saját szavaikat kellett volna megtagadniuk.

A próféták.

Egy pillanatra meg kell állnom az imént említett prófétáknál. Éppen ebbõl az ellentétbõl, amely amit tartottak, amire törekedtek és ami a Jeruzsálem! hierarchia tanítása között fennállott, láthatóvá elsõsorban, a zsidót mennyire zsidóvá csinálták, mesterségesen! (így! és pedig egyes emberek s egyes körök tudatos, jól kiszámított vallásos politikája segítségével, minden organikus fejlõdéssel ellentétben. Hogy az izraeliták karakterét helyesen meg tudják ítélni, amely bizonyos tekintetben a zsidóságban ért partot, szükséges ezt kihangsúlyozni. Az új szövetségben a kultusz szabályok állanak a középpontban. E szó: .szentség", amely oly gyakran fordul elõ, elsõsorban egyáltalán nem jelent egyebet, mint szorosan vett követését minden rendeletnek, [182)] amikor is a szív tisztaságra egyáltalán alig gondoltak. [183)] a "tisztasága a bõrnek és az edénynek fontosabb" (amint Reusa egy kis túlzással mondja. [184)] E szabályok közepén, mint legszentebb áll egy rendkívül bonyolult áldozati ritus. [185)]) Szembeszökõbb elhajlás a prófétai tanoktól el sem képzelhetõ. Hallgassuk csak! Hozsaeás azt mondatja Istennel: "Szeretetet kívánok s nem áldozatot: az Istennek ismeretét inkább, mint égõ áldozatot." (VI. 6.) Ámost már idéztem. Mikeás azt írja: "Mivel menjek elébe az úrnak? Hajlongjak-e a magasságos Istennek? Égõ áldozatokkal menjek-e elébe? vagy esztendõs borjúkkal?" (VI. 6.) "Megjelentette néked óh ember, mi légyen jó és mit kíván az, Úr tetõled." Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeresd az irgalmasságot és alázatosan járj a te isteneddel." (VI. 8.)

Ézsaiás éppígy nyilatkozik, csak sokkal kimerítõbben. Mint csoda maradt fenn az a mondása, amelyben kijelenti: "Az úr nem szereti a szombatot, gyûlöli lelkében az új holdat és ünnepnapokat!" . .. ezzel szemben a nép inkább más dolgokkal foglalkozzon", tanulja meg a jót cselekedni, igazságra törekedjen, az elnyomottakon segítsen, az árváknak és özvegyeknek ügyét pártolja." (L 13-17.) Jeremiás az õ sajátosan heves modorában még tovább megy. Feláll a Jeruzsálemi templom kapujába és a belépõknek ezt mondja: "Ne

bízzatok hazug beszédekben, amikor ezt mondják: az Úr temploma ez, itt, az; Úr templomja ez itt! hanem javítsátok meg életeteket és lényetekéit, hogy egyik a másiknak jót cselekedjen, idegeneken, árvákon és özvegyeken ne erõszakoskodjatok és ártatlan vért ne ontsatok e helyen." (VII. 4, 6.) Jeremiás magáról a legszentebb frigyládáról sem akar tudná semmit, "nem fognak reá többé gondolni, róla prédikálni, sem azt felkeresni és elõtte áldozatot hozni. (III. 16.) A zsoltárban is ezt olvassuk: "Nem telik örömed az áldozatban és az égõ áldozat sem tetszik néked. Az áldozat, ami istennek tetszik az a töredelmes lélek! Óh Isten te egy alázatos, szomorú szívet nem vetsz meg! (LI. 18-19. 1 [186)] Hogy ezeket a szavakat olyan fanatikusan nemzeti kijelentések követik, mint: Jeruzsálem Isten trónja, minden más Isten, halvány, stb. a korúak megfelelõ korlátoltságra vall, [187)] de mégis azt bizonyítják, hogy mindezek a férfiak a kultusz egyszerûsítésére törekedtek, éppúgy, mint a Yoruba négereit, akik az ételáldozatot ostobaságnak tartották és lehetõleg bizonyos templomi szolgálatok eltörlését kívánták, mint az a nagy ismeretlen, [188)]) aki így szólaltatja meg Istent: "Az ég az én székem és a föld a zsámolyom." Mi hát egy ház, amit nekem építeni akartok? Szemeimet más dolgokra irányítom: a nyomorultakra, a széttört lelkûekre és azokra, akik. félik szavaimat." LXVI. 12.

Ez és a tóra nemsokára ezután következõ parancsa között nem is lehet élesebb az ellentét. Tudniillik a próféták minden igyekezete arra irányult, hogy a jámborságot a szívbe ültessék, tehát nem aki áldoz, hanem, aki jót tesz, nem aki a szombatot megtartja, hanem, aki az üldözöttet megvédi, az felfogásunk szerint a jámbor. Meg kell még jegyeznünk, hogy, a hazafiság egyetlen esetben sem viseli magán (eltekintve a késõbbi betoldásoktól) a késõbbi hivatalos hitnek dogmatikus és embertelen karakterét. Ámos, ez a pompás férfiú, kinek könyve a nagy zsinagógát alaposan elpáholta, az; egyetlen humoros megjegyzést teszi, amit talán a bibliai irodalom fel tud mutatni: "Nem olyanok vagytok-é, elõttem, óh Izrael fiai, mint a kusiták fiai?" (IX. 7.) És a továbbiakban úgy véli: amint Isten az izraelitákat Egyiptomból, hasonlóképpen vezette ki a filiszteusokat Kaphtorból és a szíriaiakat Kirbõl. Hasonlói engedékenységgel ír Mikeás is: "Mert minden nép a maga istenének nevében járunk örökkön-örökké." LIV. 5. Deuteroézsaiás az egyetlen valóságos tudatos monoteistai egyszerûen ezt mondja: "Isten az egész föld Istenének hivattatok." (LIV.) Tehát itt is világosan meg van adva az irány, melyet késõbben erõszakosan kettévágtak. Ezzel egyszer-s-mindenkorra csírájában fojtották meg azt a sokat ígérõ hajlamot, tapogatózó kísérleteket, amelyek egy kevésbé történeti ugyan, de az individualista lélek igazi vallása felé halad, ellentétben egy nép sorsában gyökerezõ hittel. Természetesen egyes szívekben ez újra és újra feltámadt, azonban ez nem tudott életet lehelni a papi kódex által megmerevedett szervezetbe, mert a fejlõdésre nem nyílt többé tér.

Mégis Jeremiás ez értelemben jelentõs kijelentéseket tett. Õ (vagy valaki más az õ nevében) Istennel ezt mondatja: "Én az Úr vagyok, aki a szíveket fürkészem és a veséket vizsgálom, hogy megfizessek kinek-kinek az õ utai szerint és cselekedeteinek gyümölcse szerint." (XVII.) Igen, merõ ellentétben a zsidók sablonos hitével (amit a katolicizmus is átvett) azt hihetjük, hogy itt a kegyelem fogalma csillog át, midõn Jeremiás bensõségesen felkiált: "Gyógyíts meg engem Uram, hogy meggyógyuljak, szabadíts meg engem, hogy megszabaduljak." (XVII. 14. Deuteroézsaiás szép versénél, mikor Isten így szól: "Gondolataim nem a ti gondolataitok, a ti utaitok, nem az én utaim". Ügy érezzük, hogy a transzcendentális titok megsejtésének ama küszöbénél állunk, ahol az indusok és Jézus Krisztus számára az igazi vallás kezdõdik. Mennyire igazsága van Duhm teológusnak, amikor azt írja: a Deuteronomikusok az Ezékiel és vele együtt a zsidóság a mai napig "vallási és erkölcsi vonatkozásban mélyen Jeremiás alatt állanak. [189)])
Egyébként, hogy a Somaiaknál, még a legnemesebbeket sem véve ki általános

adottságuknál fogva, nagyon sok vallásosság ütközne ki, már, mint a szónak általunk használt értelmében, elöltem többnek, mint kétségesnek látszik. Mert, mint ez idézetek tanúsítják (a két utolsó kivételével mindig a morál az, amit a próféták a kultusszal szembeállítanak s sohasem egy új, vagy reformált vallásideál. [190)])

Az izraelita próféták (akikhez egyes zsoltárosok is tartoznak) erkölcsi nagyságuk és nem teremtõ erejük által nagyok. Ebben mutatkoznak be, mint igazi szemiták. Náluk az akarat központi helyet foglal el és mûködésük tisztán vallási téren, legnagyobb részben kizárólag a kánaáni (Mózesnek tulajdonított) kultusz elleni visszahatás, anélkül, hogy annak helyébe valami mást tudtak volna hozni. Azt hinni azonban, hogy egy néptõl el lehet venni kultuszát, anélkül, hogy mást adnának helyébe, az emberi karakternek nem nagy ismeretérõl tanúskodik, mint éppoly kevés vallásos értelemre mutat, mikor a próféták azt képzelték, hogy egy le nem írt, soha nem ábrázolt, magát kizárólag politikai eseményekben kinyilatkoztató Istenben való hit, képes a legszerényebb fantázia szükségleteit is kielégíteni. Éppen a prófétai érzés fönségessége, a prófétai szavak izzása fedezte fel elõször az anyagias, vallási elképzelésben nagyon szegény szíriai szemita nép elõtt az ember és Isten közötti szakadékot, amely lényegétõl ásított reá, anélkül, hogy ennek áthidalására a legcsekélyebb kísérlet történt volna. És mi a vallás lényege, ha nem éppen ez, az áthidalás? A többi más csak filozófia vagy morál. Ezért vagyunk feljogosítva arra, hogy Görögország mitológiáját vallásnak nevezzük, mert az az ilyen elképzelést és az Isten közelségét közvetíti. Tehát nem egy olyan Istenben való gondolat, ki csak teremtette az eget és a földet, hanem Paraklét, aki köztem és közte ide-oda lebeg, képezi a vallás igazi lényegét. Mohamed alig csekélyebb, mint Allah, s Krisztus is az, aki leszállít a földre.

És be kell ismernünk: Ézsaiás, aki prófétálásait az utcasarokra ragasztotta ki, Jeremiás korának legélesebben látó politikusa, Deuteroézsaiás, a fönséges, szeretetben gazdag alakja a babilóni számûzetésnek, ehhez Ámos, a földbirtokos, aki a vezetõ osztályok romlottságában nemzeti veszélyt lát, Hózseás, aki a papokat még veszélyesebbnek tartja, Mikeás, a szociáldemokrata paraszt, aki az összes városokat: Jeruzsálemmel együtt el akarja tüntetni a föld színérõl. Pompás emberek, akiknél elragadtatással vesszük észre, hogy mily erõs hittel, ugyanakkor szabadon, amilyen nemesen, mily életteljesen élt az izraelita szellem, mielõtt még bilincset és rabszíjat raktak volna reá bár ezek sem voltak egyáltalán vallásos zsenik. Ha övék lett volna az az erõ, amelynek nem voltak birtokosai, úgy népük keserû sorstól kímélõdött volna meg. Nem kellett volna sírniuk, midõn a "törvény szavai elhangzottak."

A rabbinus.

Amire a próféták nem voltak képesek, azt fejezték ki a papok és írástudók. Isten és ember között, egy csak elintett, mégis pontos történelmi hagyomány lerögzítésével, további építésével, az áldozati szolgálatnak és mindenekelõtt az ún. "törvény"-nyel helyre állították az összeköttetést, amikor is az elõírások százaival az emberek minden lépését körülhatárolták és annak minden idõszakban: a mázon, ébrenlétben és álomban, evésnél és ivásnál szüntelenül kísérõjévé szegõdtek. A talmudi hagyomány szerint, Mózes halála feletti gyász napjaiban 3000 ilyen elõírás merült a feledés homályába [191)] Ez jellemezte az irányt. Nyilvánvalóan az volt a cél, ezt minden pártatlan ítélõ megállapíthatja. Lehet, hogy ez a drákói kormányzás erkölcsösebb életet idézett elõ és a jó lelkek ezreit boldoggá és szerencséssé is tette a törvény betöltése, mégis, ami itt történt, az erõszakos csínytevés volt

a természet ellen. Természetellenes az emberiség minden lépését korlátozni, természetellenes a népet papi szõrszálhasogatással kínozni, [192]) eltiltani minden egészséges, szabad táplálkozástól, természetellenes, dölyföt, gyûlöletet, elkülönültséget embertársainkhoz való erkölcsi viszonyunk alapjaként tanítani, természetellenes minden törekvést a jelenbõl a jövõbe helyezni. A zsidóság megalapításáért megöltek egy vallást és mumifikálták azt.

Ambróziusz, a zsidó vallási tanában különösen dicséri azt, hogy "az érzés alá volt rendelve az észnek." [193]) Az ész szó talán nem a legszerencsésebben van megválasztva, az "akarat" jobban eltalálná az igazi értelmet, de ami az érzés alárendeltségét illeti, tökéletesen igaza van, és ezzel egyszerû formában olyan nagy horderejû dolgot mond, hogy szavai számomra megtakarítják a részletes magyarázatot. Aki azonban tudni akarja, hogy a vallásban az érzés alárendelt szerepe hova vezet, az tanulmányozza a rabbiság történeteit és kíséreljе meg a talmud egykét helyét elolvasni. Nemes rabbinusokat is fog találni s talán több kereskedõi szabályt, mint ahogy sejti (különösen Pirke Abboth értekezésében, azaz Atyák szavaiban , de az egész világirodalom nem tud felmutatni olyan vigasztalanul sivárat, gyermekesen unalmasat, a pusztai homok abszolút sterilitásával annyira betemetettet, mint a tóra fölött tartott legbölcsebb viták gyûjteményét, amelyeket századokon át a zsidók között ápoltak. [194]) És ez a szellemtelen termék a késõbbi zsidók számára szentebb lett, mint a biblia. (Tr. Pea II. 5.) Igen, ilyen kijelentésekre merészkedtek: "Az atyák szavai fontosabbak, mint a prófétáké". (Tr. Berachoth. II. így vezette be az új szövetség a vallási hanyatlást. A "végnélküli tengerben", amint maguk is a babilóni talmudot nevezték a legnemesebb vallási indulatok örökre elmerültek. [195])

A messianizmus.

Mindez azonban bizonyos a keresztény hittételek és szentségek oly meztelenül vannak beállítva, hogy ott, ahol a kereszténység uralkodó vallás, nem lehet senki sem oly merész, hogy tartalmát megvitassa. Nos, mi nem vagyunk oly szemérmesek és szelíden hangoltak, hogy az ilyesféle leleplezések a legkevésbé is zavarjanak bennünket. Ha a zsidók irodalmi termékeiket eltitkolják az az õ dolguk. Tragikus gyanúnak azonban nincs helye, itt csak érthetõ szégyenérzetrõl lehet szó. (A föntebbi idézetek az egyetlen irányadó, két rabbi által átnézett fordításból valók és pedig: Dr. Aug. Wünsche: Der jerusalemische Talmud Zürich 1880, Der babylonische Talmud Leipzig 1886-89. Egyedül a Rabbi bar Hunától vett nézetet merítettem a Seligmamn Grünwald által kiadott talmudi mondások a zsidó Universal Bibliothékból. V. ö. egyébként Stratk.: Einleitung in den Talmud Nr. 2., berlini zsidó intézet írásait, ahol a többek között hiánytalanul megtaláljuk a lefordított részleteket. 106. old. Kevésbé tudós módszerû, de sokkal világosabb William Rubens kitûnõ kis munkájában: Der alte und der neue Glaube im Judentum, 1878, a függelék.

Még ma a XIX-ik század végén is minden igazhitû zsidó a rabbinusi rendelkezéseket isteneknek tekinti és ragaszkodik a talmudi mondathoz:"Ha a rabbi a balt jobbnak és a jobbot balnak mondja, el kell hinned." (I, . az antirabbinusi Dr. Rubens f. i. mûvét. 79. old.) A jezsuitizmussal való közeli rokonság itt is, mint sok más hasonló dologban kiütközik. Bizonyos fokig a zsidóság megalapításának csak negatív alkotó részét mutatja be az atyák szép örökségébõl, a papok naiv, életerõs emlékezései, a héber népmesék, a kánaánbeliek hatásos kultusz berendezései, valamint számtalan szokás, amely a szumero-akkadíai befolyáson nyugodott és minden nyugatázsiaival közös volt, mint pl. a szabbat, merev törvényt csináltak, varázslattal a meleg vért hideg érccé változtatták, belõle a lélek satuját

kovácsolták a nürnbergi acélszûzhöz hasonlót. A természetes benyomások életerõt, mint Ambrozius mondja: "érzését", életerejét egy nép ösztönszerû alkotó erejének, lekötötték, mi által hite, erkölcsei, gondolatai a változó idõkhöz alkalmazkodnak és új teremtéssel, a régiek örök igazságát, újra formált életre ébresztették. Munkájuk azonban nem lett volna tartós, ha megállanak a félúton és a negatívummal megelégedtek volnál Ha élettani kísérleteknél a szív és agyvelõ összeköttetését elvágják, úgy mesterséges légzésrõl kell gondoskodni, különben az életfunkciók megszûnnek. Ezt tették a papi vallásalapítók, mikor bevezették a messiás jövõ országát.

Már többször kifejtettem s azért nem akarok ismét visszatérni arra, hogy a materialista világnézet történelmi felfogást tételez fel s azonkívül, ahol a vallás alapját a történelem alkotja, szükségszerûen, nemcsak a múltat és jelent, hanem a jövõt is magában kell foglalni. Kétségtelen tehát, hogy a jövõ gondolata õsrégi alkotórésze volt a héber örökségnek. De mily szerényen, mily természetesen és mennyire a lehetõség s valóság határain belül! Jahvét Kánaán ajándékozta az izraelitáknak. Jahve csak Kánaán istene volt. Eltekintve a számtalan s elkerülhetetlen harctól, Juda törzse éppúgy élt számûzetéséig békességben szomszédaival, mint számtalan más törzs. Vándorolnak ide-oda, (L. Ruth könyve.) s mint magától értetõdõt veszik át az országnak istenét, ahol letelepszenek. (Ruth I. 15., 161.) Nemzeti büszkeségük átlag nagyobb, mint a németeké vagy a franciáké. Természetesen a prófétáknál, összhangban a többi eszmékkel, tekintettel a különösen veszélyes politikai helyzetre, (mert a prófétákat mindig a politikai krízisek teremtik és nem a békék a jövõ színesebb lesz, az erkölcsi figyelmeztetéseknek és a kilátásba helyezett büntetéseknek, amelyek kinyilatkoztatásaiknak összességét adják, az áldások fénylõ képeire, mint aranyfüstre szükségük volt, amikor egy jámbor istenfélõ népet avatnak annak részesévé, de világuralomról és hasonlóról a számûzetés elõtti próféták eredeti irataiban sehol sincs szó Maga Ézsaiás sem jut csak addig a gondolatig, hogy Jeruzsálem bevehetetlen és ellenségeit büntetés fogja érni és akkor a "biztos fedél alatt", "üdvösség, bölcsesség, okosság és istenfélelem lesz a lakosok kincse" és különösen áldásként lebeg a nagy férfi szeme elõtt, hogy majd abban az idõben "írástudót nem fognak látni. "A legnagyobb tekintélyre hivatkozhatom, hogy apodiktikusan állítsam: a zsidó nép különös szentségének képzete, amely a zsidó vallás alapját képezi Ézsaiás elõtt teljesen ismeretlen. [196)]) Mindezek a helyek, mint pl. IV. 2: "aki Sionban meghagyatik, szentnek mondattatik" LXII, 12. "és hívják õket szent népeknek" és így tovább . . . bizonyíthatóan késõbbi betoldások, azaz a fentebb említett nagy zsinagógák mûvei.

Sokkal késõbbi, a hébert többé teljesen nem. uraló századok nyelve, elárulta a hamisítót. Éppígy hamisítások "a vigasztalásban gazdag függelékek", amelyeket Amos, Abdiás, Mikeás, Ézsaiás legtöbb fenyegetése után megtalálunk, [197)] sõt vannak olyan fejezetek, amelyek az elsõ szótól az utolsóig azok, pl. Ézsaiásnak LX.-je az a híres messiási prófétálás, amely szerint a világ összes királyai a zsidók elõtt porba omlanak s Jeruzsálem kapui éjjel-nappal nyitva maradnak, hogy a népek kincsét [198)]) is rajta behordják. Az igazi Ézsaiás, népének jutalmul "bölcsességet és okosságot" ígért és a még nagyobb Deuteroézsaiás (aki sem áldozatot, sem templomot nem akart) a legfönségesebbnek azt gondolta, hogy a zsidónak: "Isten szolgájának" és arra hivatottnak kell lennie, hogy a fáradtaknak, a vakoknak, a szegényeknek, a szorongatottaknak mindenüvé vigasztalást vigyen. Most már azonban másként lett: Isten átkának azt kell sújtani, aki azt állítja, hogy "Juda házából való nép olyan, mint a többi" (Ezékiel XX. 8.) , mert a "papok birodalmává kell válnia." (Exodus XIX. 6. [199)] Most már tehát a zsidóknak a világuralmat és a világ minden kincsének, azaz aranyának birtoklását. [200)]) "Néped örökké uralni fogja a földet." (Ézsaiás LX, 21. Ez tehát a jövõ, amit megcsillogtatnak a zsidók elõtt. Hajoljon meg alázattal az Isten elõtt, de nem azzal a bensõ alázattal, amelyrõl Krisztus beszél, s ezt meg

is teszi Jahvéval szemben, mert megígérték neki, hogy e feltételek mellett minden népnek nyakára teszi a lábát, s így az egész föld ura és parancsolója lesz. [201)] A zsidó vallásnak ez az alapja, egy föld minden népe ellen közvetlenül végrehajtóit gonosz merénylet, amit nem lehet azért tagadásba venni, mert a kivitelhez eddig a hatalom hiányzott. Itt maga a remény is bûnös és megmérgezi a zsidó szívet. [202)])

A félreértéshez és a próféták szándékos hamisításaihoz még más jövõbeli álmok társultak, azonban ezek sem voltak jobbak. A zsidók fogságuk alatt elõször a perzsáktól kaptak homályos értesüléseket a halhatatlanságról, a jövõ életrõl, az angyalokról, az ördögökrõl, az égrõl s a pokolról is [203)]) Ezen az alapon keletkezett az a felmérhetetlen apokaliptikus irodalom (errõl Dániel könyve, dacára értelem nélküli titkolózásának megfelelõ elképzelést nyújthat) mely a világvégével, az: igazak feltámadásával, stb. foglalkozik, anélkül azonban, hogy ezáltal a messiási remény lényegileg eszményesítve lenne. Legjobb esetben a test feltámadásáról van szó, melyet annak a meg-megingó bizalomnak kell alátámasztania: "ma gyakorolnod kell a törvényt, késõbben jutalmad lesz érte." (Talmud, Erubin, 2. fej.) és ez a zsidó "isten országa", s amint ezt az egyik legjelentõsebb izraelita gondolkodó Saadia (10. század bizonyítja: "a földön fog beteljesedni, " Az Apok. Baruch 403 oldaláról vett idézet mutatja, hogyan képzelik a zsidók ezt a jövõ életet. A maitól csak a zsidó nemzet világot uraló hatalmában különbözik. Ennek a felfogásnak érdekes nyomát találjuk az új szövetségben. Máté szerint a 12 apostol 12 trónon ülve, Izrael 12 törzsét igazgatják, mely kétségtelenül magába zárja azt az elképzelést, hogy más emberek, mint nem zsidók nem juthatnak be a mennyországba. [204)]) így egészíti ki a költött, a teljesen meghamisított múltat, az épp oly költött, utópista jövõ és így lebeg a zsidó, dacára vallása materializmusának álmok és csalóka képek között. Az õsatyai puszták fata morganája e félszemita nép sorsának tragikumára vigaszt varázsol, levegõs, tartalmatlan, csalóka vigaszt, s az akarat hatalma által, - hitnek nevezik - egy elegendõ, de mások számára gyakran veszélyes életerõt.

Itt az eszme hatalma elrettentõ módon gyõzedelmeskedik: egy jó képességekkel megáldott, de sem fizikailag, sem szellemileg nem kiemelkedõ népben a különös kiválasztottság, a különös istennek tetszés, az összehasonlíthatatlan jövõ õrületét nemzi: ostoba dölyfében a világ összes népeitõl elválasztja. Szellemtelen és értelmetlen, a gyakorlatban keresztül nem vihetõ törvényt, mint Istentõl adottat kényszerít reá. Hazug emlékekkel táplálja. Bûnös reményekbe ringatja, és míg a népet ilyen módon beképzelésében szédületes babilóni magasságba emeli, a valóságban lelkileg oly mélyre nyomja, legjobb képességeit úgy megterheli, annyira elkülöníti a szenvedõ, törekvõ, teremtõ emberiségtõl, reménytelenül megmerevíti a legszerencsétlenebb fixa ideákba s elháríthatatlanul, minden megnyilvánulásában (a legszélsõbb igazhitûségtõl a legszabadosabb szabadgondolkodásig) az emberek és minden kultúra nyílt vagy rejtett ellenségévé teszi, hogy minden idõben és helyen, az istenáldottákban a legmélyebb bizalmatlanságot, a népben pedig az ösztönszerûen biztos irtózást gerjessze! Azt mondtam, hogy itt az igazhitûség és szabadgondolkodás egyre megy, és a valóban, nem annyira az számít, hogy a zsidó ma mit hisz, (ha e paradox állítást megengedik) hanem hogy mit ad és mit képes hinni. Az értelmi képesség és az erkölcsiség egyéni adottságok. A zsidó épp olyan mint más ember: okos, vagy ostoba, jó, vagy rossz. Aki ezt tagadja, azzal nem érdemes szóba állni. Ami ezzel szemben nem egyéni, az a les plisde la penseé (a gondolat redõje amint a francia mondja, veleszületett iránya a gondolkodásnak és a cselekedetnek, azok a bizonyos redõk, melyek a szellembe nemzedékeken át belegyûrõdnek. [205)])

És így találkozunk ma a legmodernebb irányzatú ateistákkal, akik hajlamaikkal, esztelen feltevéseikkel, vagy üres szükségképzeteikkel a tudományt anyai, meztelen dolognak

tartják. Totális tehetségtelenségükkel a legbornírtabb történelmi álláspontra helyezkednek, képességeikkel lehetetlen szociális és gazdasági messiási birodalmat terveznek, nem törõdve azzal, hogy így egész, fáradságosán megszerzett civilizációnkat és kultúránkat teszik tönkre. Gyermekes hitükkel azt hiszik, hogy dekrétumokkal és törvényekkel a népek lelkét máról-holnapra át lehet alakítani. Messzemenõ értelmetlenségükkel minden valóban nagyot saját gondolatkörük szûk oszlopai közé szorítanak. Nevetségesen túlhajtanak minden liliputi gondolatot, ha annak zsidó a szülõje. Találkozunk tehát olyan szabadgondolkodókkal, akik alaposabb és feltûnõbb produktumai a zsidó tóra és talmud vallásnak, mint egynémely zsidó rabbi, akik az alázatosságnak, a törvényhûségnek, párosulva a felebaráti szeretettel, a szegények megsegítésének, s a zsidók iránti türelemnek nagy erényeit gyakorolják és úgy élnek, hogy minden népnek becsületére válnék, s minden vallásnak érdemét gyarapítaná.

A törvény.

Ami mindezek dacára, ennek a különleges zsidó életfelfogásnak jelentõséget ad, azt e fejezet elsõ részében már megvilágítottam. Ha Robertson Smith azt állítja is: az a következményeiben súlyos elhatározás, hogy a kultuszt egyetlen helyen: Jeruzsálemben központosították, a papi nemesi osztály pénzérméinek és politikai dicsvágyainak rovására írandó, [206] mégis meg vagyok gyõzõdve arról, hogy terméketlen, kritikai szellemek hasonló megfontolásoknak túlságosan nagy fontosságot tulajdonítanak. Tisztán egoisztikus érdekszámítással nem alapítanak olyan nemzetet, mely a szétszóródást túléli - ezt hinni ítélõképesség hiánya. [207]) . És azt sem látjuk, hogy Ezékiel, Ezra és Nehémiás, akik a terhet és a veszélyt viselik, egyénileg ebbõl hasznot láttak volna. Általában idealizmus kellett hozzá, hogy Jeruzsálemet Babilonnal felcseréljék; a kényelmesebbek és világiasabban érzõk az eufrátesi metropolisban maradtak. És ennek következtében a zsidóknak mindenütt jobban ment dolguk, mint otthon és a rabbi, aki toldozással-foldozással szolgálta meg nyomorúságos kenyerét és minden szabadidejét az írás tanulmányozására, tanítására és vitázásra szentelte, minden volt, csak nem az, az ember, aki pénzügyi dolgai után futott. Egoista, igten, természetesen, dühöngõ egoista, de csak nemzete szempontjából és nem egyénileg. Itt tehát, mint mindenütt, az ideális érzés az egyetlen, mely tud teremteni és megtartani és a materializmus vallása is ezen nyugszik. Hogy hamisítottak ezek a férfiak, az vitán felül áll.

És történelmet hamisítani, bizonyos szempontból még gonoszabb, mint váltót, mert hordereje felmérhetetlen lehet. Milliók, kiket kereszténységükért lemészároltak [208]) és sok hitükért meghalt zsidó, mind áldozatai Ezdrásnak és a nagy zsinagógának. De e férfiak tetteinek indító okait nem szabad gyanúsítanunk. Ezek a legnagyobb kétségbeesésben cselekedtek. A lehetetlent akarták véghez vinni: nemzetünket a pusztulástól megmenteni. Mindenesetre nemes cél! Csak a legszélsõségesebb eszközök bevetésével gyõzhettek, õrült gondolat volt, de nem nemtelen, mert vele mindenekelõtt Istennek akartak szolgálni. "Meg akarom mutatni nekik, hogy én szent vagyok." (Ezékiel XXVIII. 25.) a nép, melyet magamnak alkottam, hirdesse dicsõségemet. (Ézsaiás LXIII. 21. menekülés utáni betoldás.) Ha eltûnik a zsidó nép és Jahve becsület nélkül él tovább. Hogy a zsidóság alapítói oly tisztán és önzetlenül gondolkodtak, az Istenhez emelték szemeiket, ez volt erejük forrása. A gondolat pedig, a nemzetet a vegyes házasságok szigorú tilalmával elkülöníteni és a reménytelenül elkorcsosult izraelitákból egy nemes fajt kitenyészteni, egyenesen zseniális, éppúgy az ötlet, a zsidó faj tisztaságát, mint történelmi örökséget, mint különös jellemzõ ismertetõ jegynek beállítani. Az összes törvények is mind ebbe a körbe tartoznak. Mert e

törvény által sikerült minden gondolatot, amely nem Jahvéval van összefüggésben számûzni, a népet tehát valóban "szentté" (szemita fogalom szerint avatni Egy zsidó szerzõ közli velünk: "magára a szombatra 39 fejezetbõl álló foglalkozást tiltó rendelkezés van s minden fejezet ismét több alfejezettel, ad infinitum. [209)])

Állítólag Mózesnek a Sinai hegyen [210)] 363 tilalmat és 248 parancsot tanítottak, de ez csak egyelõre váza volt a részletes törvényeknek, Montefiore még azt is állítja, hogy a zsidóknál a törvény követése nemsokára annyira uralkodó gondolattá lett, hogy számukra summumbo nummá, a világ legjobb, a legnemesebb, legédesebb foglalkozásává lett, [211)] Míg tehát így az emlékezést és ízlést zár alá vették, hasonló sorsra jutott az ítélõképesség is, amelyet a törvény egyszerûen derékba tört: egy szegény asszony, aki szombaton száraz fát tett a tûzre, éppolyan bûnt követett el, mint a házasságtörõ. [212)]) Azt mondom tehát: azokat az. embereket, akik a zsidóságot megalapították, nem vezette gonosz önzõ érdek, hanem valami olyan démonikus erõ, amely csak a becsületes fanatikusok sajátja, mert az a borzalmas munka, amelyet végrehajtottak, minden tekintetben tökéletes.

A tóra.

E tökéletességnek örök emléke a tóra, az ószövetségnek a könyvei. Itt történelem történelmet alakít Melyik tudományos mû remélhetett valaha is az emberiség életében hasonló befolyást gyakorolni? Sokszor azt állították, hogy a zsidóknak nincsen teremtõ erejük. E figyelemreméltó könyv azonban valami jobbra kell, hogy megtanítson bennünket. A szükség idején az olyan erõvel ajándékozta meg, õket, hogy valódi mûvészi mûvet teremthettek. S ebben a mûvészetnek olyan mûvét, ahol a világtörténet, amely az ég és föld teremtésével kezdõdik õs az isten országának földi megvalósulásával végzõdik a távlati helyzetek, a zsidóságnak, mint egyetlen középpontnak kiemelésével, hatott. És miben lenne e népnek ereje, életereje, amely eddig a sorssal gyõzelmesen dacolt, ha nem ebben a könyvben? Láttuk, hogy az izraeliták régebben a szomszédos héber törzsektõl semmiben sem különböztek, észrevettük, hogy a szíriai hettiták egy bár rendkívül szívós, mégis feltûnõen "anonim" s olyan kifejezés nélküli emberfajt képviselnek, akiknél az orr volt mindenek felett feltûnõ. És a Judabeliek? Annyira nem voltak harciasak, annyira nem megbízható katonák, hogy királyuknak az ország és saját védelmét idegen zsoldos katonákra kellett bízni. Annyira vállalkozó szellem nélkül valók, hogy pusztán a tenger meglátása amelyen a fönícíaiak, rokonaik ragyogó sorsot virágoztattak ki, megijesztette õket. Annyira nem iparosok, hogy minden vállalkozásukhoz a mestereket, a mûvezetõket és minden finomabb munkához a munkásokat a szomszédos országból kellett toborozni.

A földmíveléshez oly kevéssé értõk, hogy (amint a bibliából és a talmudból kitûnik a kánaániták itt nemcsak tanítómestereik voltak, hanem mint dolgozó erõk ott is maradtak. [213)]) Sõt politikai vonatkozásban is annyira ellenségei voltak minden szilárd állapotnak, hogy egyetlen, okos kormányzási forma sem tudott náluk meggyökerezni és kezdettõl fogva idegen uralkodók nyomása alatt érezték magukat a legjobban, ami mégsem akadályozta meg õket abban, hogy ezeket aláássák ... Egy ilyen nép úgy látszik szinte predesztinálva van arra, hogy eltûnjön a világtörténelembõl és a valóságban amaz idõk többi, sokkal derekabb félszemita törzseinek már a nevét is alig ismerjük. A zsidók kis népét mi mentette meg ugyanattól a sorstól? Mi tette lehetõvé, hogy kebelükbõl támadjon a kereszténység vezéreszméje? Egyedül ez a könyv. Nagyon messze vezetne, ha ennek a világtörténelemre oly fontos könyvnek tulajdonságait boncolgatnánk. Goethe azt mondta egyszer: "Ezek az írások oly szerencsésen vannak összeállítva, hogy a legidegenebb

elemekbõl egy csalóka egész lép elénk. Eléggé tökéletesek ahhoz, hogy megnyugtassanak, eléggé töredékesek, hogy izgassanak, eléggé barbárok, hogy feltûnést keltsenek, eléggé gyöngédek, hogy megszelidítsenek." Herder az ótestamentum messze gyûrûzõ hatását különösen abban látja, hogy az "emberi tudásszomjnak kellemes volt a régi korról és világ teremtésérõl, a gonoszság eredetérõl és így tovább a könyvbõl népies feleletet kapni, amelyet mindenki megérthet és felfoghat, így látjuk, e könyv a felvilágosult szellem követelményeinek éppúgy megfelel, mint a közönséges népnek. Az egyiknek: mert e "csalóka egészben" a merész erõszakosságot csodálja, a másiknak: mert a lét misztériumát elrejti, mint Jahvét a templom függönye és minden kérdésére népies feleletet kap. Ez a könyv a materialista világszemlélet gyõzelmét jelenti. Valóban nem jelentéktelen dolog. Ez az akarat gyõzelmét jelenti az ész és a teremtõ fantázia messzeható megmozdulása felett. Egy ilyen munka csak jámbor érzésbõl és démoni akaratból születhetett.

Nem tudjuk megérteni a zsidóságot és hatalmát, kiirthatatlan életszívósságát, nem ítélhetjük meg igazságosan és találóan gondolkodásmódját s karakterét, amíg ezt a démonian zseniális eredetet fel nem ismertük. Itt egynek harcáról van szó mindenki ellen. Ez az egy magára vállalt minden áldozatot és szégyent, hogy egyszer, mindegy, hogy mikor Jahve örök dicsõségére, a messiási világbirodalom megvalósulhasson.

A zsidóság.

Végül még egyet. Arra a, kérdésre, ki a zsidó, már feleltem, mikor származását, fizikai szubsztrátumát bemutattam és a zsidóság keletkezésében megnyilvánuló gondolatot és annak lényegét beállítani megkíséreltem. Többet nem, tehetek, mert az egyéniség az egyes individuumhoz tartozik és semmi sem hamisabb, mint az az elterjedt szokás: egy népet egyedei után megítélni. Fejtegetéseim körébe sem a "jó", sem a "rossz" zsidót nem, vontam bele. "Senki sem jó" mondotta Krisztus és hol van olyan mélyen szánandó ember, akit feltétlenül rossznak mondhatnánk? Több törvényszéki statisztika fekszik elõttem, az egyik azt akarja bizonyítani, hogy a zsidók a legbáránybb szelídségû polgárai Európának, a másik éppen az ellenkezõjét. Hogy ugyanazon számokból mindkettõt, hogyan lehet kiokoskodni, azon csodálkozom, de még inkább azon, hogy ezen az alapon néppszichológiát vélnek ûzni Szórakozásból senki nem lop, hacsak nem kleptomániás. S vajon az az ember, aki szükségbõl, vagy rossz példa hatása alatt tolvaj lesz, mindenféleképpen gonosz és az, akinek nincs erre alkalma, az jó? Luther azt módja "aki a pék kirakatából ellopja a kenyeret anélkül, hogy éhes lenne, tolvaj. Ha éhségtõl hajtva cselekedett, úgy helyesen tette, mert kötelesség neki adni." Adjanak nekem egy olyan statisztikát, amely megmutatja, mennyi azoknak a száma, akik a legnagyobb szükségben, szorongattatásokban és elhagyatottságában nem lettek bûnözõk. Ebbõl talán lehetne következtetést levonni. De az adatok még így is nagyon keveset mondanak.

Hûbérnemességünk õsei nem útszéli rablók voltak-e és utódaik a pápák felbérelt gyilkosokkal nem ölettek meg királyokat? Erkölcsös társadalmunkban nem a magas diplomácia jó modorához tartozik-e a hazugság és félrevezetés? Hagyjuk tehát a moralitást, éppúgy, mint a tehetség ugyancsak süppedékes kérdését. Ha egy országban több zsidó ügyvéd van, mint zsidó, semmi egyebet nem jelent, mint azt, hogy ott nagyon jó üzlet ügyvédnek lenni. Különösebb tehetség nem kell hozzá. Ezeknél a dolgoknál, ha statisztikában tálalják fel, azt lehet bizonyítani, amit akarnak. Ezzel szemben csak a faj és eszmény bír jelentõséggel. Jó és rossz ember nincs, legalább számunkra nincs, csak Isten elõtt, mert a "jó" szó csak morális értékmegállapítás, amely ismét az indító ok ismeretétõl

függ, amit felfedni lényegében sohasem lehet. "Kicsoda ismerhetné a szívet?" (Jeremiás XVII. 9. [214])

Ezzel szemben vannak igazán jó és rossz fajok. Mert az élettani viszonyról, a szerves természet általános törvényérõl van szó, amelyet kísérletekkel kutatunk. Tehát olyan körülményekrõl, ahol ellentétben a fent nevezettel, a számok megdönthetetlen bizonyítékot szolgáltatnak, olyan körülményekrõl, amikrõl az emberiség története gazdag tanítást nyújt. épp így megérthetõk a vezérlõ eszmék is. A fajra vonatkoztatva, ezeket kétségtelenül mint következményeket kell vizsgálat tárgyává tennünk. De nem szabad lebecsülnünk a láthatatlan bensõ anatómiát, azt a tisztán szellemi dolichocephaliát és brachicephaliát sem, amely távolabbi kiterjedésében okként mûködik. Ezért van minden erõs nemzetnek nagy asszimilációs ereje. Az újszövetségbe való belépés egyetlen rostocskának sem változtatja meg rögtön fizikai szerkezetét, csak nagyon lassan, generációk folyamán, a vérét. De sokkal gyorsabban hatnak az eszmék, mikor az egyéniséget más pályára lendítik. És a zsidó nemzeti eszme úgy látszik különösen hatalmas hatást vált ki, talán éppen azért, mert ebben az esetben a nemzet csak mint eszme él s a zsidóság kezdete óta sohasem volt normális "nemzet", hanem mindenekelõtt gondolat és remény.

Éppen azért a zsidók fordítva is nagy súlyt helyeznek Az idegen vér felvételére, amely náluk idõrõl-idõre bekövetkezett, amint ezt Renan utolsó éveiben erõsen kihangsúlyozta. Azonban jobban, mint bárki más tudta Renan, hogy a görögök és rómaiak eltérése a zsidóságba teljesen jelentéktelen esemény volt. Kik voltak ezek az Antiochiából való "hellének", akikrõl a "Judiaisme race ou religion" c. munkájában beszél és akik tömegesen tértek át a zsidóságba? (E tény bizonyítására tanúként egyetlen megbízhatatlan zsidót: Józsefet ismerjük.) Héber-szíriai basztard és nem más, kinek ereiben valószínûleg egyetlen csepp görög vér sem csörgedezett. És azok "a rómaiak, akiknél Renan Juvenalisra (Sat. XVI. 95.) hivatkozik? A bilincseitõl megfosztott és afrikai rabszolgákból összeverõdött nép salakja. Mondjon nekünk olyan jelentõs rómait, aki zsidó lett volna! Az ilyen állítás azonban szándékos megtévesztése a tanulatlan közönségnek. De még akkor is, ha ez a szándékos hamisítás helyett, a tényeken nyugodna, mit jelentene ez? És a zsidó nemzeti eszmének nem lenne meg az ereje, ami más nemzeti eszmének sajátja? Ellenkezõleg! Mint már bizonyítottan hatalmasabb, mint bármelyik és az embereket saját képére és hasonlóságára formálja. Nem kell valakinek a hiteles hettita orrot viselnie, hogy zsidó legyen. E szó mindenek fölött az érzés és gondolkodás mikéntjét jelenti. Az ember nagyon gyorsan lehet zsidó anélkül, hogy izraelita lenne. Némely embernek csak sokat kell zsidókkal érintkeznie, zsidó újságot olvasni, zsidó életfelfogást, irodalmat és mûvészetet magáévá tenni, hogy azzá váljon. Pál apostollal be kell látnunk. Nem az a zsidó, aki kívülrõl az, hanem aki belülrõl az.

Hasonló nézetek vagy vallásos ideálok kétféleképpen: pozitív és negatív irányban érvényesíthetik átalakító hatásukat. Láttuk, hogy a zsidóknál egy pár ember egy népre egyáltalán nem önként nem vállalt, határozott nemzeti eszmét kényszerített. S ez eszme bélyegét oly mélyen ásta bele, hogy az lett a látszat; a nép ezt sohasem fogja tudni magából kivágni. Ehhez azonban rokonvérûség és rokonlelkûség kellett. Itt tehát az eszme pozitív irányban teremtett. épp ilyen figyelemreméltó példa: a vérszomjas, vad mongoloknak szelíd, jámbor emberekké való átváltozása, akiknek egy harmada szerzetesi életet él, a buddhista hit felvétele következtében, [215]) Ez az eszme azonban csak negatív. Kilendíteni pályájából az embert, anélkül, hogy számára egy mást, fajának megfelelõt nyitna. Általánosan ismert példái erre a mohamedánizmus hatása a törökökre. A fatalista világnézet felvételével az energikus, vad nép fokozatosan a teljes passzivitásba süllyedt,

így hat a zsidó befolyás Európában szellemi és kulturális téren felül kerekedne, mi egy negatív irányú, romboló hatású példával gazdagabbak lennénk.

Ezekben mutattam be az általam követett módszert és annak fõ eredményeit. E fejezetnek más összefoglalást nem tudtam adni. Szerves jelenségekkel szemben a szabályok mindig frázisok. Mindnyájan ismerjük a Le voila le chameau (íme a teve) adomáját. Magáival a tevével szemben is nevetséges hasonló követelmény, így sohasem jutna eszembe e fejtegetést azzal a szabályszerû általánosítással lezárni, mondván: Le voi, la, le juif! A téma kimeríthetetlen és feneketlen. Feljegyzéseimnek még huszadrészét sem használtam fel. Azt azonban határozottan elvárom, hogy aki e fejezetet elolvassa, képesnek érezze magát élesebb és világosabb ítélet alkotására a zsidóságról és annak teremtményérõl, a zsidóról. Ez ítéletbõl azután magától adódik a távolabbi és pedig a zsidók nyugati történelemben való megjelenésének jelentõsége. E befolyást a századokon át követni nem az én feladatom. Minthogy azonban a zsidóság közvetett befolyásai a kereszténységre óriási volt és ma is az és ezenkívül a zsidóság hatása a XIX-ik században (és elõször csak a XIX-ikben) , mint egy új elem jelentkezett a kultúrtörténelemben, úgy hogy "a zsidókérdés" korunknak annyira égetõ kérdésévé vált, hogy kötelességemnek éreztem itt az alapokat ítélet alá vonni.

Sem az antiszemiták a szenvedélyes állításai sem az emberbarátok dogmatikus laposságai, még maguk a tudós könyvek, amelyekbõl e fejezetben oly gazdagon merítettem, (amelyek azonban csak különleges, többnyire tisztán teológiai vagy archeológiái oldalról világítják meg a kérdést) sem vezetnek célhoz bennünket. Hogy ez alapvetésre vállalkoztam, merészség volt tudom és bevallom. De a szükség parancsának engedelmeskedtem és remélem, hogy világos, igazi képzetekért nem hiába birkóztam, akkor mikor ez a szükség általános. E kérdésnél nemcsak jelenünkrõl, de jövõnkrõl is szó van.

JEGYZETEK II.

132)) Klage: Etymologisches Wörterbuch, 172.

133)) Craddha mint fõnév bizalmai, birodalmat, hitet, hûséget és õszinteséget jelent az ige craddha pedig annyit, mint bízni, igaznak tartani; e fogalom valami fénylõen színtelent fejez ki, de az a tény is felkeltheti figyelmünket, hogy e szó craddha általában a nagyon is vallásosan hangolt nép életében jelentéktelen szerepet játszott.

134)) Sok szerzõ azt állítja, hogy a pusztai arab még ma sem ismeri el a valóságban a korán kozmopolita isteneit. Robertson Smith: Religion of the Sémi les (p. 71.) c. mûvében azt állítja, hogy a mohamedánizmus bizonyos fokig városi vallás, ellentétben a puszta vallásával. Éppen így ír Bruckhardt: Beduinen (165. old.) c. könyvében.

135)) Langues sémitiques ed. 1878, p. 6. (Renan e szavakat eredetileg 1885-ben mondta.)

136)) V. ö. Robertson Smith: Religion of the Semitics (e. v. 1844.p. p. 75. fg) Mindnyájan tudjuk, hogy sok pszeudoszemita nézet milyen buzgó polytheista volt; mindenesetre nincs meg a jogunk arra, hogy abból tiszta szemitákra következtetéseket vonjunk le. E soha kellõen nem méltatott tényt Renan Langues semitiques c. munkája elsõ kiadásának elõszavában erõsen hangsúlyozta.

137)) Amikor Saul Dávidot Palesztinából elûzi, ez nem tehet másként: idegen isteneket szolgál (I, Sam. XXVI.) Hasonlítsuk ezzel össze Robertson Smith: Prothls of Izrael (ed. 1895.) c. munkájának 44-ik lapját és Wellhausen összeállításában azokat a karakterisztikus idézeteket, melyekbõl ugyanaz az elképzelés tükrözõdik vissza (Prologomena 4. Ausg. S. 22.) A politheismus hálaénekében különös naiv formában lép fel: "Uraim, ki volna hozzád mérhetõ az istenek között". (Év. XV. 11.) A késõbbi Deutoronomium Javhe és a teljesen azonos nevû "idegen istenek" között, különbséget tesz (XXXII, 12.) és csak nagyon ünnepélyes alkalmakkor veszik annak nevét ajkukra, mint "minden istenek istenét" (IX. 17.) Csak a makkabeusok korában (tehát több, mint egy félezred év után) találkoztunk Dániel könyvélben (XI. 36.) "a minden istenek istene" kifejezéssel és Jézus Sirachnál "a mellék istenek" fogalmával, akik Jahve megbízásából a különféle népeket kormányozzák. (Jes Sirach XVII, 17.)

138)) Az egyiptomi monoteizmusnál sokat vitatkoztak, de helytelenül, mert ezt kétségbe vonni, ha a halotti könyv e sorait olvassuk: "Te vagy az egyetlen, az õsidõk istene, az örökkévalóság örököse, aki önmagát nemzette és szülte; te alkottad a földet és teremtetted az embereket. . ." (Bevezetõ hymnusok Rá-hoz; a halotti könyv a thebanai recenzióban E. W. A. Bugde 1898.) Budge figyelmeztet arra, (XLVIII.) hogy a Deuteronimium IV. 4-ben: "Az Ûr a mi Istenünk, egyetlen Isten", kitétel szószerinti utánzása az egyiptominak.

139)) L. pl. Baruch Apokalypsisél: (LXXII.) (A krisztus utáni elsõ század híres zsidó könyve) "Minden nemzet fiai alattvalói legyenek Izraelnek s azokat pedig, akik eddig uralkodtak felettetek, karddal ûzzétek el". Ebbõl láthatjuk, hogy az ég és föld ez állítólagos teremtõje mennyire nemzeti volt. Ugyanezt Montefiore is elismeri, mikor azt írja: Jahve természetesen fokozatosain világisten lett, de ez az Isten még mindig Jahve maradt. Dacára, hogy most már korlátlan uralkodója lett az Universumnak, nem szûnt meg az Izraeliták istene lenni. (a. a. 0. S. 442.) Robertson Smith e kérdésekben korunknak egyik legnagyobb tekintélye Ézsaiás próféta 2. fejezetét, mint jövendölést magyarázza, amely szerint Jahve, uralkodó erényeinek fokozatos elismerése után az egész emberiség istenévé lesz. Tehát a szemita vallásos felfogás legfönségesebb fázisában is, ahol magáról Istenrõl is szó esik, a tisztán história, flagráns anthropomorphikus, föltétlenül materialisztikus álláspont elõtérbe nyomulását látjuk

140)) Bruckhardt, ki sokáig élt Arábiában, azt mondja, hogy a pusztai élet egyformasága s az a körülmény, hogy nincs mivel foglalkoznia, a szellemet hihetetlenül bágyasztja és végül teljesen megbénítja. (Beduinen und Wahaby S. 286.)

141)) Noten zum West-östlichen Divan (Izrael in der Wüste.) 174.

142)) A Szankszkrit nyelv grammatakája.

143)) Geschichte der Sprachwissenschaft (869.) 77. és 05. oldal.

144)) V. ö, pld. Harnack: Domengeschiohte (Grundriss 2. Aufl.) 63. old.

145)) A legrégibb szíriai fordításban ez áll: "Az, akinek ereje van. ..", úgy, hogy a jelentéshez kétség nem férhet, 1. Adalbert Ment (1897.) Palimpsesthan kézirat fordítását.

146)) Renan: Langues semitiques, p. 2.

147)) Renan: Langues semitiques, p .z.

148)) Az erdõk mélyén még ma is találkozunk ilyen frissen ásott sírokkal. Minden görcsös ellenállás és harc nélkül mentek e szent férfiak az idõbõl az örökkévalóságba, úgy, hogy amikor a tetemeket látjuk, azt hihetnõk, hogy szeretõ kéz igazította el tagjaikat és fogta le szemeiket. (Személyes közlések és a természet utáni rajzok nyomán.) Hogy ma is mily élõn és változatlanul, egy örökké egyformán tápláló talajból fejlõdve virágzik a régi árja vallás, Max Müller 1898 karácsonyában egy. 1886-ban meghalt szent brahman férfiról írt életrajzából látjuk: Ramakrishna, his life and sayings.

149)) Oldenburg: Religion des Veda c. munkájában azt állítja, hogy árja indusok istenti, ellentétben a többiekkel, vidám, igaz s jóakaró alakok, ravaszság, kegyetlenség és szószegés nélkül. (30, 32, 302, stb.)

150)) Oldenburg: Religion des Véda: "Az indusok az áldozatot egy misztikus kötelékkel egyesített angol viszony reprezentálójának tekintették a mindenséghez. Adalékokat e tényhez az áldozati ceremóniák kódexében Satapatha-Brahmannban találjuk.

151)) Cankara: Vedonte surta's 1.1, 14.

152)) Az indoeurópai és szemita felfogás közötti különbségnek Zoroaszter egy; helyen erõteljesen így ad kifejezést: "Világi igazságosság, te fösvény, te vagy a gonosz szellemnek vallása, te vagy Isten vallásának megsemmisítõje. Dinkhard VII. 4. 17.)

153)) Robertson Smith: The Profets of Israel c. munkájában erre nagy súlyt helyez. (28. old.) lásd: Wellhausen: Prolegomena.

154)) Juda és Judeai határa (ehhez tartozott Dáivid óla Benjámin is) az idõk folyamán sokszor változott: az egész déli részt Idumeához csatolták, míg az ország Júdás Makkabeus annexiója következtében késõbben egy kissé északra, a korábbi Efraimba nyúlt bele.
***) Késõbben az ószövetségben is éles határvonalat vonnak Judea éa Izrael között: "Majd eltörém a másik pálcámat is, az egyességet, hogy felbontsam a testvériséget Juda és Izrael között." (Zakariás XI, 14 és Sámuel XVIII. 16.) , és nem éppen ritkaság, hogy Izraelt (azaz a tíz törzset, Juda és Benjámin kivételével) egyszerûen "József házának" nevezik, ellentétben "Juda házával"; (Pl. Zakariás X. 6.)

155)) Renan így véli: "Il faut considerer Moise presque comme un Egyptien" (Izrael I. 220.) . Mózest csaknem egyiptominak kell tekinteni. Neve nem héber, de egytomi eredetû, (u. o.160. old.) Hasonlóképpen Kuenen: National und Universal Religions 1882, 315. old. Egyiptomi tradíciók szerint Mózes egy Heliopolistból megszökött pap, névszerint Osarsyph. (L. Maspero: Histoire ancienne II. 499.) Ma korábbi túlzások reakciójaként divat Egyiptomnak a zsidó kultuszra kifejlett hatását tagadni. Ezt a kérdést csak szaktekintélyek tudják eldönteni, amennyiben azok ceremóniákra, papi ruházatra vonatkoznak. Mégis nekünk nem szaktudósoknak fel kellett hogy tûnjék: az egyiptomiak kardinális erényei, szüzesség, könyörületesség, igazságosság, alázatosság, (L. Chantepie de la Sausnaye: Religionsgeschichte I 305.) mikhez a kánaánisták kevéssé igazodnak, éppen azok, melyeket a mózesi törvények a legnagyobbra értékelnek.

156)) Wellhausen: Die Komposition Hexateuchs 2-ik kiadás 320, 355. old.

157)) The prophets of Israel, 192. old. Itt szemléltetõ módon, rövid összefoglalását találjuk mindannak, amit ez a tudós és mások egyebütt elmondottak.

158)) Goethe: Két fontos, eddig meg nem vitatott bibliai kérdés kerül most alapos megvitatásra. Az elsõ: Mi volt a szövetségi táblákon?

159)) L. Schlechler utóiratát Momlefiore: Religion of the ancient Hebrewshez 557. old.

160)) Renan: Israel II. 282. old.

161)) L. mindenekelõtt: Graetz: Geschichte der Juden L. 113. és Maspero: Historie ancienne.

162)) Így az újabb kutatók is e nézeten vámnak, mióta bebizonyosodott, hogy a híres hely: "Az Ûr Cionból fog kiáltani", (Amos I. 2.) késõbbi zsidó betoldás.

163)) A makkabeusok kizárólag a szíriaiak segítségével jutottak uralomra és a belõlük származó hasmonai fejedelmek csak ideig-óráig élvezték a függetlenség látszatát, azokban a zavaros idõkben, mély a római uralmat megelõzte,

164)) Ézsaiás 37. fej. 33-37 vers.

165)) E kérdésrõl v. ö. Cheyne: Introduction to the Book of Israel 231. old. Érdekes az asszír tudósításokban olvasni, hogy Jeruzsálemet arab zsoldos sereg védelmezte. Katonai tehetségtelenségével Juda már akkor is kitûnt.

166)) Királyok könyve. XXII.

167)) Róbert Schmidt: Prophets of Izrael 438 .old. A Deutoronomiumban fektették le tulajdonképpen a zsidóság alapjait. Az ószövetség mai alakjának ez a középpontja: "amelybõl elõre és hátra, kilátással a többi helyes megértésére lehet és kell kutatni", mondotta már számos évvel ezelõtt Reuss alapvetõ mimikájában. (Geschichte des alten Testaments, 286.)

168)) A XXVIII-ik fejezet mindenesetre postexiliumi áldásokat mond: "nehogy egy szótól is eltérj, melyet én ma neked megparancsolok" és ezután következnek az átkok, számban százon felül, a legborzalmasabbak, amiket egy beteg fantázia csak kigondolhat", mert az Isten örülni fog, ha titeket elpusztíthat."

169)) Babilon, a zsidó gondolatvilágra õsidõk óta felmérhetetlenül nagy befolyásról legkimerítõbben tájékoztat Eberhardt Schreder: Die Keilinschriften und das Alte Testament, 3. Aufl. c. munkája. Újra átdolgozta Zimmern és Winckler 1903. Rövid összefoglalást Winckler: Die politische Entwicklung Babyloniens und Assyriens c. munkájának 17. és következõ lapjain találunk.

170)) Kitûnõen jellemzi Duhm: Theologie der Propheteen c. munkájának 12-ik fejezete. Eduárd Meyer: Die Entstehung des Judentums c. munkájában, 31. old. ezt mondja: "Ezékiel nyilvánvalóan egészen becsületes, de korlátolt természet, azonkívül a papok szûk hivatásszemléletében felnõtt ember, akit nem lehel egy napon említeni azokkal a hatalmas egyéniségekkel, akikkel magát, kopott próféta köpennyel beburkolva egy szintre merészeli emelni.

1681)) Nemsokára ezután, több mint négyszáz évvel Kr. e. a héber nyelv teljesen megszûnt. (Peschel: Völkerkunde 2. Auflage, 532. old.) Újra való felvétele mesterségesen

és csak azért történt, jóval századokkal késõbben történt és csak azért, hogy a zsidóságot az európai országokban vendéglátóiktól megkülönböztesse, amibõl azután olyan sajátságok adódtak, hogy "az izraelita vallású" állampolgárok Algírban választólapjukat csak héberül tudják kitölteni, míg Judás Makkabeus erre nem volt képes! A mai zsidóság elárvult nyelvérzéke onnan ered, hogy századok óta egyetlen nyelvben sem otthonosak, holott nyelvet paranccsal nem lehet élõvé tenni és a héber idiómával éppoly gyalázatosán bánnak, mint más nyelvekkel

1691)) Törvény és vallás, ne felejtsük el, a zsidónál egyértelmû. (Mózes Mendelsohn.)

1701)) V. ö. Wellhausen: Izr. und. jüd. Geschichte, 154. old. Ugyanaz a szerzõ azt írja Prolegomonájában (28. old.) : "A menekülésbõl nem nemzet tért vissza, hanem egy vallási "szekta."

171)) Történetfilozófiailag a zsidóságnak ezt a sajátos elõszeretetét a független, bizonyos fokig parazita állapot iránt, talán Izraelhez állandósult függetlenségi viszonyában kell keresnünk. Egyébként nagyon figyelemreméltó, hogy a Judabéliek, nem vártak számûzetésre, (még kevésbé az un. szétszóródásra) , hogy az élet iránti szeretetüket bebizonyítsák. A Tigris és Eufrates partján a városok egész sorában, a legrégibb idõkbõl származó izraelita pecséteket találtak és már Sennaherib idejében, tehát száz évvel Jeruzsálem elsõ szétrombolása elõtt, Babilon legnagyobb tankháza zsidó volt. Ez az "E-gibi Testvéreik" cég keleten olyan szerepet tölthetett be, mint a mai Európában a Rotschildok. (V. ö. Sayoe: Assyria, its princes, priats and poeple. 138. old.) Hagyjuk már nyugodtan azt a dajkamesét, hogy a zsidók "természettõl fogva" földmûvesek és csak a "középkorban", midõn minden mást eltiltottak tõlük, a leur coer défendant, lettek pénzkölcsönzõk. Inkább olvassuk szorgalmasan a prófétájaikat, akik mindig a pénzuzsora ellen panaszkodnak, ami a gazdagoknak eszközül szolgál arra, hogy a parasztokat tönkre tegyék. Idézzük emlékünkbe a Talmud e híres sorait: "Akinek száz pengõje forog a kereskedelemben, mindennap húst ehet és bort ihat; akinek földmunkában van száz pengõje, annak káposztát és kelkáposztát kell ennie és sokat ásni, sokat õrködni és sok ellenséget szerezni ... Mi azonban arra teremtõdtünk, hogy Istennek szolgáljunk. Nem helyes-e tehát, hogy fájdalom nélkül táplálkozzunk?" (Herder, akitõl ezt az idézetet veszem, hozzáfûzi: "Persze, fájdalom nélkül! és nem csalással és fondorlattal." Arastea. V. 7.) Olvassuk el Nehemiás könyvének ötödik fejezetét is, hogy lássuk, a zsidók miután mindent elhanyagoltak, hogy a szétrombolt templomot újra felépítsék, a tanácsurak és papok az ünnepélyesen komoly pillanatot kihasználták, hogy uzsoráskodjanak és a "szántóföldeket, szõlõhegyeket, olajfa kerteket és házakat" szegényebb néptársaiktól megkaparítsák. A zsidóknak az árja medeáknál semmi sem tûnik fel annyira, mint az, hogy: "Sem ezüst, sem arany után nem sóvárognak." (Ézsiás, XIII. 17.) A legborzasztóbb átkok egyike, mellyel Jahve engedetlenség eseten népét megfenyíti, így hangzik: "A zsidó idegennek nem fog több pénzt kölcsönözni." (Deut. XX. VIII.) Emlékezzünk arra is, hogy Tóbiás könyvében (kb. 100 évvel Kr. e. íródott) a külföldön elhelyezett kölcsönök behajlásának elõmozdítására egy angyalt küldenek le az égbõl. (V. 9. fej.) Ezzel kapcsolatosan említésre méltó, hogy a zsidók már Salamon idejében egész Szíria lókupecei voltak. (Sayce: Hittites 13. old.)

172)) V. ö. Montefiore: Ancient Hebrews 115. old. és Drivernek kimerítõ analitikus felsorolását: introd. to Ihe Literature of the Old Testament (1892.) 150 old. (Montefiorében 354. old.)

173)) A régi keresztények nagyon jól tudták, hogy ez késõbbi átdolgozott termék. Pl. Abelard, Heloise huszonegy kérdésére adott feleletében hivatkozik Bédia egyháztörténészre, aki a VIII-ik század kezdetén a következõket mondta és írta: "Ipsa Esdasr qui non solum legem, sed etiam ut communis majorum fama est, omnem sacrae scripturae seriem, prout sibi videbatur legentibus sufficere, rescripsit..." Amit tehát a legújabb, úgymint a protestáns, mint a katolikus ortodoxia által annyira ócsárolt "magasabb biblia kritika" a napvilágra hozott, csak pontos tudományos bizonyítása annak a ténynek, mely ezer évvel ezelõtt communis fáma volt, s amelyen a legjámborabb lélek sem botránkozott meg.

174)) Wellhausen: Prolegomena 170. old. Az ótestamentum keletkezésének olyan általánosan érthetõ magyarázatáról, mint amilyen Wellhausen: Izraelita und jüdische Geschichte-je, nem tudok. Alapvetõ munkája Reussnak: Gesch. der Schriften altan Testaments tudósok számára alkotódott és íródott és Zittel: Die Entstehung der Bibel c.Reelams Universal Bibliothek kiadásában megjelent könyve nem felel meg címének és a legszerényebb igényeket sem elégíti ki, bár a könyvecske sok érdekes dolgot tartalmaz.

175)) Ideen zur Geschichte der Menschheit, T. III. könyv, 12. 3. fej.

176)) Makkabeusok II. 31.

177)) Egyedül Ezra, a királynak ajándékul többet, mint 5 millió márkát hozott!! A valódiságát (vagy legalább is lényeges valódiságát: az Ezra által idézett perzsa bizonyítékoknak, ellentétben) Wellhausen és mások véleményével, Ed. Meyer, Die Enstehung des Judentums (1896, l-7 old.) végérvényesen lerögzítette. Ezzel a történelem egyik legfontosabb kérdésé dõl el. Aki a kicsiny, de szokatlanul tartalmas könyvet elolvasta, zárószavait meg fogja érteni: "A zsidóságot a perzsa király nevében, és birodalmának tekintélyével teremtették meg, így az Achämenidák birodalmának hatása, mint kevés más, közvetlen napjainkig terjed." 243. old.

178)) Nehemiás XIII. 27.

179)) Israelitische und jüdische Geschichte. 3. kiadás, 173. old.

180)) A talmud szerinit Jahve szombaton maga is foglalkozik a tóra olvasásával; (Wellhausen: Isr. Gesehichte 297. old., Montefióre 461. old.)

181)) Nehémiás 8-40. fej.

182)) Montefiore: Religion of the ancient Hebrews 236 oldal.

183)) Robertson Smith: Prophets of Israel, 424. old.

184)) Geschichte der heiligen Schriften im Alten Testatment 379.

185)) Aki errõl fogalmat akar magának alkotni, olvassa el a Leviticus, Numeri stb. áldozati eseteinek 11. traktusát (Kodaschim) a babilóni Talmudban a bagdadi résznek egyetlen irányt adó fordítását (Wünsche negyedik kötetében találjuk.) Azt nem lehet állítani, hogy a zsidók Jeruzsálem szétrombolása után e ritustól megszabadultak, mert ezt most is éppúgy tanulmányozzák, mint ezelõtt és bizonyos dolgok, mint pl. a sakterolás okozzák azt, hogy át nem zsidók által levágott állat zsidóknál "dögnek" számít, (Trakt. Chullin.

136. old.)

186)) XL. és L. 13.

187)) Bizonyíthatóan ez és hasonló helyek csaknem mindig késõbbi idõk betoldásai.

188)) Az Ézsaiás könyve XL. és LV-ik könyve fejezetének H., vagy Deuteroézsaiásnak nevezett szerzõjérõl, (az egyetlennel, aki itt-ott Krisztusra emlékeztet és kinek nevérõl, míg különben a geneológiában a századik törzsig is visszamennek, a zsidók már halála után semmit sem tudnak: (lásd Cheyne: Introduction of the Book of Isaih (1895.) és Duhm: Jésaia (1892.) Deuteroézsaiás a számûzetés második felében írt, tehát másfél századdal késõbben, mint a történelmi Ézsaiás. Cheyne szerint a LVI. fejezet, melyeket Deuteroézsiásnak tulajdonítanak, ismét egy más, még késõbbi szerzõnek munkái.

189)) Duhm: Die Theologie der Propheten 251. old. Jeremiás "kegyelem." sejtése rögtön eltûnt, hogy sohase térjen vissza. Még a legnemesebb, legtehetségesebb zsidók is, mint Jézus Sirah azt tanítják: "aki a törvényt ismeri, erényes. Isten megteremtette az embert és azután "saját maga bölcsességére" bízta. Ebbõl logikusan következik az akaratszabadság tana, eloldozva minden isteni segítségtõl: "az ember, amint akarja, választhat élet és halál között ... és ha akarod, úgy megtarthatod a törvényt" (Ecclesiasticus XV. I. 12-15.) Egyedül az esszenusok képeznek kivételt, mert tanították a predesztinációt. (Jüd. Altertümer) . Ezt a szektát azonban sohasem ismerték el, hanem üldözték és valószínûleg kevés zsidó volt közöttük: Átmeneti, befolyás nélküli jelenség volt ez csupán.

190)) Ez még sokkal inkább érvényes olyanokra, mint Jézus Sirah, alkik megelégedve azzal, hogy bölcs és nemes életszabalyokat adjanak, nem kell gazdagságra törekedni, hanem jótevésre, nem tudásra, hanem bölcsességre. (XIX, XXI. stb. Az egyetlen kísérlete a zsidó vallásos szellemnek) : görögi befolyásra keletkezett, hogy a metafizikába jusson, egészen siralmasan végzõdött: az u. n. "Salamon prédikátor" nem tud jobbat ajánlani: a máról gondoskodni és a munkának örülni "egészen hiú dolog".

191)) Tractat Themura fol. 16. a.

192)) Egy korunkbeli zsidó: Rubens: Der alte und der neue Glaube Zürich. 1878, 79. old. tanúsága szerint, a zsidónak, ha az elõírások szerint akar élni, a "vallásra magára csaknem egy fél napra van szüksége." Isten, mondja Rabbi Chanania ben kasish alkalmat adott Izraelnek. hogy érdemeket szerezzen és ezért túlhalmozta õket rendeletekkel és parancsokkal.

193)) Von Pflichten der Kirchendienier I. 119.

194)) Példák többre tanítanak, mint véleménnyilvánítások. Ilyenek:
az Isten mindenhatóságában való hitre: "Rabbi Janai annyira félt a tetvektõl, hogy ágyának lábai alá négy vízzel telt edényt tett. Egyszer kinyújtotta karját és tetvet talált ágyában, ekkor így szólott utalással a Zsoltár XCVI. versére: "Felemelem ágyamat az edényekrõl és az isteni gondviselésre bízom magamat." (Traklat Terumoth. VII. 3, 30. a.) ,
a bibliai exegézisre: "Rabbi Izmáel azt tanította, így mondja Leviticus XIV. 9.: a hetedik napon nyírd le minden szõrét: a haját, a szakállát, szemöldökét és minden egyéb szõrét. Minden szõrét ez egyetemes érvényû (generális) . Fejét, szakállát, szemöldökét, ez részleges (sepiális) és szõrét ez ismét egyetemes. Az egyetemesnél, a részlegesnél az a szabály, hogy te csak azt bizonyíthatod, ami a részlegeshez hasonló, azaz amint a részleges

> egy olyan hely, ahol egy csomó haj van, úgy az egyetemesnek is olyan helynek kell .leninié, mely szõrök egész gyûjteményét foglalja magában:" (Tr. Kidduschin T. 2, 9. a.) ,
> a törvényre: "Rabbi Pinkász olyan helyre került, ahol az emberek panaszkodtak: az egerek megeszik gabonájukat. Erre õ megszoklatta az egereket, hogy hívására hallgassanak, összegyûltek elõtte és elkezdtek sugdosni. Értitek? kérdtezte a rabbi az emberektõl mit beszélnek ezek? Nem, hangzott a felelet. Azt mondják, hogy ti nem adtátok le a tizedet gabonáitokból. Erre azt mondják az emberek: lekötelezetteid vagyunk, mert jobb útra térítettél minket. Ettõl kezdve az egerek nem lettek több kárt. (TR. Démiai i. 3.36.)
> a természet megismerésére: "Rabbi Juda szerint az ég 50 év jártányi s minthogy egy ember közepes erõvel 440 milt és míg a nap az eget áttöri 4 milt tud menni, ebbõl az következik, hogy az ég áttörésének ideje egy tized nap. Amilyen vastag az ég, olyan vastag a föld is és a mélység. A bizonyítékot (!) erre Ézsaiás XL. 20, Hi XXII. 14. és Prov. 27. szolgáltatja. (Tr. Berachoth I. 1. 46.) ,
> a mindennapi életre: "Rabbi bar Hívna nem reggelizett addig, amíg gyermekeit az iskolába nem kísérte. (Tr. Kiduschin I.) Hogy ebben a talmud-zûrzavarban egy-két mondás is akad, ki kell emelni, de azzal a hozzáadással, hogy ezek a mondások kizárólag az erkölcsre vonatkoznak. Szép gondolatokat e gyûjtemények nem tartalmaznak, általában csaknem semmit, ami a gondolattal rokonsági kapcsolatba hozható lenne. És a szép morális mondások is Heine költeményeire emlékeztetnek. A vég elrontja a kezdetet. Egy példa: "Az ember szaporítsa a békességet testvéreivel, rokonaival és minden embertársával, sõt még az utcai idegennel is.", ennél jobb tanácsot egyetlen pap sem adhat a szószékrõl. Hanem már a miértnél zsidóknál baj van: "Hogy fenn szeressék és lenn kellemes legyen." (Tr. Berakoth fol. 17. a.) Vagy ismét örömmel olvassuk: "Az ember õrködjék felesége becsülete felett, mert áldást az ember házában csak felesége révén találhat." Bár ez sem egészen igaz, de ezek a szavak olyan meggyõzõdésrõl tanúskodnak, amilyenekrõl szívesen hallunk. De most ismét a vég: "Tiszteljétek nõtöket, hogy gazdagok legyetek!" (Tr. Baba Mezia f. 59. a.) De azt sem szabad elhallgatni, hogy a szép erkölcsi mondások mellett rútak és utálatosak is vannak. Pl.: egy zsidó nem zsidó nõvel a hatodik parancsot át nem hághatja, mert a pogánynak nincs felesége, ezek a valóságban nem az õ feleségeik. (Tr. Sanhedrin f. 52 b. és 82 a.) Szándékosam csak egyetlen példát hozok fel. hogy az olvasó lássa a hangot, mely elegendõ: ab uno disco omnes. Bár vannak rabbinusok, kik ezt a felháborító tant tagadják, (ugyanott.) De ahol a rabbinusok ellentmondanak, a zsidó szabadon választhat és semmiféle kazusisztika nem tudja a világból azt a tényt kitörölni, hogy minden nemzsidónak megvetése, a zsidó hit alapvetõ tulajdonsága. Logikus következménye pl. saját maguk eszelõs túlbecsülésének. ("Istenek vagytok", mondatják a zsidók maguknak Jahvéval. (Zsoltárok LXXXII. 6.) A tíz parancsolat más jelentései is mutatják, hogy az erkölcs fogalma mennyire csak bõrvastagságra érintette ezeket a szemita hettitákat. Így tanítják a rabbinusok: "A nyolcadik parancs szava: ne lopj. csak emberrablásra vonatkozik." (Sanhedrin f. 86. a.) és egy másik erkölcsösen gondolkodó írástudó által csatasorba állított bizonyíték szerint: "ne lopj" (Leviticus XIX. 11.) kifejezetten az izraelitákra vonatkozik, ti. "egyik a mások között." így itt az egyszerû erkölcsi parancs a kazualisztika óceánjában oldódik fel. Bár a talmud (amint a rendelkezésemre álló töredékekbõl kivehetem) nem tanítja, hogy a nemzsidókat meg szabad csalnod, de az ellenkezõjét sem tanítja. Rettenetes még a talmudban a nem ortodox zsidók megöléséről és kiirtásáról szóló számtalan elõírás is. Pl. az egyesek meg fognak köveztetni, a tömeg karddal fog lemészároltatni. De még borzasztóbbak a kínzásoknak és mészárlásoknak leírásai, melyekben ez az éppoly borzalmas, mint szellemtelen munka örömét találja. Itt ismét egyetlen. példa: "A bûnöst egészen be kell állítani a szemétbe: ezután egy puha kendõbe tekert kemény rongyot kell a nyaka köré csavarni; az egyik tanú az egyik, a másik a másik végénél. addig húzza, míg a bûnös kinyitja száját, eközben megforrósodik az ólom, akkor a szájába öntik, úgy hogy belsõ részén lemegy és azt

megégeti." (Sanhedrin f. 52. a.) És az ilyen dologról a talmudban tudós vitatkozások folynunk, pl. a különösen jámbor Rabbi Jehuda úgy véli, ajánlatos lenne a szegény ember száját fogóval kinyitni és hirtelen az ólmot, mert különbeni megeshetik. hogy az áldozat a zsinegelés következtében megfullad és akkor a lelke nem égne el a testével együtt.
Ide lyukad ki az ember, "ha az érzést az ész alá rendeli." A talmud teljes fordítása még mindig nincs meg. (Magyarul Luzsénszky Alfonz fordításában jelent meg a talmud részeinek hiteles fordítását. A fordító megjegyzése.) Egyesek ebbõl azt a következtetést vonták le, hogy ezek borzalmas, a gójimra veszélyes dolgokat tartalmaznak. Azt állították, hogy éppen ezért maguk a. zsidók azok, akik a hiánytalan fordítást megakadályozták. Ez a gyanúsítás az érdekelteknek nagyon hízelgett. Graetz a történész valóban izgul hitsorsosai miatt, akik a "zsidóság meztelenségét a keresztény olvasók elõtt feltárják" és a spanyol zsidók írásairól valami borzasztót suttog.

195)) Wellhausen (Montefiore után 154. old.)

196)) Cheyne: Introduction to Israel. (1895, 27. és 53. oldal.)

197)) Cheyne, Robertson Smith: Prophets of Israel p. XV. munkájához készült bevezetést.

198)) Luther tévesen "hatalmat" mond.

199)) Wellhausen azt állítja: Composition des Hexateuchs 93, 97. c. mûvében, hogy a XIX. 3-9. a postdeuteromonikus idõk szabad betoldása.

200)) Ézsaiás: az egész LX-ik fejezet. L. egyébként a számûzetés utáni prófétának Heggusnak írását, aki a zsidóknak "minden pogányok kincseit" ígéri: "Mert enyém mindkettõ, ezüst és arany, mondja a seregek Ura". (II. 8, 9.)

201)) A gondolat abszurditásának, hogy ez a vallás a kereszténység törzse és a kereszténység annak virágai, minden elfogulatlan szemlélõ elõtt szembeszökõnek kell lenni.

202)) A zsidó apologéták ellenvetik: õk a törvénynek engedelmeskednek, nem, "mert" azáltal uralomra akarnak jutni, hanem Jahve parancsolja így. Hogy Jahve a zsidóknak mint szent népnek a világot ajándékozza, az a saját és nem az õ dicsõségükre történik. Ez szerintem merõ kazusztika, melyre nem érdemes válaszolni. Egy gyanútlan szerzõ: Montefiore ezt mondja: Engedelmeskedj a törvényeknek - mert ki fogja magát fizetni, kétségtelen érv a Deuteronomium alapvetõ motívuma mellett. Hogy számtalan zsidó jámbor ember, aki betölti a törvényt és tiszta, nemes életet él, anélkül, hogy a jutalomra gondolna, csak azt bizonyítja, hogy itt is, mint másutt, erkölcs és vallás nem tartoznak össze és hogy az egész világon vannak emberek, akik jobbak, mint hitük. Még ma is vannak szabadgondolkodó zsidók, akik azt írjak: "A zsidók fennmaradása a Messiás hit megtisztulásától, függ" - tehát a világuralomnak határozott várása alkotja a zsidóság lelkét.

203)) A zsidóság alapítói által a zoroaszteri (félig megértett) elképzelések közvetlen kölcsönvevésével, (lásd Montefiore: Religion of the ancient Hebrews c. munkáját.

204)) Máté XIX. 28, Lukács XXII. 30. Ez a Krisztus szájába adott állítás homlokegyenest ellenkezik a Máté XX, 23. alatt mondottal. A 12. törzshöz való ragaszkodás, dacára annak, hogy több mint egy fél ezred évig csak kettõ volt, igazi rabbinusi vonás. A rabbinusok is kifejezetten azt tanítják: "A nemzsidók, mint olyanok, a jövendõ életbõl ki vannak zárva"

(V. ö. Laible: Jézus Christus in Talmud"'

205)) Egy, nemzedéket 24 évvel számítva, mely a zsidók koraérettségét tekintve, nem túlhajtott, ha azt mondjuk: a mai zsidó a századik nemzedékben él, a bayloni visszatérés és a zsidóság megalapítása óta. Ez természetesem csak a férfi nemzedékre vonatkozik. A folyamatos nõi nemzetség most a százötvenedik nemzedékben élne. "

206)) Prophete of Izrael 365. old.

207)) Valóságos klasszikus példáját szolgáltatja ennek az állítólagos kritikai, a valóságban azonban éppoly kritikátlan, mint értelmetlen irányzatnak, Prof. Hermann Oldenberg-nek Religion des Veda c. könyve, ahol az indusok misztikáját és szimbolikáját papi csalásnak állítja be.

208)) Voltaire: Dieu et les hommes c. mûvében kimerítõ számítást vet, mely szerint tíz millió ember esett áldozatul, a keresztény egyház tanításainak, bár a számokat mindenütt leszállította csaknem felére, hogy elkerülje a túlzás látszatát.

209)) Montefiore: Religion of the ancient Hebrews, 504. old.

210)) Talmud: Traktat Makkoth (3. fej. Grünewald után) .

211)) Montefiore az 530. oldalon azt mondja: "A szertartások szabályainak száma nagy kiváltsága Izraelnek." a Talmud szerint, (Montefiore 535.) és a Panaszdalokbain, (tévesen Jeremiásnak tulajdonítják) , azt olvassuk: "Nagyszerû dolog a férfinak, ha fiatalságában hordhatta az igát... . hogy száját a porba dughatta és várhatta a reményt." III. 27-29. Hogy az ellentétes felfogásokat megismerhessük, olvassuk el Immanuel Kant Anthropologiájának 10. a) §-ának szép megjegyzéseit a vallásos kötelességekrõl, ahol a nagy gondolkodó annak a nézetének ad kifejezést, hogy az okos ember számára nem lehet valami nehezebb, mint a buzgó semmittevés, olyan parancsai, amilyenek a zsidóságot megteremtették."

212)) A törvény szerint halállal kellett bûnhõdnie. (L. Num. 32.)

213)) Azért a legnagyobb fenyegetés a zsidók számára., ha nem tartják meg a Jahve parancsait: "munkájukat maguknak kell elvégezniük, ahelyett, hogy azt másokkal végeztetnék el." (Talmud, Traktat Berakoth. VI. fej. Seligman Grünwld után.) És azt a beállítást, hogy idegenek lesznek a földmívesek és a vincellérek, mint jövendölést megtaláljuk Ézsaiásnál is. (LXI. 5.)

214)) Mint Kant, a Tiszta ész kritikájában mondja: (Erl. der Kosm. Idee der Freiheit.) "A cselekedetek tulajdonképpeni erkölcsisége (Szolgálat és bûn) még önmagunk viselkedésében is el van rejtve.

215)) L.: Döllinger: Akademische Vorträge.

-------- Az 1. részhez ----------